

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Diplomová práce

Jiří Novák

České poddanské vsi města Kašperské Hory -
dějiny, vývoj, problémy. Damíč, Nezdice, Ostružno,
Pohorsko.

Czech Dependent Villages of the Town Kašperské Hory -
History, Development, Problems. Damíč, Nezdice, Ostružno,
Pohorsko.

Praha 2010

vedoucí práce: prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrSc.

Děkuji.

Nesouhlasím s digitálním zveřejněním své diplomové práce.

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších uvedených zdrojů.

V Praze dne

29. 4. 2010

Jiří Novák

1. KLÍČOVÁ SLOVA

Pošumaví – raný novověk – vesnice - mapy – záduší - rebelie – poddaní – jména po chalupě

2. ANOTACE

Tato práce se snaží postihnout čtyři poddanské vsi královského horního města Kašperské Hory - Damíč, Nezdice na Šumavě, Ostružno a Pohorsko. Na základě různých druhů pramenů popisuje jejich historii, vývoj a problémy. Žádná z těchto vsí nepatřila celá jedné vrchnosti, ale byly rozděleny do dvou až čtyř celků. To je spojovalo, stejně jako jejich umístění v pošumavské horské krajině. Autor se snaží s využitím katastrů (berní rula, tereziánský katastr) a pozemkových knih nastítnit situaci v 17. a 18. století. Místní prameny mu umožňují zkoumat i tzv. jména po chalupě, kdy vznikla, jak se udržují a vyvíjejí. V práci je přihlédnuto i k panství, na kterém se vsi nacházely. Na pomoc je brána i exkluzivní památka v podobě mapy panství z roku 1755. Zmínka je i o rebelii, která vznikla z nepřesné interpretace právního postavení poddaných, kteří se cítili toliko poddanými zádušními, nikoliv města.

3. KEYWORDS

Pošumaví – Early modern age – Village – Maps – Chantry - Rebellion – Dependents – Names by houses

4. ANNOTATION

This thesis tries to catch four dependent villages of the royal mining town of Kašperské Hory – Damič, Nezdice na Šumavě, Ostružno and Pohorsko. On grounds of different sorts of sources describes their history, development and problems. No one of these villages belonged to one suzerain, but they were divided from two to four complexes. That joined them together, as well as their emplacement in highland country of Pošumaví. The author tries to sketch out with a little help from cadastres (berní rula, thesian register) and land books a situation in the 17. and 18. century. Local sources allow him to explore also so called names by houses, in which time they came into being, how are they conserved and developed. In this work has a respect to domain, in which these villages were situated. For help is also taken an exclusive monument – a map of the domain from the year 1755. There is also a mention of a rebellion, which grew up from an untrue interpretation of dependents' legal stand, which felt like a dependents of chantry, not of the town.

5. SEZNAM ZKRATEK

AM – archiv města	MAR – modré aršky
AMK – archiv metropolitní kapituly	MU – Masarykova univerzita
APA – archiv pražského arcibiskupství	MZK – Minulostí západočeského kraje
APH – Archiv Pražského hradu	NA – Národní archiv
AUC – Acta Universitatis Carolinae	NM – nová manipulace
BR – berní rula	Obr. - obrázek
Contr. – contributionale	PF – Pedagogická fakulta
če. – číslo evidenční	PK – pozemková kniha
ČFP – česká finanční prokuratura	Publ. – publicum
ČG Publ – české gubernium publicum	RBM - Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae
ČNM – Časopis Národního muzea	RS – robotní seznamy
čp. – číslo popisné	ŘMi – řád minoritů (=Archiv minoritského kláštera svatého Jakuba v Praze 1522 – 1925)
DZV – desky zemské větší	s. – strana
ev. č. – evidenční číslo	sign. - signatura
fasc. – fascikl	SK – stabilní katastr
FDK – fideikomisní spisy	SM – stará manipulace
FF – Filozofická fakulta	SOA – Státní oblastní archiv
fol. – folio	SOkA – Státní okresní archiv
inv. č. – inventární číslo	sp. – stavební parcela
JK – josefský katastr	Tab. - tabulka
JUČB – Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	TK – tereziánský katastr
KÚ – krajský úřad	Vs – velkostatek
kat. č. – katalogové číslo	

6. OBSAH

1. KLÍČOVÁ SLOVA.....	4
2. ANOTACE.....	4
3. KEYWORDS.....	5
4. ANNOTATION.....	5
5. SEZNAM ZKRATEK.....	6
6. OBSAH.....	7
7. ÚVOD.....	8
8. PŘEHLED FONDŮ A LITERATURY.....	9
9. POŠUMAVSKÉ VSI SE PŘEDSTAVUJÍ.....	10
9.1 Nezdice na Šumavě.....	10
9.2 Ostružno.....	12
9.3 Pohorsko.....	13
9.4 Damíč.....	13
9.5 Další vesnice.....	14
10. DĚJE ŽIHOBECKÉHO PANSTVÍ.....	16
11. KONFLIKTNÍ SPOLEČNOST V ZÁPADNÍCH ČECHÁCH.....	19
11.1.1 Albrechtice.....	21
11.1.2 Kašperské Hory.....	22
11.1.3 Žichovické panství.....	24
11.2 České vsi města Kašperské Hory.....	26
11.2.1 Záluží.....	26
11.2.2 Nezdice, Pohorsko a Damíč, Ostružno.....	29
11.2.3 Spor.....	36
12. MAPA ŽICHOVICKÉHO PANSTVÍ.....	38
12.1 Popis vsí	49
12.1.1 Nezdice na Šumavě.....	49
12.1.2 Ostružno.....	53
12.1.3 Pohorsko.....	56
12.1.4 Strašín.....	59
12.1.5 Šimanov.....	66
12.1.6 Ždánov.....	69
12.1.7 Zhodnocení.....	71
13. JMÉNA PO CHALUPĚ.....	72
13.1 Ostružno.....	72
13.2 Nezdice na Šumavě.....	77
13.3 Strašín.....	81
13.4 Zhodnocení.....	85
14. ZÁVĚR.....	87
15. PRAMENY A LITERATURA.....	88
16. SEZNAM OBRÁZKŮ A SEZNAM TABULEK.....	100

7. Úvod

Ke své práci jsem si vybral čtyři pošumavské vsi, které spojuje jejich částečná příslušnost k městu Kašperské Hory. Ovšem mým cílem není zkoumat jen tuto problematiku, nechci se ani upnout jen na tyto vsi. Chci se podívat na ^{DĚJINY} jejich vsí a regionu, především v raném novověku, z širšího hlediska. Chci z historie vypíchnout zajímavé okamžiky a momenty, které byly dosud opomíjeny. Volím různé druhy pramenů a ke každému z nich přistupuji individuálně, například mapu žichovického panství lze použít k mnoha dílčím studiím, k dějinám celého panství, jednotlivých vsí apod. Já si vybírám vždy jen jednu cestu, která mne v daný moment zajímá, ostatní nechávám otevřené dalšímu bádání. Touto prací bych chtěl nejen ukázat na bohatost archivního materiálu, kterého lze využít při studiu venkova, ale i na bohatost možností, jak lze s tímto materiálem pracovat. Po seznámení s krajinou představuji prameny, s kterými jsem pracoval, klíčová je berní rula a zmíněná mapa žichovického panství. Na ně se odvolávám a jejich pomoci využívám i při sledování jmen po chalupě či identifikaci jednotlivých gruntů ve vsích. Jsem si vědom jisté roztržitosti předloženého textu i snad místy povrchního zpracování některých témat, na detailní zpracování veškeré problematiky se mi však nedostávalo času ni prostoru, to mi budiž alespoň malou omluvou.

Klidná až melancholická je krajina šumavského Podlesí. Ne, ještě nejsme na Šumavě, v tisícimetrových výškách, ale nenacházíme se ani v úrodné oblasti kolem řeky Otavy. Jsme ve výšce kolem 700 m nad mořem asi 10 kilometrů východně od Sušice a 5 kilometrů severně od Kašperských Hor ve vesnicích Nezdice, Pohorsko, Ostružno a o několik kilometrů vzdálenějším Damíči. Co děláme zde, v zapomenutém kraji, který ožije maximálně o víkendech či státních svátcích, kdy sem zavítají chalupáři a vesnický život tak alespoň na krátko ožije a připomene doby nedávno minulé, kdy v každé z těchto vsí se nacházely alespoň dvě hospody? Ač je krajina ponurá, ukrývá v sobě bohatství, a to nejen přírodní, ale i historické. Takřka každé významné historické období zde zanechalo své stopy. Z nejstarších dob stačí zmínit hradiště na vrchu Sedlo, z doby gotické zde máme klenoty v podobě vesnických kostelů (nejblíže v Albrechticích a Bukovníku), takto bychom mohli pokračovat až do století 20., kdy katastry obcí Nezdice a Ostružno byly zároveň ve své jižní části hranicemi Protektorátu Čechy a Morava. Obraťme se ale do raného novověku, do 17. a 18. století. Zjistíme, že i v této době zde bylo živo a jistě neméně než za života světáků ve století devatenáctém. Obyvatelé těchto vsí totiž řešili spor o to, kdo je vlastně jejich vrchnost.

V následující práci bych chtěl představit především výše zmíněné 4 pošumavské vesnice, jejichž pojítkem byla částečná příslušnost k městu Kašperské Hory, ale nejen je. Zmíním se i o okolních vsích, o Strašíně, Šimanově, Věštínu či Ždánově. Zmíněno bude i druhé panství, ke kterému patřily tyto vesnice, dříve žihobecké, od 18. století žichovické panství. Časové vymezení práce spadá z hlediska využitých pramenů do 17. a 18. století, ovšem s přesahy jak do středověku tak i k době nedávno minulé, k událostem ve 20. století.

8. PŘEHLED FONDŮ A LITERATURY

K dějinám jednotlivých vsí využívám z archivního materiálu především celozemské katastry, tedy berní rulu i s revizací, tereziánský, josefský i stabilní katastr a s tím související robotní seznamy, modré aršky. Zjištěné informace doplňuji a ověřuji s pozemkovými knihami z fondu Velkostatek Žichovice, tento fond je jinak bohužel zaměřen na hospodářskou situaci v panství v 19. století. Částečně lze využít i fond Archiv města Kašperské Hory, kde jsou uloženy záležitosti k českým poddaným. Ohledně dějin panství a sledování vlastnických změn jsou důležitým pramenem desky zemské, které jsem v omezené míře také využil.

Základním zdrojem, z kterého lze čerpat informace o vztahu poddaných versus město, je opět fond Archiv města Kašperské Hory uložený v Státním okresním archivu Klatovy. Zde se nacházejí útržkovité zprávy, supliky, koncepty, opisy, které sledují vývoj tohoto sporu. Získané informace lze doplnit archiváliemi z fondů Stará manipulace a České gubernium z Národního archivu v Praze a z fondu Krajský úřad Prácheň ze Státního oblastního archivu v Třeboni. Zvláštním pramenem, kterému věnuji zvýšenou pozornost, je mapa žichovického panství z roku 1755, jež je uložena v rámci Velkostatku Žichovice.

Pro sledování jmen po chalupě užívám, kromě již zmíněným archiválií, nově i místní obecní kroniky, vlastní zápisy z terénního výzkumu a pozůstalost učitelky Anny Duškové, která je v držení v soukromých rukách. Výrazným pomocníkem mi byly i internetové zdroje, různé databáze a soupisy a především digitalizované edice pramenů, které jsou zpřístupněny v rámci webových stránek Centra medievistických studií či projektu Kramerius.

Takřka nevyužitým pramenem zůstaly matriky, které by pomohly detailněji rozkrýt sociální situaci v jednotlivých vsích. Ovšem jejich zpracováním bych se dostal na pole historické demografie, jehož půdu jsem nechtěl orat.

Z literatury je třeba zmínit na prvním místě díla mapující určité jevy v rámci celého kraje či dle témat, například Schallerova Topografie či Sedláčkovy Hradky, zámky a tvrze.

Ovšem oblast šumavského Podlesí se nikdy výrazně netěšila zájmu historiků. Byli to spíše umělci, spisovatelé a básníci, kterým pošumavská krajina učarovala a kteří se jí nechali inspirovat. Popisované lokality se týká především tvorba Karla Klostermanna (1848-1923), několik jeho povídek je zasazeno do Nezdic a blízkého okolí.¹ Ostružno je dokonce hlavním dějištěm jeho románu Světák z Podlesí², Strašín pak popisuje v Hostinném domu.³ ~~X~~^{DÁLE} zmíním například Josefa Štědroňského (1925-2004), který byl nějaký čas i učitelem ve Strašíně, nebo Františka Daniela Mertha (1915-1995), jenž byl v letech 1970-1995 farářem tamtéž⁴, či jeho nástupce František Xaver Halaš (*1946), který svou činnost ve Strašíně ukončil roku 2005. Právě s Františkem Danielem Merthou je spojen asi největší zájem historiků o krajinu v údolí Nezdického potoka. Díky přátelství faráře Mertha s historikem Zdeňkem Kalistou (1900-1982) se osudy strašínského kostela dostaly v kapitole Madona lesů, studánek a poustevníků ve Strašíně do Kalistovy knihy Česká barokní pout'.⁵

Jinak se dějinami Podlesí zabývá především regionální literatura, která často vychází k oslavám výročí založení jednotlivých vsí.⁶ Kromě ní využívám k jednotlivým problémům konkrétní studie a příspěvky z různých periodik a sborníků.

Ale dostaňme se nejdříve do dobového kontextu...

9. POŠUMAVSKÉ VSI SE PŘEDSTAVUJÍ

9.1 Nezdice na Šumavě

Vesnice Nezdice na Šumavě je v současné době střediskovou obcí pro Ostružno i Pohorsko. Na rozdíl od nich se ale nachází v „nížině“ v údolí Nezdického potoka. Současná náves

---

¹ Karel Klostermann často neuváděl konkrétní jména a lokality, v kterých se jeho literární díla odehrávají, přesto je jasné, že o Nezdicích píše v povídkách Kus cukerinu, Čemu se ve světě lidé naučí aj. Z blízkého okolí jsou např. povídky Šupák, Výstřel v lese, Nioba z Malče či Nioba z Malče.

² Vydán roku 1905.

³ Vydán roku 1898.

⁴ *Strípky vzpomínek. F. D. Merth očima přátel*, (ed.) Ivan NIKL, Obecní úřad Strašín, bez datace, vyšlo roku 2000.

⁵ Zdeněk KALISTA, *Česká barokní pout'. K religiozitě českého lidu v době barokní*, Cisterciána Sarensis, Žďár nad Sázavou 2001, s. 167-199.

⁶ *Jubilejní sborník*, MNV a OB v Žihobcích 1971; Hynek MOTTIL, *Nezdice na Šumavě – 600 let*, Obecní úřad Nezdice na Šumavě 1996; Vladimír HAVLIC, *Pohorsko. 605 let pohorské obce na Šumavě*, Plzeň 2001; Zdeněk RUDA, *Strípky z žichovické historie*, Obecní úřad Žichovice 2002; Jaroslava SUCHÁČOVÁ, Jiřina HELÍŠKOVÁ, Ludmila HROMÁDKOVÁ, *Strašín ze starobylých končin Šumavy*, Obecní úřad Strašín 2004

vznikla až druhotně při výstavbě v 19. století. Původní zástavba se rozprostírala při silnic od samoty Strádal na Pohorsko. Staré grunty nevytvořily uzavřenou náves, jde o terénu přizpůsobený údolní lánový typ vsi.⁷

V Nezdicích patřilo devět rolníků, jeden pohořalý, jeden chalupník a jeden zahradník k Žihobcům. Dva rolníci, z nichž jeden vlastnil opět mlýn, dva chalupníci a pět zahradníků měli vrchnost na Kašperských Horách.

I v Nezdicích se dochovaly domy špýcharového typu. Zajímavými, i když dnes bohužel chátrajícími, památkami jsou domy čp. 98 a č. 14 (původně čp. 112). V prvním případě se jedná o pilu, která je autenticky dochována z druhé půle 19. století. Na střeše je obložena šindelem. Č. 14 je roubená chalupa přibližně z téže doby. Zajímavou stavbou je čp. 1, dnes jde již jen o část bývalého Kotyzovského gruntu. Tento špýcharový dům je v literatuře uveden jako rychta,⁸ ovšem, jak zmíním dále, rychtáři byli většinou majitelé jiných gruntů. Nález sgrafitové výzdoby vypovídá spíše o významnější stavbě. I když se to zdá vzhledem k poloze nevhodné,⁹ mohla na místě čp. 1 existovat tvrz či sídlo drobného feudála.¹⁰ Ostatně jihozápadní Čechy jsou doslova posety takovýmito tvrzemi, které byly síly drobné pozemkové vrchnosti. Většina z nich však zanikla již ve středověku a dnes se těžko určuje jejich konkrétní umístění. Mezi Nezdicemi a Ostružnem vznikla v novější době, pokud neexistovala již dříve, což nemáme zaznamenáno, zajímavá rivalita, šlo o klučičí hrátky, při kterých vznikaly zajímavé nadávky opírající se o umístění vesnic. Ostružno se rozkládá ve výšce přibližně 740 m n. m., Nezdice leží asi o sto metrů níže lehce přes kilometr východně od Ostružna. A právě poloha hrála v tomto škádlení důležitou roli. Neutrálně zní průpovídka: „Přišel horák, vysral se na bodlák. Přišel dolák, sežral hovno i bodlák.“ Ovšem jak asi museli být ostruženští kluci nazlobení, když na ně z Nezdic pokřikovali: „Vostružáci na vršku, tahali se vo dršku, drška byla hubená, trhali ji zubama.“ Nezbylo než kontrovat: „Nezdičáci v dolíku vrtí hovna v džbelíku.“¹¹ Jde sice o drobnost, ale ukazuje nám svéráz zdejšího kraje a jeho specifika.

⁷ Jiří ŠKABRADA, *Lidové stavby. Architektura českého venkova*, Argo, Praha 1999, s. 60 – 61.

⁸ Karel FOUČEK, *Příspěvek k nálezu renesanční výzdoby špýcharového domu č. 1 v obci Nezdice, okres Klatovy*, in: *České památky*, ročník 6, I/1995, s. 8.

⁹ Podobně geograficky nechráněná je ovšem třeba i tvrz na nedaleké Dobrušce.

¹⁰ Tomáš DURDÍK, Petr CHOTĚBOR, Vojtěch KAŠPAR, *Dům č. p. 1 v Nezdicích, okr. Klatovy*, in: *Castellologica Bohemica* 7, Praha 2000, s. 255 – 270.

¹¹ Lubomír SOUKUP, *Jak se na Sušicku vesnice škádlí*, *Český lid*, ročník 3, 7 – 8/1948, s. 178 – 181.

9.2 Ostružno

Vesnice leží na silnici Nezdice – Sušice na severní stráni Kokšova vršku. Její existence je doložena v 14. století. Původní hlavní komunikace vedla severojižním směrem. Jádrem vsi byly dvě návsi, jak je vidět na I. vojenském mapování.¹² Jedna hlavní a druhá zvaná dolní, kolem horní jsou pravidelně uspořádány grunty, dolní náves je větší, grunty kolem ní nebyly postaveny pravidelně jako u hlavní návsi a navíc byla v novověku druhotně zastavena chalupnickými usedlostmi. Detailněji můžeme sledovat vývoj vsi až od 17. století.

14 selských gruntů v Ostružnu, jak nás informuje berní ruly z roku 1654, se dělilo podle vrchnosti na tři díly. Jeden chalupník patřil pod statek Dražovice pana Kryštofa Jaroslava (Krakovského) z Kolovrat. Pět rolníků a pět chalupníků mělo za vrchnost pana Claudia Františka Iselina de Lanau, kterému patřil statek Žihobce, a 3 rolníci patřili městu Kašperské Hory. K jednotlivým usedlostem patřilo 10-21 strychů. Jen poddaný k Dražovicům obhospodařoval pouhé 4 strychy.¹³ Statek Dražovice stejně jako Žihobce se od počátku 18. století staly součástí nově vzniklého, respektive rozšířeného, panství žichovického. Pro toto panství byly zavedeny od 20. let 18. století pozemkové knihy. Díky nim a s pomocí katastrů se mi podařilo určit polohu jednotlivých usedlostí z berní ruly. Z výše uvedeného lze vyčíst, že tři grunty (č.p. 2, 13 a 15), které náležely k městu Kašperské Hory, se rozprostíraly podél tehdejší hlavní severojižní komunikační osy. Ta vedla z vnitrozemí od údolí Nezdeckého potoka přes hřeben Zámeckého vrchu ke Kašperským Horám.¹⁴ Nápadné také je, že dle mapy stabilního katastru se jedná o dvory mohutnější a uzavřenější než jsou usedlosti jiné vrchnosti. Dražovicím patřil grunt č.p. 12. Jak se asi žilo ve vsi, která patřila třem pánům? Z jistého pohledu možná dobře, vždyť na počátku 17. století „jest ve vsi šenk piva, a to jeden rok, kdy se šenkují panská piva, tehdá druhý rok šenkují piva horská, a tak vždycky ob rok.“¹⁵ Vesnice si dodnes zachovala svou malebnost umocněnou krásným výhledem severním směrem na Žihobce, Rabí a dále do vnitrozemí. U některých domů se ještě zachovaly špýchary, typické

---

¹² © 1st Military Survey, Section No. 230, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna
© Laboratoř geoinformatiky Univerzita J.E. Purkyně - <http://www.geolab.cz>
© Ministerstvo životního prostředí ČR - <http://www.env.cz>

¹³ Důvod, proč měl tento hospodář tak málo strychů a jak se dostal pod statek Dražovice, mi není zatím znám. .

¹⁴ Dnešní hlavní dopravní osa vede východozápadním směrem. Toto přeorientování je záležitostí až konce 19. a počátku 20. století, kdy stoupl význam Sušice pro celou oblast šumavského Podlesí.

¹⁵ NA Praha, DZV 183, D 10.

to hospodářské stavby jihozápadních Čech.¹⁶ Kulturními památkami byly do 80. let 20. století domy čp. 1 a 2, v čp. 2 byl zachován typ krovu „na kobyly“.¹⁷

9.3 Pohorsko

Pohorsko, či v pramenech také Buchholz, je malá víska na temeni bezejmenného kopce, který vybíhá z mohutného masivu hory Ždánov. Z původních několika chalup se obec rozrostla hlavně díky výstavbě ve 20. století na velkou obec, která si nechala postavit v roce 2001 novou kapličku svatého Prokopa. Jihovýchodně od Pohorska se nachází panský dvůr Záluží, kolem kterého vzniklo několik chalup. Tyto chalupy zanikly a pokud je mi z pramenů známo, nikdy netvořily samostatnou ves.¹⁸ I zálužský dvůr zanikl a stala se z něj obyčejná chalupa. Jméno Záluží přešlo na lamberskou hájovnu postavenou nedaleko původního dvora v 2. polovině 19. století.

Na Pohorsku eviduje berní rula 8 hospodářů. Dva chalupníci patří, stejně jako jeden chalupník z Ostružna, ke statku Dražovice. Tři rolníci a jeden chalupník mají vrchnost, které patří statek Tažovice pana Jana Markvarta Koce z Dobrše. Dva rolníci náleží městu Kašperské Hory. Tyto dvě usedlosti na Pohorsku žádné zvláštní seskupení netvoří. Jeden z rolníků má stavení uprostřed vsi, druhý vlastní mlýn severně od vsi. Původní staré grunty zůstaly stranou nové výstavby a vedle nich se utvořila nová náves. Stará zástavba žádnou náves neměla, šlo v podstatě o shluk gruntů na křižovatce cest.

9.4 Damič

Vesnice dnes náleží obci Soběšice, od ostatních tří vsí jí odděluje poměrně velká vzdálenost přes katastr obce Strašín.

Nejkomplikovanější vlastnické vztahy v polovině 17. století nalezneme ve vsi Damič. Rozdělovala se totiž mezi čtyři vrchnosti. Čtyři chalupníci opět patří pod statek Dražovice, k nim se váže i jedna chalupa pustá. Jeden rolník má za pána pana Zdeňka Ježovského z Lub na statku Bílenice. Dva rolníci náleží Tažovicím a jen jeden rolník městu Kašperské Hory. Tento jediný poddaný vlastnil čp. 11. Ačkoliv je stále veden jako příslušník Kašperských Hor, nebývá vždy uváděn mezi rebelujícími sedláky.

---

¹⁶ Josef VAŘEKA, Václav FROLEC, *Lidová architektura*, 2. vydání, Grada, Praha 2007, s. 292.

¹⁷ Václav MENCL, *Lidová architektura v Československu*, Academia, Praha 1980, s. 169.

¹⁸ František ROUBÍK, *Soupis map a zaniklých osad v Čechách*, ČSAV, Praha 1959, s. 76.

Další vsi, o kterých se v této práci zmíním, jsou Strašín, Šimanov, Věštín a Ždánov. Nejvýznamnější z nich je Strašín s kostelem Narození Panny Marie, jenž byl především v barokní době poutním místem pro celé šumavské podhůří.¹⁹ V 16. století zde byl farářem známý Martin Strakonický.²⁰ Ve Strašíně, konkrétně na místě dnešního kostela, se snad také mohla nacházet středověká tvrz.²¹ Strašínská náves se zachovala v intaktní podobě do dnešních dnů, její ozdobou je kulturní památka dům čp. 29.²² Kromě něj a kostela jsou památkově vedena ještě boží muka u kostela, fara a kašna na návsi. Zájem o historii zde udržuje dcera místní učitelky Anny Duškové paní Jaroslava Sucháčová.²³

9.5 Další vesnice

Výše popsané vsi náležely ve sledované době do žihobeckého panství, od roku 1709 do žichovického panství. O jeho osudech bude psáno později. Podívejme se nejdříve ale stručně na vztah čtyř vsí, respektive jejich částí, k městu Kašperské Hory²⁴ v polovině 17. století, což je první doba, kdy můžeme tento vztah analyzovat.

Dle berní ruly z roku 1654 patří městu Kašperské Hory tyto vesnice²⁵: Opolenec, Dolní Dvorce, Tuškov, Kavrlík, Žlíbek, Řetenice, Nicov, Milov, Červená, Lídlový Dvory a Vogelsang, Kozí Hřbet a Plzenec, Svojše, Horská Kvilda, Radešov, Nezdice, Ostružno,

---

¹⁹ Julius KOŠNÁŘ, *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*, Praha 1903, s. 448 – 450. Jan MOTTL, *Poutní chrám nejblahoslavenější Panny Marie ve Strašíně*, 2. vydání, Vodňany 2003. Výběrově v kontextu dalších mariánských míst též Jan ROYT, *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*, Karolinum, Praha 1999. K farnosti Johann TRAJER, *Historisch-statistische Beschreibung der Diocese Budweis*, České Budějovice 1862, 598 – 599.

²⁰ František TEPLÝ, *Martin Rezek ze Strakonice*, Strakonice 1941. O něm a poutnictví též Josef VAŠICA, *Muž apoštolský aneb Život a ctnosti ctihodného pátera Albrechta Chanovského*, Ladislav Kuncíř, Praha 1932.

²¹ Zdeněk KNOFLÍČEK, *Zapomenutý hrad Strašín*, Hláska 4/1997, s. 56 – 59.

²² Jan PEŠTA, *Encyklopedie českých vesnic. Vesnické památkové rezervace, zóny a ostatní památkově hodnotná vesnická sídla v Čechách, díl III. Západní Čechy*, Libri, Praha 2005, s. 329 – 331.

²³ Z pozůstalosti své matky vydává kuchařky i pověsti z okolí. Organizuje i různé kulturní akce, nejnověji zde bude odhalena na místní škole pamětní deska zdejšímu rodákovi Karlu Raškovi, objeviteli léku proti neštovicím.

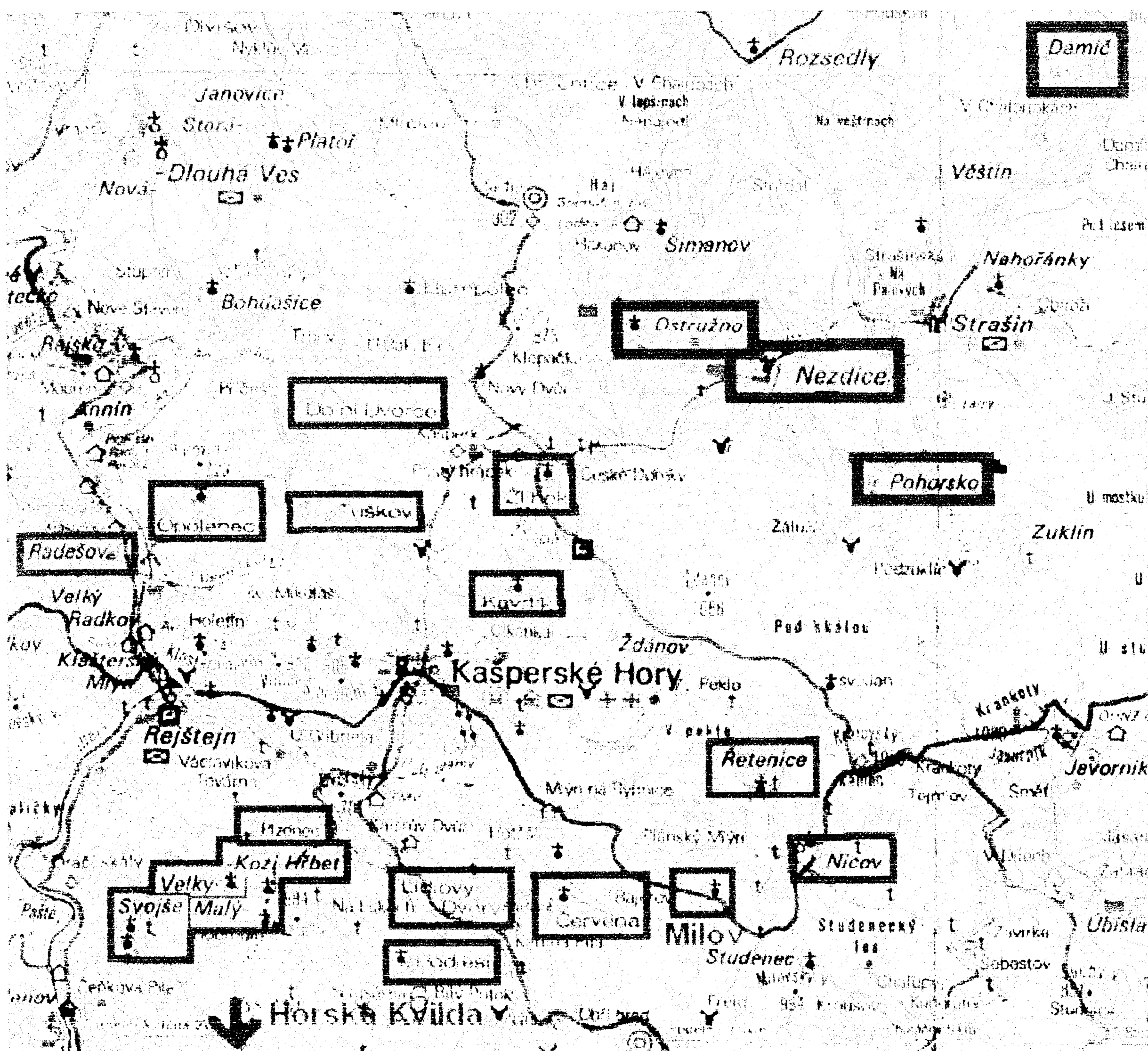
²⁴ Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku*, II. díl, Libri, Praha 1997, s. 842 – 847.

²⁵ NA Praha, Berní rula, inv. č. 22, fol. 1183-1193. Vydáno též edičně Antonín HAAS, *Berní rula sv. 28: Kraj prácheňský II*, SPN, Praha 1954, s. 898 – 905.

Pohorsko, Damíč. Výčet vsí je dán jejich polohou vůči městu Kašperské Hory - od severu ve směru hodinových ručiček. Z této logiky se ale vyčleňují čtyři poslední vsi. Nezdice, Ostružno a Pohorsko, které ~~výše zmíněný~~ sice přímo na severovýchodě sousedí s kašperskohorským teritoriem, do vsi Damíč se ale dostaneme již přes „cizopanský“ Strašín. Další nejasností poddanského vztahu posledních tří vesnic vůči královskému městu je fakt, že zatímco všechny předchozí vesnice jsou převážně jazykově německé, tak čtyři poslední vsi jsou čistě jazykově české²⁶. V neposlední řadě je třeba všimnout si skutečnosti, že 16 jazykově německých vsí patří městu celá, tak u 4 českých se vždy jedná jen o několik stavení. To vše jsou tedy indicie, které nám již při letmém pohledu napovídají, že vývoj vzájemného vztahu město versus 4 „české“ vsi byl složitější a jeho základy bude třeba hledat hluboko v minulosti.

---

²⁶ Vycházím nejen z jmen zaznamenaných v berní rule (pro „německé“ vsi např.: Weber, Laser, Pumer apod.; pro „české“ např.: Kotal, Uhlík, Bejček, Potužník), ale též ze zápisů v matrikách (uloženy v SOA Plzeň) a z archiválií uložených v rámci fondu AM Kašperské Hory v SOkA Klatovy.

Obr. 1: Vesnice města Kašperské Hory roku 1654.

10. DĚJE ŽIHOBECKÉHO PANSTVÍ

Větší části vesnic Damič, Nezdice, Ostružno a Pohorsko v novověku náležely žichovickému panství. V následující kapitole si nekladu za cíl vylíčit všechny majetkové změny, které se udály v běhu věků, chci jen upozornit na některé aspekty a shrnout dosavadní poznatky, aby byl obraz co nejširší. První zmínka o Žihobcích a Žichovicích je v listině z 18. října 1045, dle Palackého se jedná o falsum, v níž král Břetislav dával zmíněné obce břevnovskému klášteru.²⁷ Dále jsou majetkové přesuny nejasné a útržkovité. Své zájmy tu měli Vítkovci²⁸ i

²⁷ *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars I. 600 - 1253*, (ed.) Karel Jaromír Erben, s. 44, číslo 108.

²⁸ Jan ANDERLE, *Nedostavěný hrad u Strašína*, in: *Castellologica Bohemica* 2/1991, s. 327 – 330.

strakonická komenda johanitů.²⁹ Významnou držbu v této oblasti měli i Švihovští z Rýzemberka.³⁰ Bohaté jsou i zápisy z různých knih církevní i světské provenience.³¹ Kromě složité středověké změny vlastníků ponechávám stranou i hrad Rabí a jeho spletitý osud.³² Žihobce získali Kocové z Dobrše, jmenovitě Kryštof Koc, roku 1556. Tím se dostaly do majetku významné pošumavské drobné šlechty, která rozšiřovala svůj majetek postupným skupováním statků po úpadku velkých panských rodů. Roku 1609 se řešila pozůstalost po Václavu Kocovi z Dobrše a Kocovský majetek se dělil na čtyři díly,³³ díky tomu se Žihobce a pod ně spadající Věštín, Rozsedly, Kadešice, Šimanov, Ostružno, Ždánov, Nezdice, Strašín, Maleč osamostatnily. Většinou se však nejednalo o celé tyto vsi, v Kadešicích, Šimanově a Malči měly jen několik gruntů, v Nezdicích a Ostružnu přibližně půl vsi. Tento majetek poté získala vdova po Václavovi Ludmila Lokšanová rozená z Chudenic a na Březnici a prodala jej

---

²⁹ Miroslav SVOBODA, *Hospodaření strakonické komendy johanitů do poloviny 15. století*, ČNM – řada historická, ročník CLXX, 1 – 2/2001, s. 1 – 21. Jedná se hlavně o lokalitu Strašín. Ovšem datace této listiny k roku 1254 (*RBM II 1253 - 1310*, číslo 16, s. 7. Zpřístupněna i digitálně na www.monasterium.net) i správná identifikace místa jsou zpochybněny. „Datace: patrně chyba, Jan ze Švamberka byl velkopřevorem po roce 1467 Místo vydání: Emler v RBM chybně lokalizuje jako Strašín (dnes o. Klatovy)“ http://www.mom-ca.uni-koeln.de/MOM-CA/show_charterDetail_Action.do?id=225939&highlight=yes&type=simple. Správné místo je Stroheim. V tomto světle je potřeba přezkoumat i listinu z roku 1274, *RBM II 1253 - 1310*, (ed.) Josef Emler, Praha 1882, číslo 2798, s. 1226 – 1227.

K johanitským kostelům též Miroslav SVOBODA, *Postavení a správa patronátních kostelů johanitského řádu v předhusitských Čechách*, ČNM – řada historická, ročník CLXXIV, 1 – 2/2005, s. 1 – 21. Hana KRAJÍCOVÁ, *K úloze Bavorů ze Strakonic a rytířského řádu johanitů ve výtvarném umění Strakonicka vrcholného středověku*. Bakalářská práce, HÚ FF JUČB 2009, s. 37.

³⁰ Vladimír HOLÝ, *Růst a rozklad rodového majetku Švihovských z Rýzemberka a pánů z Rožmitálu*, *Minulost Plzně a Plzeňska* 3, Krajské nakladatelství, Plzeň 1960, s. 45 – 79. August SEDLÁČEK, *Páně Jindřichovo z Ryžemberka pojednání o rodě pánův Švihovských*, *Věstník Královské české společnosti nauk*, ročník 1886, Praha 1887, s. 76 – 83.

³¹ K tomuto složitému vývoji odkazují především na August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království českého. II Prácheňsko*, Praha 1936, s. 98 – 99 a 102 – 103.

³² Z bohaté literatury k němu vybírám Michal FLEGL, *Hrad Rabí a Žižkovy válečné akce na Prácheňsku*, *MZK* 7/1970, s. 289 – 298 a Tomáš DURDÍK, *Zříceniny hradů, tvrzí a zámků - Západní Čechy*, Agentura Pankrác, Praha 2005, s. 172 – 177. Zajímavý příspěvek Michal FLEGL, *K problematice regionálních pověstí a tradic (Žižka před hradem Rabí)*, *Acta regionalia*. Sborník vlastivědných prací 1965, s. 84 – 90.

³³ NA Praha, DZV 183, C 30 – D 23r.

roku 1617 Jaroslavu Bukovanskému Pintovi z Bukovan. Ovšem jemu byl po Bílé hoře majetek zkonfiskován a roku 1623 jej koupil Filip de Straycraga Javantanio, císařský voják. Za čtyři roky jej získal další člen císařské armády Martin de Hoeff – Huerta. Po jeho smrti získal zboží Antonín Lopez de Gradin.³⁴ Následně se ve vlastnictví vystřídal několik dalších císařských vojenských nadřízených.³⁵ Přiřazením k vdově po Mikulášovi de Nogrell Anně Desfours získal Žihobce František Claudia Iselin de Lanau, který získal český inkolát roku 1656³⁶ a jehož synu Ferdinandovi vděčíme za současnou podobu žihobeckému zámku z roku 1688.³⁷ Ferdinand předal dle zápisu z 14. dubna 1701 svůj majetek Anně Iselině z Lanau.³⁸ Již roku 1700 byl k němu přikoupen od Anně Marii Perglarové rozené Chanovské statek Strádal.³⁹ Statek Žihobce a Strádal koupil v roce 1709 pasovský biskup a kardinál Jan Filip hrabě Lamberg.⁴⁰ Lambergové koupili i žichovické a rabské panství a vytvořili tak jedno z největších panství v okolí. Jeho nedělitelnost si nechali potvrdit zřízením fideikomisu.⁴¹ Rod Lambergů si přes různé peripetie udržel v majetku celé panství až do počátku 20. století. Po Janu Filipovi (1652 – 1712)⁴² zdědil majetek jeho synovec Leopold Matyáš (1667 – 1711), který získal primogeniturně titul kníže. Bezdětný Leopold Matyáš odkázal panství svému bratru František Antonínovi (1678 – 1759), nositeli Řádu svatého rouna. Jeho syn a další majitel Jan Nepomuk Fridrich (1737 – 1797) přikoupil v roce 1765 Kalenice u Horažďovic.⁴³

---

³⁴ Tomáš V. BÍLEK, *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618*, František Řivnáč, Praha 1882, s. 48 – 49.

³⁵ K záležitosti po smrti Gradinové v letech 1631 - 1636 NA Praha, SM, inv. č. 2083, sign. L 132/1, karton 1431. Jinak též *Jubilejní sborník*, MNV a OB v Žihobcích 1971, s. 10.

³⁶ Petr MAŠEK, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*, I. díl A – M, Argo, Praha 2008, s. 409.

³⁷ *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku – V Jižní Čechy*, Svoboda, Praha 1986, s. 222.

³⁸ NA Praha, DZV 407, K 19r – K 28r.

³⁹ NA Praha, DZV 407, F 6 – F 10r.

⁴⁰ NA Praha, DZV 412, P 18 – P 24.

⁴¹ Kardinálova závěť NA Praha, DZV 278, K 11 - L 6. K fideikomisu NA Praha (Chodovec), FDK, inv. č. 154, karton 1151, 1152, 1153 a inv. č. 69, karton 567, kde jsou i různé opisy o změnách majitelů ze zemských desek.

⁴² 1689 – 1712 byl biskupem pasovským, od roku 1700 kardinálem. August LEIDL, *Das Bistum Passau zwischen Wiener Konkordat und Gegenwart*, Pasov 1993, s. 122 – 125.

⁴³ Kalenice se později opět osamostatnily, to se ale stalo až po roce 1786 Jaroslav SCHALLER, *Topographie des königreichs Böhmen, Dritter Theil Prachiner Kreis*, Praha 1786, s. 154.

Dále se panství dostalo do rukou potomků Kašpara Fridrich⁴⁴, Kašpar Fridrich byl bratrem prvního majitele panství Jana Filipa, konkrétně pravnukevi Kašpara Fridricha Karlu Eugenovi (1764 – 1831). S jeho synem a dalším majitelem Gustavem Jáchimem (1812 – 1862), který si vybral žichovické panství jako sídelní, je spojen skandál v podobě jeho sňatku s dcerou šafáře Kateřinou Hrádkovou (1824 – 1889),⁴⁴ jejich devět předmanželských a jedno manželské dítě nemohli být uznáni jako legitimní potomci, to odporovalo pravidlům fideikomisu. Roku 1878 tak majetek získává vzdálený příbuzný z vedlejší větve Rudolf z Lambergu (1802 – 1880), panství pak přechází na jeho synovce Františka (1832 – 1901), z něj na jeho bratra Jindřicha (1841 – 1929).⁴⁵

11. KONFLIKTNÍ SPOLEČNOST V ZÁPADNÍCH ČECHÁCH

Pohled na venkovskou společnost, která tvořila v raném novověku většinu obyvatelstva, bývá často vykreslován jen z jednoho úhlu pohledu, a to ve vztahu ke své vrchnosti. Tento vztah je ovšem vztahem primárně pracovně-právním, tedy zákoně kodifikovaným. Obě strany vstupují do svazku, z něhož musí vůči sobě plnit své závazky, zároveň jim ale přináší plnou řadu povinností.⁴⁶ Z přirozené nerovnosti mezi lidmi vzniká mezi dvěma vrstvami třetí plocha. Jedna strana je sice početnější, ale chudší, intelektuálně omezenější a i díky své velikosti roztržštěnější, druhá strana disponuje kapitálem, možnostmi a je si vědoma svého postavení, její slabinou je ovšem existenční závislost na práci společensky nižších vrstev. Špatně se budeme ptát, chceme-li vědět, která ze stran je ta konfliktnější, která vyvolává spory. Na první

---

⁴⁴ Jejich osud literárně zpracoval František Procházka v příběhu, který naposledy vyšel v František PROCHÁZKA, Karel Štěpán LAMBERK, *Kněžna Káča a Lamberské v Čechách*, Agentura Pankrác 2003, s. 10 – 80. Též články Milan POKORNÝ, *O legendě Pošumaví kněžně Černé Káče*, Česko bavorské výhledy, 5. ročník, číslo 20, týden 43/44 1994, s. 4 – 5. Eva HRACHOVCOVÁ, *Šlechtické sňatky v druhé polovině 19. století*. Diplomová práce, HÚ PF JUČB 2007, s. 53 – 54, 59 – 60 a 64.

⁴⁵ Petr MAŠEK, *Modrá krev. Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*, Mladá fronta, Praha 1999, s. 149 – 151. Petr MAŠEK, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*, I. díl A – M, Argo, Praha 2008, s. 149 – 151. František PROCHÁZKA, Karel Štěpán LAMBERK, *Kněžna Káča a Lamberské v Čechách*, Agentura Pankrác 2003, s. 240 – 254. Jan HALADA, *Lexikon české šlechty*, Akropolis, Praha 1999, s. 312. NA Praha, Sb. Dobřenského, sign. 539.

⁴⁶ K poddanství či člověčenství Jiří MIKULEC, *Poddanská otázka v barokních Čechách* (= Práce Historického ústavu ČAV, řada A – Monographia, sv. 8), Historický ústav, Praha 1993, s. 9 – 23.

pohled se může zdát, že jsou to ti chudší, ale ihned se musíme podívat na druh a formy zpráv, které o takovýchto konfliktech máme. Většinou to bývají informace, jenž máme zachovány z „jedné strany barikády.“ Není proto divu, že venkovský člověk se pak jeví jako rebel.⁴⁷ Ovšem rebel není možná to nejvhodnější označení. Dle současné historické knižní produkce se dá říci, že novověká společnost byla konflikty takřka každodenně prostoupená.⁴⁸ Směrem horizontálním i vertikálním. Těm horizontálním se česká historiografie věnuje až poslední desetiletí, dříve byly v centru dění spory, v kterých se utkávaly dvě naprosto rozdílné sociální roviny, těžištěm se staly selské bouře v letech 1680 a 1775.⁴⁹ Dílčím událostem v těchto dvou významných obdobích se věnovala řada knih, článků a studií, často regionálního charakteru i beletristického rázu.⁵⁰ Zvláštní pozornosti se pak dostalo chodskému povstání.⁵¹ Ovšem nejen v roce 1680 a 1775 lze sledovat požadavky nespokojených poddaných.⁵² Ačkoliv oblast

---

⁴⁷ Josef GRULICH, *Venkovan*, in: (edd.) Václav BŮŽEK, Pavel KRÁL, *Člověk českého raného novověku*, Argo, Praha 2007, s. 166.

⁴⁸ Jaroslav ČECHURA, *Kriminalita a každodennost v raném novověku. Jižní Čechy 1650-1770*, Argo, Praha 2008.

⁴⁹ K přehledovým pracím patří především: Josef SVÁTEK, *Povstání lidu selského v Čechách roku 1680*, I. L. Kober, Praha 1894 – zpřístupněno digitálně na <http://kramerus.nkp.cz> k lednu 2010. Jaroslav KAŠPAR, *Nevolnické povstání v Čechách roku 1680* (=Acta Universitatis Carolinae - Philosophica et historica, Monographia 8), SPN, Praha 1985. *Prameny k nevolnickému povstání v roce 1680*, (ed.) Eliška ČÁŇOVÁ, Archivní správa MV ČSR, Praha 1986. Jaroslav ČECHURA, *Selské rebelie roku 1680. Sociální konflikty v barokních Čechách a jejich každodenní souvislosti*, Libri, Praha 2001. *Prameny k nevolnickému povstání v Čechách a na Moravě v roce 1775*, (edd.) Miroslav TOEGEL, Josef PETRÁŇ, Jindřich OBRŠLÍK, Academia, Praha 1975. Josef PETRÁŇ, *Nevolnické povstání 1775. Prolegomena edice pramenů* (=Acta Universitatis Carolinae - Philosophica et historica. Monographia 42), Univerzita Karlova, Praha 1972.

⁵⁰ Nejznámější jistě Josef PETRÁŇ, *Rebelie. Příběh jednoho týdne a dvou dní v březnu roku 1775*, Československý spisovatel, Praha 1975. Z nejnovějších pak Jaroslav ČECHURA, *Broumovská rebelie* (= 3. svazek knižnice Dějin a současnosti), Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1997.

⁵¹ Kromě mnoha prací Eduarda Maura (naposledy asi Eduard MAUR, *Paměť hor*, Havran, Praha 2006, s. 175-198) je dobré zmínit i František ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, Ministerstvo vnitra, Praha 1931.

⁵² Mým cílem není zde uvést veškerou literaturu k rebeliím a selským bouřím po celé české vlasti. K tomu odkazuji na knihovní katalogy a velké monografie, kde je literatura uvedena. Uvádím jen výběrově literaturu, s kterou jsem se setkal Josef PETRÁŇ, *Matouš Ulický a poddanské povstání na Kouřimsku a Čáslavsku roku 1627. Příspěvek k dějinám pobělohorských třídních bojů v Čechách*,

západních Čech nebývá prezentována jako typický revoltující region, i zde se odehrály konflikty, které byly zpracovány českými historiky.⁵³ Mnohá povstání, rebelie či jakýkoliv jiný nesouhlas s vrchností a především s jejími robotními požadavky čekají na své odhalení v okresních archivech i centrálních fondech.

11.1.1 Albrechtice

Našemu území nejbližší byl konflikt v Albrechticích u Sušice. Albrechtice, zvané též Albrechtec, byly již ve 12. století věnovány premonstrátskému klášteru v bavorském Windbergu,⁵⁴ ten byl rodovým klášterem hrabat z Bogenu, z čehož mnozí historici usuzovali příslušnost zde ležícího většího územního celku hrabatům z Bogenu.⁵⁵ Albrechtický kostel Sv. Petra a Pavla a Panny Marie⁵⁶ světil 5. ledna 1179 salcburský arcibiskup Vojtěch, bratr Přemysla Otakara I. Premonstráti se na Albrechticích udrželi až do roku 1803. Roku 1701 se ovšem vsi Albrechtice,⁵⁷ Milčice a Janovice vydělují z vesnic města Horažďovice a vytvářejí

Acta Univestitatis Carolinae – Philologica et Historica 7/1954, s. 43-66. Eduard MAUR, *Západočeské protirobotní bouře za bavorské vlády 1741-1742*, *Minulostí západočeského kraje* 7/1970, s. 106-122.

⁵³ Václav ČEPELÁK, *Povstání rolníků v západních Čechách r. 1680*, Krajské nakladatelství, Plzeň, 1956. Miroslav HROCH, *Příspěvek k rolnickému povstání na Žluticku a Toužimsku roku 1680*, *Minulostí Plzně a Plzeňska* 3, Krajské nakladatelství, Plzeň 1960.

Za zvláštní připomenutí stojí nejnovější práce Jana Lhotáka, které sice nejsou typickými rebeliemi, ve kalsickém smyslu, jak si je asi představovala marxistická historiografie, ale ukazují právě na bohatost třecích ploch v novověké společnosti. Jan LHOTÁK, *Spory o příslušnost Kašperských Hor k šumavskému komornímu panství Kašperk*, *Jihočeský sborník historický* 77-78/2008-2009, s. 61-84. Jan LHOTÁK, *Spory městečka Janovic nad Úhlavou o privilegia v 18. století. Příspěvek k dějinám poddanského protestu v období pozdního feudalismu*, *Časopis Národního muzea – řada historická* 3-4/2008, s. 162-193.

⁵⁴ Norbert BACKMUND, *Kloster Windberg. Studien zu seiner Geschichte*, Windberg 1977.

⁵⁵ Jiří MARTÍNEK, *Sušicko – bylo či nebylo?*, *Historická geografie* 30, Praha 1999, s. 90 – 91.

⁵⁶ Karel HOSTAŠ, Ferdinand VANĚK, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Sušickém*, Praha 1900, s. 1 – 7. O. BRACHTEL, P. ROŽMERSKÝ, V. ŠVÁBEK, *Náhrobní kameny na Sušicku*, Muzeum Šumavy v Sušici 1990, s. 7. O zajímavém vztahu kostela a samotné vsi Jan PEŠTA, *Encyklopedie českých vesnic. Vesnické památkové rezervace, zóny a ostatní památkově hodnotná vesnická sídla v Čechách, díl III. Západní Čechy*, Libri, Praha 2005, s. 31 – 32.

⁵⁷ K Albrechticům náležely i tzv. Kotálový dvory ležící u vesnice Podmokly. Vedeny jsou tak i v berní rule.

vlastní statek Albrechtice.⁵⁸ Jaký byl konkrétní vztah mezi Windbergem a Šternberky, kterým patřily Horažďovice s přilehlými vsi, není zcela jasné. Zdá se, že mniši z Bavorska Šternberkům ještě někdy před berní rulou svěřily Albrechtice v ochranu z důvodu velké vzdálenosti od windberského kláštera.⁵⁹ Roku 1701 pak pravděpodobně kvůli větší průhlednosti nechali vytvořit vlastní panství, ke kterému se časem dostala ještě vesnice Podmokly.⁶⁰

Spor s vrchností se táhl celým 18. stoletím.⁶¹ Zatímco na počátku se v pramenech vyskytují jen poddaní ze vsi Albrechtice, konkrétně patnáct nevolníků, kteří se vydali do Vídně k císaři, na konci století jsou aktivní i sedláci z Milčic a Janovic. Roku 1700 se ze Šternberků, jakožto z *ius protectionis*, stala vrchnost se všemi právy a snažila se uplatnit i nová pravidla – povinnost zhostných listů, zvýšení ruční roboty. To se ovšem nelíbilo několika sedlákům pod vedením Jiřího Wolfelse a Matěje Schwarze. Tito dva obchodníci byli také za své činy v Sušici přivázáni u pranýře a vyhnáni ze země. Roku 1775 pak potomci vzbouřených poddaní museli přijmout robotu v takové míře, jaká jim byla vyměřena.⁶² Tedy i 6 dnů ruční roboty.⁶³

11.1.2 Kašperské Hory

Problémy s vrchností řešili i němečtí poddaní města Kašperské Hory. I tady bylo základem sporu omezení obchodního trhu. Bouřili se totiž především skláři kvůli propouštění, vnucování cen apod. Takovéto vzpoury se samozřejmě neodehrávali jen v Kašperských

---

⁵⁸ Antonín HAAS, *Berní rula sv. 27: Kraj prácheňský I*, SPN, Praha 1954, s. 239.

⁵⁹ Josef Ambrož GABRIEL, *Královské město Sušice a jeho okolí, nákladem vlastním*, Sušice 1868, s. 133 – 116. Augusr SEDLÁČEK, *Místopisný slovník historický království českého*, 2. vydání, Argo, Praha 1998, s. 2.

⁶⁰ K Podmoklům drobná publikace Milan POKORNÝ, *Čtení o Podmoklech. Kde země voní chlebem 1045 – 1995*, Obecní úřad Podmokly 1995.

⁶¹ NA Praha, České Gubernium Publicum 1774 – 1783, inv. č. 1265, sign. A2/159, karton 497. NA Praha, Stará manipulace, inv. č. 110, sign. A 29/1 – 2, karton 41. Jiří SVOBODA, *K třídním bojům na jihočeském venkově v době nevolnického povstání roku 1775*, *Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et Historica* 3/1962, s. 251-252. K tomuto případu bude jistě patřit i SOkA Klatovy, AM Kašperské Hory, inv. č. 952, skup. P, kat. č. 1141, karton 12.

⁶² Jiří SVOBODA, *Protifeudální a sociální hnutí v Čechách na konci doby temna (1750-1774)* (= *Acta Univesitatis Carolinae – Philosophica et Historica Monographia XVIII*, Univerzita Karlova, Praha 1967), s. 14 – 15.

⁶³ NA Praha, RS, sign. XIII / I / I.

Horách, ale též na Vimpersku, v Královském Hvozdu a jiných sklářských regionech.⁶⁴ V německých vsích města Kašperské Hory byla napjatá atmosféra již kolem roku 1680. Mikuláš Stier, měšťan z Hor, inicioval hnutí, kterému se nelíbilo zvýšení roboty nad 4 dny ročně.⁶⁵ Zapojily se především vsi Řetenice, Nicov, Milov a Opolenec, ale i poddaní z Radešova, Dolních Dvorců, Tuškova, Kavrlíku, Zhůří, Malého a Velkého Kozího Hřbetu. Stier odešel se suplikou roku 1678 do Prahy, zatím vrchnost ovšem zatkla sedm sedláků Daniela Glasera, Wolfa Mastného, Martina Webera a Jiřího Stiegera z Řetenic, Kryštofa Švába a Ondřeje Preise z Opolence, Pavla Sagerera z Milova, které vyslýchala 29. listopadu a 9. prosince 1678.⁶⁶ Ti si stěžovali na časté robotování, placení kontribuce i z dvorů, které vrchnost neoznámila revizitační komisi, na placení 1 kopy grošů za povolení k sňatku, ovšem jejich požadavky byly vesměs odmítnuty s tím, že se po nich žádné zvýšení poplatků nechce a že jimi zmiňovaná privilegia,⁶⁷ která se stejně ztratila, nejsou relevantní. Porovnání z 26. ledna 1679⁶⁸ následoval ještě další výslech,⁶⁹ aby vše bylo uzavřeno nejvyšším mincmistrem v květnu roku 1679.⁷⁰ Ovšem roku 1707 se objevuje další suplika české komoře ohledně zvýšení daňového zatížení, kterou iniciovali poddaní kašperskohorští ze vsí Plavěčín,⁷¹ Řetenice, Nicov, Milov, Červená, Lídlový Dvory, Svojše, Vogelsang, Velký a Malý Kozí Hřbet, Plzenec, Opolenec, Tuškov, dva dvory u sv. Mikuláše, Žlíbek, Dolní Dvorce.⁷²

---

⁶⁴ Jiří SVOBODA, *Čeští skláři v 18. století*, Dějiny a současnost 6/1965, ročník 7, s. 16-17. Jiří SVOBODA, *Protifeudální a sociální hnutí v Čechách na konci doby temna (1750-1774)* (= Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et Historica Monographia XVIII, Univerzita Karlova, Praha 1967), s. 61.

⁶⁵ Není-li uvedeno jinak, čerpám z Jiří FABŠIC, *K postavení poddaných na kašperskohorském panství před r. 1680*, Vlastivědné zprávy horního Pootaví 1960-1961, Sušice 1962, s. 5-9.

⁶⁶ Opisy z 26. ledna 1679 v SOkA Klatovy, Archiv města Kašperské Hory, inv. č. 952, skupina P, katalogové číslo 1075, sign. P1, karton 12.

⁶⁷ Údajně se měli vyplatit od české komory 25 páry volů.

⁶⁸ SOkA Klatovy, AM Kašperské Hory, inv. č. 952, skup. P, kat. č. 1076, sign. P3, karton 12.

⁶⁹ 6. března 1679 SOkA Klatovy, AM Kašperské Hory, inv. č. 952, skup. P, kat. č. 1077, karton 12.

⁷⁰ 6. května 1679 SOkA Klatovy, AM Kašperské Hory, inv. č. 952, skup. P, kat. č. 1078, karton 12.

⁷¹ František ROUBÍK, *Soupis map a zaniklých osad v Čechách*, ČSAV, Praha 1959, s. 75.

⁷² SOkA Klatovy, AM Kašperské Hory, inv. č. 952, skup. P, kat. č. 1092, karton 12. Jedná se jen o německé vsi, které získaly roku 1584 Kašperské Hory koupí za 4450 kop českých grošů od rozprodávajícího se panství hradu Kašperk. Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu, VI. 1581 – 1585, Praha 1890 – digitálně přístupné i na <http://www.psp.cz/cgi-bin/ascii/eknih/snemy/> k lednu 2010. K tomu Jan LHOTÁK, *Hrad Kašperk a jeho panství*, Castellologica Bohemica 11/2008, s. 334.

Nejvyšším mincmistrem Petrem z Kokořova byla za účelem vyjasnění sporu zřízena vyšetřující komise. Jak konkrétně se tento případ vyvíjel by bylo zjistitelné až po řádném prohlédnutí všech příslušných archiválií.⁷³ Jisté je, že během 18. století se objevují další problémy, týkající se například zadlužení a odebrání dvorce Margaretě Glaserové či spor o hranice panství u Kvildy s Malovci z Chýnova, majiteli zdíkovského panství.⁷⁴

Výše zmíněná povstání ukazují na bohatost a různorodost konfliktů na českém venkově v 17. a 18. století. Různé střety probíhaly v mnoha panstvích Prácheňského kraje, i když nebyly tak rozsáhlé a nejsou tolik zpracované jako například spory na Boleslavsku, jistě stojí za zpracování a zařazení do širších souvislostí. Rozhodně není dobré vnímat poddanské bouře jen ve svých dvou vrcholech kolem let 1680 a 1775. V tu dobu jen propuklo požár, jenž různými způsoby doutnal v české venkovské společnosti po celý novověk.

11.1.3 Žichovické panství

Na žichovickém, či dříve též žihobeckém, budětickém či dražovickém, panství jsem zatím na žádný druh revolty nenarazil.⁷⁵ Zachoval se ale jiný zajímavý druh pramene vykreslující nám poddanské poměry tzv. Registra purkrechtní z roku 1649.⁷⁶ Ty jsou obsaženy v nejstarší pozemkové knize žichovického panství. Tehdy toto panství patřilo Oldřichu Libštejnskému z Kolovrat, jenž je získal již roku 1631. Kniha samotná začíná úvodním zápisem, ve kterém se praví, že 10. prosince 1649 byla Registra purkrechtní založena a obnovena. Na dalších foliích je přísaha rychtářská a konšelská následována přísahou hajných. Pak jsou zapsány artikulové

Jiří JANOUŠKOVEC, *Majitelé hradu Kašperku*. in: Vlastivědný sborník Muzea Šumavy V., Sušice – Kašperské Hory 2001, s. 5 – 6.

⁷³ Mimo materiálu v SOkA Klatovy, AM Kašperské Hory dále například SOA Třeboň, Krajský úřad Prácheň, inv. č. 486, sign. Publ. A, karton 44. Věra HOLÁ, *Dodatek k článku J. Fabšice, Vlastivědné zprávy horního Pootaví 1960-1961*, Sušice 1962, s. 10.

⁷⁴ Lenka SÝKOROVÁ, *Archiv města Kašperské Hory 1345 – 1945 II. (inventář), Spisy 1516 – 1786, Katalog*, Klatovy 2005, s. 9.

⁷⁵ Až v 19. století se vede například spor o lesy u Nezdic. SOA Třeboň, KÚ Prácheň, inv. č. 1771, karton 1386. Ke kontribučním záležitostem na žichovickém panství NA Praha, České Gubernium Contr., 1748 – 1755, sign. B 15/10, karton 72. Obligatorní jednání tamtéž zde NA Praha, ČG Contr., inv. č. 143, sign. B 8/48, karton 207. K Zuklínu, který náležel střelskohoštickému panství, blíže neprozkoumané písemnosti v NA Praha, České Gubernium Contribucionale 1756 - 1783, inv. č. 328, sign. G 7/6, karton 397.

⁷⁶ SOA Plzeň, Vs Žichovice, K 1224, inv. č. 67 Pozemková kniha panství Žichovice, 1649-1726. (= výpis z ní Josef KALOUSEK, *Archiv český XXIX.*, Praha 1913, s. 241 – 246.

k soudu, jedná se vlastně o ustanovení, jak se mají poddaní chovat, jak zachovávat kázeň a pořádek. Tehdejší nešvarem asi byly některé praktiky, které artikulové přímo zmiňují: „Zlořečení, lání, hromování, sakramentování, oplzlých řečí mluvení nemá žádný v svém domě jak dětem, čeládce tak i podruhům trpěti.“⁷⁷ Zdá se, že často se v krčmách, pastouškách i konopcích různé „kurvy a poběhlice přechovávaly.“⁷⁸ Dále se zakazovalo například používati jiných než panských mlýnů, přesazovat mezníky či hrát karty nebo kostky. Celkem 35 bodů hovoří o tom, co by člověk řádný a čestný dělat neměl, aby k soudu se dostavit nemusel a jaké jsou v tomto ohledu povinnosti rychtáře, aby pořádek ve vsi byl zachován. Dáleji je již novodobý zápis, asi z druhé poloviny 19. století, jenž je nadepsán: Čtyřicetero S potřebné každému muži, manželci a otci. Těchto 40 rad tvoří zajímavý vhled do představ o správném muži a jeho vlastnostech, ale i o správné ženě, neboť pro dokonalou manželku, matku a hospodyní je zde vypsáno patero P: „Na ženské osobě se žádá, má-li býti dokonalou manželkou, matkou a hospodyní, aby měla patero P. Má totiž báti: poctivá, pobožná, pokorná, pracovitá a poslušná; a jako přídavkem požadují se ještě dvě P. Má totiž býti také: pěknou a peněžitou. Hoši draží! Neberte si takovou, která nemá těch patero P, neboť bez nich by vám přinesla vaše budoucí manželka do domu snad i kletbu. Na ty poslední dvě p tolik nehleďte, má-li je, je dobře, nemá-li je, taky dobře; t. j. bez těchto dvou posledních P může váš stav manželský býti šťastný bez těch prvních ale nikdy.“⁷⁹

Mužská S jsou bohužel zachována neúplně: „Hledejte jako Izák do stavu manželského uvést takovou, která jest pěkná, ale pěkná před Bohem a tj. takovou, která má těch pět prvních patero P. Jak ale se to má s mužským, zdaž na něm se nic nepožaduje? O mnoho více, neboť on má býti vůdcem, hospodářem v domě. Přemýšleje z dlouholeté zkušenosti mnoho seznávše, našli jsme, že muži každému jest třeba čtyřicetero S, má-li býti dokonalým mužem, manželem a otcem. Ozdobou muže mají býti následující ctnosti.

I. Síla: ne tak tělesná jako duševní, neboť Bůh obdařil jeho lepším rozumem nežli ženu nebo pravil této: budeš pod mocí manžela svého. II. Statečnost: tolik jako neohroženost naproti ženám, jež jmenujeme slabé pohlaví. III. Stálost: nemá býti třtinou větrem se klátící. XXXV. Strpěný: znájíce se všemi domácími z jejich duševními i tělesnými vadami pro odplatu Boží trpělivost. XXXVI. Správce: manžel má svůj dům spravovati, nařízení potřebná dávati neb jest pánem domu, přísloví praví, jaký pán, takový krám. XXXVII. Strážce: jako jest anděl

---

⁷⁷ Bod 4. Josef KALOUSEK, *Archiv český XXIX.*, Praha 1913, s. 242.

⁷⁸ Bod 6. Tamtéž.

⁷⁹ SOA Plzeň, Vs Žichovice, K 1224, inv. č. 67 Pozemková kniha panství Žichovice, 1649-1726, fol. 8 (nefoliováno). Kolik mladíků se asi skutečně řídilo těmito moudrými radami?

naším strážcem, tak má býti manžel strážcem a hlídačem domu svého. Má pečovati nejen o to, aby chránil statek svůj od zlodějů a paličů, nýbrž ještě více, aby chránil drahou duši svých domácích od nepřítele nejškodlivějšího, od ďábla a hříchu. Dokonalý otec a hospodář ve dne v noci bdí nad svými dětmi, nad svojí čeládkou a celým domem; onť má věděti, kde ve dne jeho domácí jsou; on nejde dříve spát, dokud neprohlédne celý dvůr, vobzvláště komůrky děvčat, jestli tam vše v pořádku jest.“⁸⁰ Tyto rady pro dámy a pány jsou tužkou dodatečně přeškrtnuty se slovy: Nepatří sem.⁸¹

11.2 České vsi města Kašperské Hory

„Do roku 1848 čítala obec 38 čísel, z nichž 3 dvory číslo 2, 13, 15 a tři chalupy číslo 10, 19 a 29 chodili jako za robotu 2krát do roka do Kašperských Hor modliti se růženec, a za to dostávali ještě každý krajíc chleba a 1 groš. Ostatních pak 11 čísel selských muselo jezdit dle rozkazu s potahem k Žichovickému panství 2 až 3 dny v týdnu. Někdy pak museli jezdit až za Rabí a též i ostatní chalupníci museli taktéž chodit na robotu a ručně pracovati, což se muselo konati zdarma, a nepřišel-li někdo včas, ještě dostal výprask.“⁸²

Spor, který se spolu vedli Kašperské Hory a čeští poddaní z jejich vsí měl však jiné parametry, které byly dány zrodem jejich vztahu. Žádná ze čtyř vesnic nepatřila kašperskohorským celá. Vždy se jednalo o menší díl, několik gruntů. Základním rozdílem byl fakt, že tito poddaní byli poddanými zádušními, jak sami rádi zdůrazňovali, což dle nich pro ně znamenalo menší svrchovanost, resp. žádnou, kašperskohorského magistrátu.

11.2.1 Záduší

V mnoha stížnostech, listinách, konceptech, ale i svědectvích či pozůstalostních spisech, které se vztahuje ke kašperskohorským poddaným ze vsí Damíč, Nezdice, Ostružno a Pohorsko se sami tito poddaní označují přívlastkem zádušní. Co pro ně znamenalo toto označení? Asi více

---

⁸⁰ SOA Plzeň, Vs Žichovice, K 1224, inv. č. 67 Pozemková kniha panství Žichovice, 1649-1726, fol. 12 a 15 (nefoliováno). Rady jsou vepsány na místa volná mezi zápisy žichovických gruntů. Proč chybí čísla IV – XXXIV a XXXVIII – XL není jasné, ale zdá se, že žádné stránky nebyly z knihy vytrženy.

⁸¹ Přeškrtnutí provedl nejspíše, dle shodného rukopisu s dále uvedeným záznamem, zakladatel sušického muzea Josef Holík (1840 – 1892), kterému byla dne 8. dubna 2010 na budově Muzea Šumavy v Sušici v rámci oslav 130. výročí založení této instituce odhalena pamětní deska. V Sušici byla totiž původně většina pozemkových knih uložena. Konkrétně tato kniha byla získána roku 1890 od Františka Mottla, cestáře v Žihobcích, jak praví tužkou psaný úvodní nápis na prvním listu.

⁸² Obecní kronika obce Ostružno I (cca 1920-1982), s. 3. Uložena jest v SOkA Klatovy.

než bychom si mohli myslet. Pro ně toto slovo měnilo právní postavení vůči vrchnosti, v podstatě se tak zříkali města Kašperské Hory jako svého pána. Vždyť my jsme poddaní zádušní, my nejsme jako ti z Opolence či Horské Kvildy. Kdepak! Nad námi jsou jiní páni, pro nás platí jiná pravidla!

Záduší je majetkové věnování pro spásu duše.⁸³ Konkrétním věnováním ke spáse pak byl především odkaz (movitý či nemovitý) ve prospěch kostela (nebo jiného církevního domu) či k některým liturgickým úkonům. S takovýmto významem slova budu dále pracovat. Termín záduší totiž může znamenat i veškeré kostelní jmění či dokonce kostelní farnost.⁸⁴ Nejedná se však, z dnešního terminologického hlediska, v žádném případě o prostředky určené k práci faráře nebo jiných duchovních správců. Tyto prostředky se nazývají beneficiemi.⁸⁵ Záduší je tedy majetkem „kostela“, beneficium majetkem „fary“. Další nejasnosti, které se váží i k našemu tématu, se dotýkají spravování a užívání těchto dvou, většinou stálých a dlouhodobých, příjmů. Užívat a spravovat beneficium měl beneficiát.⁸⁶ Většinou tedy farář. Užívat a spravovat záduší měl zádušník.⁸⁷ Tím mohl být kostelník či jmenovaný úředník. Ovšem ochráncem a jakýmsi dohlížitelem nad záduším byl patron kostela (patronem byla označována i osoba, která odkázala či darovala konkrétní majetek k záduší⁸⁸). Jedná se tedy o dvě na sobě nezávislé linie, které jsou majetkovým základem místní církevní správy. Takto popsaná situace je však jen vysněným ideálem, který mohl existovat snad jen v momentě ustanovení konkrétního záduší. Běh dějin vztahy výrazně zkomplikoval, především byla posílena role laiků nad správou a ochranou záduší. Ve správě záduší se uplatňovaly tři složky: patronátní, kterou často reprezentovali vrchnostenští správci nebo úředníci; laická, zastoupena většinou kostelníkem,⁸⁹ a osoba faráře.⁹⁰ Zádušní majetek lze rámcově rozdělit do několika

⁸³ Tak zní jeho základní definice v *Ottově slovníku naučném*, 27. díl, 1908, s. 366.

⁸⁴ Blanka ZILYNSKÁ, *Záduší*, in: *Facta probant homines* (Sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. dr. Zdeňky Hledíkové), (edd.) Ivan Hlaváček, Jan Hrdina, Scriptorium, Praha 1998, s. 535. Základní příspěvek o vývoji pojmu a vnitřním obsahu slova záduší.

⁸⁵ Ve středověku i novověku nebyly však tyto dva termíny jasně od sebe odděleny.

⁸⁶ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát 1676 – 1750. Vybrané otázky církevní správy*, Filosofická fakulta University Karlovy v Praze, Praha 2004, s. 55.

⁸⁷ Tamtéž, s. 126.

⁸⁸ Blanka ZILYNSKÁ, *Záduší*, in: *Facta probant homines* (Sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. dr. Zdeňky Hledíkové), (edd.) Ivan Hlaváček, Jan Hrdina, Scriptorium, Praha 1998, s. 536.

⁸⁹ Michal ŘEZNÍČEK, *Záduší a jeho správa v Ledčském vikariátu v 17. a první čtvrtině 18. století*, Časopis Národního muzea. Řada historická, ročník CLXXIII, číslo 1 - 2/2004, s. 79 – 82. Zde pěkný rozbor s konkrétním využitím pramenů jednoho záduší, po kterém volala ve svém článku Blanka

skupin dle původu jeho získání: 1. z úročených peněz, 2. z pozemků, 3. z tzv. železných krav, 4. z povinných dávek a poplatků, 5. z milodarů (odkazů, prodeje svíček apod.).⁹¹ I když kostelní záduší z pozemků (bod 2) bylo většinou z pronajímaných polí a luk, často se jednalo i o jednotlivé chalupy, z nichž placené nájemné⁹² putovalo do zádušní pokladny.⁹³ Již méně častější byla situace, kdy k záduší patřily celé vsi (nebo jako v našem případě jen jejich části). „Obývání těchto zádušních chalup však nezakládalo vztah, v němž by se záduší ocitlo v postavení vrchnosti. Nájemníci nebo lidé, kteří si chalupu od záduší zakoupili či si své obydlí na zádušním pozemku postavili, zůstávali nadále poddanými místní pozemkové vrchnosti.“⁹⁴ Tato teze vychází z předpokladu, že se poddaný na zádušní majetek tzv. „dostal“ a hospodařil na něm třeba jen krátkou část. Záduší již bylo vytvořeno a hospodář jej měl jen k užívání. Jiný vztah ale vznikl, když záduší dostalo již stojící usedlosti. „Pokud záduší dostalo půdu s poddanými, stalo se jejich vrchností se všemi právy nad nimi, občas včetně

Zilyská. Upozorňuji i na Pavel PUMPR, *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách na příkladu panství Třeboň na přelomu 17. a 18. století*. Dizertační práce, HÚ FF MU 2008.

⁹⁰ Blanka ZILYNSKÁ, *Záduší*, in: *Facta probant homines* (Sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. dr. Zdeňky Hledíkové), (edd.) Ivan Hlaváček, Jan Hrdina, Scriptorium, Praha 1998, s. 540.

⁹¹ Antonín PODLAHA, *Dějiny arcidiecése pražské od konce století XVII. do počátku století XIX., I. díl Doba arcibiskupa Jana Josefa hraběte Breunera (1694 – 1710)*, Praha 1917, s. 484. (k 13. lednu 2010 digitálně volně přístupné na <http://kramerius.mlp.cz/kramerius/Welcome.do>)

⁹² V Prachatickém vikariátu se jednalo například o částku v rozmezí 12 kr. – 1 zl. 10 kr. ročně, o tom Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát...*, s. 132. Jen pro zajímavost, roční činže v 17. století z pražského domu U Kaprů k záduší kostela Sv. Valentina na Starém Městě pražském činila 34 kop 17 grošů míšeňských 1 denár, jak o tom informuje Pavel B. KŮRKA, „*Urozenost, ctnost, krása i umění. Za nic nestojí, když peněz není.*“ *Správa a majetek záduší kostela sv. Valentina na Starém Městě pražském v raném novověku*, *Pražský sborník historický* 34/2006, s. 115.

⁹³ Takto například získával peníze z chalupy č. p. 4 v Nahořánkách kostel Narození Panny Marie ve Strašíně. (Strašín je vesnice asi 1 km východně od Nezdic na Šumavě.) Například nájemce Martin Bublík měl roku 1792 povinnost platit ročně úrok 3 zlaté rýnské a každoročně vykonávat šest dnů ruční práce pro kostel. Dle Liber Memorabilium Parochie et Ecclesiae Strassinensis, tam i další opisy různých dokumentů, fol. 15-21. Uložena je na fáře ve Strašíně.

⁹⁴ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát 1676 – 1750. Vybrané otázky církevní správy*, Filosofická fakulta University Karlovy v Praze, Praha 2004, s. 132. V Prachatickém vikariátu se nacházela vesnice Mojkov ve farnosti Lštění, která patřila k záduší kostela Všechn svatých ve Volyni. Existoval zde poddanský vztah a záduší bylo zastupováno volyňským magistrátem. Poddaní zádušní tak byli poddanými města. Tomu ovšem odporuje situace ve Strašíně, viz předchozí poznámka.

práva patronátního k místnímu kostelu.“⁹⁵ Z výše uvedeného vyplývá, že definice záduší není dodnes jasně kodifikována, navíc záduší mohlo mít různé formy a podoby vazby, které byly dány vznikem a donací zádušního majetku, je tedy potřeba přistupovat ke každému záduší jednotlivě a vyvarovat se všeobíhajících pravd.

Sledovaný konflikt na kašperskohorském panství mezi městem a jeho zádušními poddanými není ojedinělým případem takového typu sporu. Domažlicím⁹⁶ vrátil král roku 1549 vsi Bořice, Milavče, Nevolice a Petrovice, které jim byly sebrány po stavovském odboji. Vrátil je však jako zádušní vsi, vrchností zůstal panovník, resp. Lobkovicové, kterým práva postoupil. Městu si vesnice zpět koupilo až roku 1595. Vesnice platily k záduší, vrchností jí bylo město, tedy podobná situace jaká nastane u Kašperských Hor. Až když město začalo po roce 1620 zvyšovat své robotní požadavky a využívalo děti k pracím v obecních dvorech, ozvali se poddaní. Argumentem jim byl fakt, že oni nejsou jako ostatní vsi, oni jsou poddaní zádušní. Situace se uklidnila narovnáním z roku 1654, ale již roku 1687 se čeří vody znovu. Nakonec vítězství města roku 1696 znamená mimo jiné povinnost roboty 3 dny týdně, ve výjimečných případech i více, místo původních jedenácti dnů ročně. V tomto stručném nástinu je vidět, že se nejedná o klasickou rebelii, ale spíše o dlouhodobý spor, který se týká výkladu práva.

11.2.2 Nezdice, Pohorsko a Damíč, Ostružno

Podívejme se nejdříve, na jednotlivé vsi z hlediska příslušnosti ke Kašperským Horám. Damíč, Nezdice, Ostružno, Pohorsko bychom mohli rozdělit do dvou skupin.

1) Nezdice, Pohorsko. O příslušnosti několika jejich gruntů ke Kašperským Horám není sporu. Je zachována donace ve formě závěti vydaná představenými města Kašperské Hory, v které Jindřich Stangel, měšťan z kašperských Hor, odkázal k zřízení oltáře Panny Marie a sv. Jana Křtitele v kostele sv. Leonarda (dnes sv. Markéty),⁹⁷ který stojí uprostřed

---

⁹⁵ Blanka ZILYNSKÁ, *Poddanské městečko Kozojedy v letech 1610-1630 ve světle kostelních počtů*, in: Gryspekové a předbělohorská šlechta, Kralovice a poddanská města. Sborník příspěvků ze semináře konaného ve dnech 21.-23. května 1997 v Mariánské Týnici, Muzeum a galerie severního Plzeňska 1998, s. 105.

⁹⁶ František ROUBÍK, *Spor domažlických zádušních vsí s městem o roboty v letech 1652-1696*, *Minulostí západočeského kraje* 4/1966, s. 149-158.

⁹⁷ Leonard, česky též Linhart. Ke kostelu např. Vladimír HROPENIAK, *Kašperské Hory a okolí*, Muzeum Šumavy 1990, s. 45 – 46. Jan MUK, *Nástin urbanisticko-architektonického vývoje města Kašperské Hory*, Vlastivědný sborník Muzea Šumavy VI. Sušice – Kašperské Hory 2001, s. 3-14.

Kašperských Hor, 10 kop grošů pražských.⁹⁸ 7 kop a 21,5 groše⁹⁹ bylo získáno skrze úrok z koupeného majetku Petra Kozlíka z Kamíku. Tímto majetkem byly jeho poddaní v Nezdicích a na Pohorsku. U jmen je uváděn i konkrétní úrok

a) Jaroslav a Wanka – 1 kopa a 5 grošů na sv. Jiří a sv. Havla

b) Martin a Jan – 1 kopa 5 grošů

c) Lída řečená Šentová – 0,5 kopy 2,5 groše

d) Zdeněk mlynář – 40 grošů

e) Jan řečený Mláteč – 1 kopa a 5 grošů

f) Ješek řečený Pytama – 0,5 kopy a 2,5 groše

g) Vavřinec – 16 grošů

h) Jan řečený Bořita ze vsi Pohorsko – 1 kopa

Další 1 kopa plynula z mlýna u Sušice, který držel jistý Temlinus. Poslední 1 kopa a 38,5 groše byla doplácena z městské pokladny. Důležitá je zmínka, že patronátní právo k oltáři přechází dědičně na konšely a městskou radu.¹⁰⁰

Prvním pramenem, kde lze detailněji sledovat, které usedlosti konkrétně městu patřily, je berní rula. Dle ní náležely Kašperským Horám v Nezdicích dva rolníci, dva chalupníci a pět zahradníků. V Pohorsku pak jen 2 rolníci.

Umělecké památky Čech 2 (K – O), (ed.) Emanuel POCHE, Academia, Praha 1978, s. 44. Karel HOSTAŠ, Ferdinand VANĚK, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Sušickém*, Praha 1900, s. 28nn.

Proč a kdy došlo ke změně patrocina, není známo, snad to souvisí s některým požárem kostela.

⁹⁸ SOkA Klatovy, AM Kašperské Hory, inv. č. 6, ev. č. L6. Tamtéž opisy skupina A, kat. č. 28, karton 1. Publikováno v *Libri erectionum IV. 1390 - 1397*, (ed.) Clemens Borový, Praha 1883, s. 450, č. 622 – volně přístupné k lednu 2010 na <http://cms.flu.cas.cz>. Jan LHOTÁK, *Spory o příslušnost Kašperských Hor k šumavskému komornímu panství Kašperk*, Jihočeský sborník historický 77-78/2008-2009, s. 82.

⁹⁹ Součtem níže rozepsaných položek mi ale vychází 7 kop a 21 grošů.

¹⁰⁰ Ita tn, quod jus patronatus..altaris..ad nos..consules..aut successores nostros..et ad plenum consilium..oppidi Montis Reychenstain..pertinebit.

Nezdice a Pohorsko - z berní ruly města Kašperské Hory																		
jméno vsi a hospodáře	role má		na zimu seje		role má a osívá na jaro seje			v nově se osazují léta	handle a živnosti vedou	potahův		nyní chová	dobytka má					poznámky
	str.	v.	str.	v.	str.	v.	chovati může			koně	voli		krávy	jalovice	ovce	svině		
ves Nezdice																		
rolníci, jenž qualitates osedlého mají																		
Jakub Matoušek	18	0	6	0	6	0		0		2	0	4	4	3	4	3	Vlastní mlejn o 1 kole.	
Matěj Vehel	9	0	3	0	3	0		0		2	0	2	3	3	6	3		
chalupníci, jenž 4 za osedlého																		
Václav Kotal	9	0	3	0	3	0		0		0	0	2	2	2	3	1		
Matěj Kotal	8	0	2	2	2	2		0	krejčí	0	0	2	2	1	0	1		
zahradníci, jenž 8 za osedlého																		
Matěj Uhlík	6	0	2	0	2	0		0		0	0	2	3	3	3	2		
Matěj Kolčí	3	0	1	0	1	0		0	kolář	0	0	2	1	0	1	1		
Matouš Marek	0	0	0	0	0	0		0	tkadlec	0	0	0	1	1	0	0		
Václav Pešek	0	0	0	0	0	0		0	kolář	0	0	0	1	0	0	0		
Tomáš Matoušek	0	0	0	0	0	0		0	tkadlec	0	0	0	1	0	0	0		
Summa	53	0	17	2	17	2		0		4	0	14	18	13	17	11		
ves Pohorsko																		
rolníci, jenž qualitates osedlého mají																		
Havel Janek	15	0	5	0	5	0		0		2	0	4	2	3	0	0	Vlastní mlejn o 1 kole.	
Martin Bartlovic	10	0	3	2	3	2		0		2	0	2	2	2	0	0		

Tab. 1: Poddaní z Nezdic a Pohorska, kteří náleží dle berní ruly městu Kašperské Hory.

Z uvedeného přehledu je zajímavé, že v Nezdicích se nacházelo tolik živnostníků. Zvláště, když ve všech vsích kašperskohorských, žihobeckých, žichovických ani dražovických není kromě jednoho krčmáře žádných dalších živnostníků. Těžko lze identifikovat dvory v listině z roku 1396 s výpisem z roku 1654, ale podařilo se mi s pomocí pozdějších katastrů¹⁰¹ lokalizovat některá jména, čísla popisná a stavebních parcel uvádím dle stavu ve stabilním katastru.¹⁰²

Nezdice:

Jakub Matoušek – čp. 27, sp. 43

Matěj Vehel¹⁰³ - čp. 41, sp. 69

Václav Kotal – čp. 58, sp. 8

Matěj Kotal – čp. 22, sp. 40

Matěj Uhlík – čp. 20, sp. 37

Matěj Kolčí – čp. 3, sp. 13

Matouš Marek – čp. 52, sp. 2

Václav Pešek - nezjištěn

Tomáš Matoušek – čp. 35, sp. 51

Pohorsko:

Havel Janek – čp. 21. sp. 2

Martin Bartlovic – čp. 24, sp. 22

U Pohorska se jednalo v polovině 17. století jen o dva grunty, do poloviny 19. století bylo k těmto gruntům přistavěno 6 chalup. V roce 1837 bylo v Nezdicích již 28 stavení patřících městu kašperské Hory. Čísla popisná 20 a 58 povýšily k čp. 27 a 41 mezi sedláky, ostatní byli chalupníci.

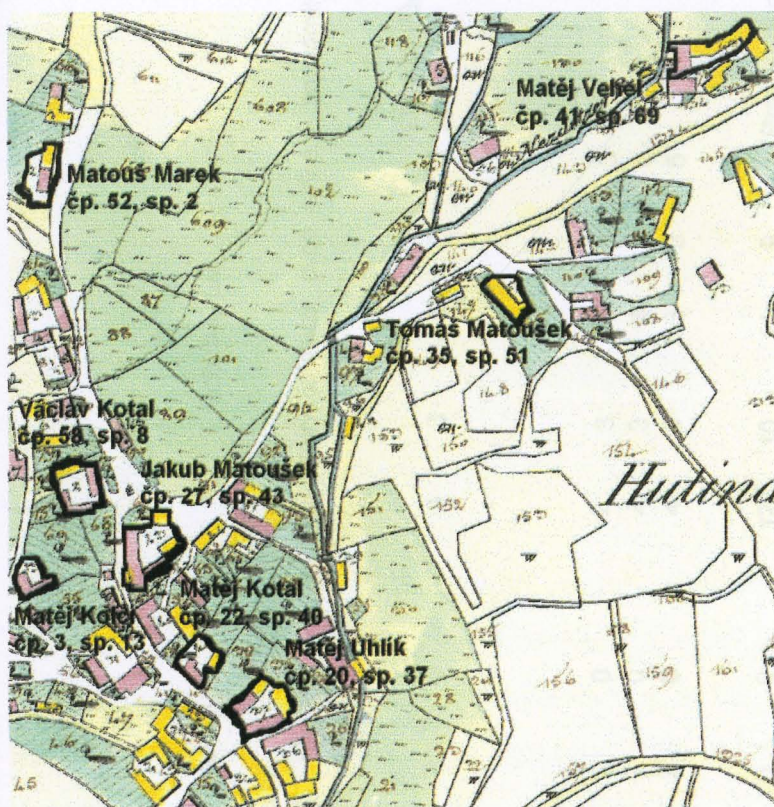
---

¹⁰¹ NA Praha, Berní rula – revisitace, inv. č. 39. NA Praha, TK, Kašperské Hory, inv. č. 2446 fasse. Pro Nezdice zvlášť: NA Praha, RS, Prácheňsko, sign. XIII/ 3/ 7; MAr, inv. č. 3115. Pro Pohorsko zvlášť: NA Praha, JK inv. č. 3659, karton 1746; RS, Prácheňsko, XIII/ 3/ 12; MAr, inv. č. 3149.

¹⁰² NA Praha, SK, sign. Prach 462.

¹⁰³ Správně mělo být jistě Vrhel, jak jej budu i dále uvádět

Obr. 2: Nezdice. Poddaní náležející Kašperským Horám na mapě SK.

Z výše uvedeného zákresu, na kterém není zakreslen Václav Pešek, je jasné, že domy patřící kašperskohorským nejsou koncentrovány v jedné oblasti. Velké grunty se drží kolem hlavní severojižní cesty. Z toho logicky vybočuje mlýn Matěje Vrhela na Nezdeckém potoce. Stavení Tomáše Matouška (čp. 35 na sp. 51) vzniklo nejspíše jako chalupa na pozemku jedné z velkých usedlostí.

2) Damič, Ostružno. Zdejší poddaní měly patřit ke kašperskohorskému špitálu,¹⁰⁴ ovšem zatím nebyla nalezena žádná fundace, která by nám blíže určila, kdy a za jakých podmínek se tomu tak stalo.¹⁰⁵ Navíc o zřízení špitálu také nejsme informováni. Zdá se, že prvním věrohodným pramenem, který nás informuje o vztahu těchto dvou vsí a Kašperských Hor, je až novověká berní rula. Není při tom myslím pochyb, že příslušnost vsí k městu je staršího data.

¹⁰⁴ Bohuslav ROUČKA, *Špitály, jejich majetek, správa a postavení v daňovém systému českého feudalismu*, Právněhistorické studie 12, 1966, s. 41-90.

¹⁰⁵ Kromě vydaných erekcčních knih jsem hledal i v nevydaných erekcčních knihách Archiv Pražského Hradu, Archiv metropolitní kapituly, inv. č. 4931, sign. cod III/6 a inv. č. 1101, sign. cod II/9 dále též v jejich rejstříku NA Praha, Archiv pražského arcibiskupství I, inv. č. 1799, sign. B 47/10.

Damíč a Ostružno - z berní ruly města Kašperské Hory

jméno hospodáře	role má		na zimu seje		role má a osívá na jaro seje		v nově se osazují léta	potahův		nyní chová volí	dobytka má				poznámky
	str.	v.	str.	v.	str.	v.		chovati může	koně		krávy	jalovice	ovce	svině	
ves Damíč															
rolník, jenž qualitates osedlého má															
Jan Potužník	28	0	9	0	9	0	0	2	0	4	3	6	0	2	Obstojí. Půda dobrá, žitná.
ves Ostružno															
rolníci, jenž qualitates osedlého mají															
Jan Vrabec	18	0	6	0	6	0	0	2	0	4	3	5	2	3	
Havel Harant	18	0	6	0	6	0	0	2	0	4	3	4	4	5	
Šimon Bejček	15	0	5	0	5	0	0	2	0	4	4	3	3	5	
Summa týchž rolníků															
3	51	0	17	0	17	0	0	6	0	12	10	11	9	13	Prostřední možnosti.

Tab. 2: Poddaní Damíče a Ostružna, kteří náleží dle berní ruly městu Kašperské Hory.

I v případě Damíče a Ostružna jsem se pokusil o identifikaci gruntů dle stabilního katastru.¹⁰⁶

Damíč:

Jan Potužník – čp. 11, sp. 4

Ostružno:

Jan Vrabec – čp. 15, sp. 25

Havel Harant – čp. 13, sp. 28

Šimon Bejček – čp. 2, sp. 11

Podívám-li se na umístění těchto gruntů v terénu, zjistíme, že netvoří žádný celek. U Damíče se jedná o jedinou usedlost, která se nachází na východním okraji obce, svým umístěním výrazně mimo hlavní hmotu vsi. Dle půdorysu se jedná o poměrně rozsáhlý grunt. Z jedné stavby mnoho nevyčteme. Obrátme pozornost tedy na Ostružno. Z mapy stabilního katastru je vidět,¹⁰⁷ že něco kašperskohorské usedlosti spojuje. Všechny tři jsou velkými uzavřenými dvory, které leží těsně u komunikační cesty, jenž protínala ves severojižním směrem. Při pohledu na mapu žichovického panství, o které se detailněji zmíním později, zjistíme, že i pozemky patřící k těmto gruntům jsou roztroušeny po celém katastrálním území obce, netvoří žádnou enklávu, dle které by se dalo usuzovat na důvod, proč právě tyto tři grunty byly věnovány špitálnímu záduší, byly již dříve v jiných majetkových rukou než zbytek vsi? Mohl byt vzhledem ke své poloze prvními stavbami ve vsi, kolem kterých se pak vytvořily dvě návsi? Na tyto otázky bez nalezení starších písemných pramenů asi těžko nalezneme uspokojující odpověď.

Obr. 3: Ostružno. Poddání náležející K. Horám na mapě SK.

¹⁰⁶ Pro Damíč: NA Praha, JK, inv. č. 3660, karton 1746. Pro Ostružno: NA Praha, JK, inv. č. 3657; RS, Prácheňsko, XIII/ 3/ 10; SK, sign. Prach 473; MAr, inv. č. 3147, č. kartonu 419.

¹⁰⁷ NA Praha, Staré katastrální mapy, řada A, Ostružno.

Do první poloviny 19. století se počet kašperskohorských stavení na Ostružnu rozrostl na osm. Především v 18. století bylo totiž vystaveno 5 chalup.

11.2.3 Spor

O tom, že je rozdíl mezi nezdickými a ostruženskými poddanými ohledně jejich zádušní příslušnosti není moc záznamů. Velice konkrétní je v tomto nedatovaný¹⁰⁸ list,¹⁰⁹ který uvádí jmenovitě osoby ve vsi Nezdicích, které každoročně obilí sejí a berně z záduší k kostelu sv. Markéty platí, k nim je připojen i Harant z Pohorska, a osoby ve vsi Ostružně, kteří odvádějí berně k špitálu chudých lidí. Není zde ovšem žádná zmínka o Damíči a počet plátců z Nezdic je překvapivě nízký, jen 5 jmen je uvedeno. Celkově mají odevzdat 7 kop 20 grošů míšeňských.

Nejstarší zprávou nějakém druhu sporu mezi Kašperskými Horami a jejich českými poddanými je přísaha Havla Matouška, krčmáře z Nezdic, z roku 1618, který „chtíce se bídy jim z poddanosti (což však státi se nemělo a bejti nemůže) vytáhnouti ve všech věcech na odpor jsem se postavival, ale i jiných poddaných sousedů svých k takovému nenáležitému předsevzatému pozdvižení proti vrchnosti své jsem nabádal a ponoukal.“¹¹⁰ Za tento prohřešek byl dán do šatlavy, avšak na přimluvu svých sousedů z Nezdic i Ostružna z ní byl propuštěn s podmínkou, že bude-li ve své činnosti proti vrchnosti pokračovat, zaplatí 50 kop grošů. S velkou pravděpodobností se bude jednat o majitele gruntu čp. 27. Zda se mu podařilo přemluvit ke vzpouře další vesničany není známo, jeho potrestání mělo být asi ponaučením pro příště. Zajímavé je, že iniciátorem byl krčmář, stejně jako v předchozích sporech v Albrechticích a Nicově a okolí tedy obchodník, člověk, který potřeboval cestovat a vrchnostenské nároky jej asi hodně obtěžovali.

Z října 1642 máme zachováno rukojemství, jež sepsali poddaní zádušní ze vsi Ostružna, Nezdic a Pohorska, v něm se píše, že tito poddaní rukou podanou slibují poslušenství svým pánům z Kašperských Hor a plnění všech jim naložených povinností. Případné porušení tohoto slibu zaplatí částkou 10 kop grošů míšeňských.¹¹¹ Je to první zmínka o Pohorsku jako rebelující vsi. Ve farářských relacích z roku nalezneme poddané z Nezdic a Pohorska, jak mají ročně platit 5 kop 22 grošů 2 denáry, o Damíči a Ostružnu tu není zmínky.¹¹² Tento slib jim

---

¹⁰⁸ Podle jména Harant na Pohorsku bych jej datoval do let 1754 – 1776.

¹⁰⁹ SOkA Klatovy, AM Kašperské Hory, inv. č. 950, skupina N, kat. č. 1032, karton 11.

¹¹⁰ SOkA Klatovy, AM Kašperské Hory, inv. č. 952, sign. P 1072, karton 12.

¹¹¹ SOA Třeboň, KÚ Prácheň, inv. č. 942, sign. Jud B, karton 174.

¹¹² NA Praha, APA I, sign. B 11/16.

však dlouho nevydržel, neboť rychtáři z Nezdic a Ostružna se dostali do vězení. Skrze sušického děkana Jana Františka Gottharda pak posílají v květnu 1687 stížnost městské radě kašperskohorské,¹¹³ pana děkana pak prosí o přimluvu, neboť oni jsou poddaní zádušní a on jako církevní autorita nad nimi jistě drží strážnou ruku. Poddaní se uvolili magistrátu dobrovolně, jak sami píší, jeden den v roce síci, jeden žíti a třetí den mrvu vzíti. Ovšem vrchnost po nich chce, aby louky, které sečou, také vyplanili, to se poddaným nelíbí, proto jsou rychtáři ve vězení. Zdá se, že je to od města požadavek nový, neboť nikdy před tím nad paměť lidskou nebyly.

Jedním ze základních pramenů, který není pouze odvoláním se či reakcí na nějaký předchozí, nám neznámý, dokument, je „Gravamina sedláků nezdických a vostruženských, poddaných zádušních k oltáři sv. Jana na Horách proti pánům královského města Horního Pergkreichenšteina.“¹¹⁴ Tuto stížnost sepsali tři významní církevní představitelé kraje (Jan Václav Sperat, sušický děkan, Václav Vojtěch Gallus, zbynický a zdouňský farář, a František Antonín Tábořský, farář v Čachrově¹¹⁵) na požádání „...od sedláků nezdických, vostruženských a jiných poddaných zádušních k oltáři sv. Jana...“¹¹⁶ Stížnost je datována 12. únorem roku 1692 a jmenovitě si zde 8 poddaných (Jan Vrhel mlynář z Nezdic, Pavel Harant z Ostružna, Fridrich Uhlík z Nezdic, Kryštof Matoušek z Nezdic, Vít Uhlík z Nezdic, Matěj Parterub z Pohorska, Jakub Kokeš z Vostružna, Matouš Vrabec) stěžuje na příkoří, která se jim od kašperskohorské vrchnosti dějí. Poprvé je mezi rebelujícími jmenován i poddaný z Pohorska. Matěj Parterub je majitelem Bartlova mlýna, který ležel blíže Nezdicům než Pohorsku. Každý z výše jmenovaných uvádí, jaká příkoří se jim dějí od vrchnosti. K potvrzení, že jejich požadavky se zakládají na pravdě a starém právu, se u každého uvádí i jeho věk. Jan Vrhel je stár 108 let, Pavel Harant 80, dále už jsou mladíci kolem čtyřiceti let. Dle Vrhela odváželi ke špitálu jeden sáh zpracovaného dříví, to byly jejich povinnosti. Jinak si stěžují především na to, že si Horští berou k sobě jejich čeládku a děti bez ptaní, že musí platit za povolení k sňatku po jedné kopě.

V roce 1697 se událo pozdvižení v Nezdicích, neboť Tomáš Rob měl být odveden a do vězení vsazen, když jej však Fridrich Kotál táhl za řetěz, snažil se zároveň Matěj Matoušek uhodit ty,

¹¹³ SOkA Klatovy, AM Kašperské Hory, inv. č. 952, sign. P 1080, karton 12.

¹¹⁴ SOkA Klatovy, AM Kašperské Hory, inv. č. 952, sign. P 1107, karton 12.

¹¹⁵ Účast sušického děkana Sperata je lehce vysvětlitelná jeho vysokým postavením. Proč se ale ve věci angažovali i faráři z poměrně vzdálených Zbynic a Čachrova, to mi není dosud známo.

¹¹⁶ Nezdičtí a ostruženští poddaní jsou tu tedy zástupci i za poddané vsí Damíč a Pohorsko. Nerozlišují se zde poddaní ke špitálu (Damíč a Ostružno) a k samotnému oltáři sv. Jana (Nezdice a Pohorsko).

kteří se Tomáše Roba snažili odvléci, šťastnou náhodou se podařilo při tom Tomášovi Robovi utéci.¹¹⁷ Damíčský osedlý je mezi problémovými sedláky zmíněn poprvé až v roce 1701, ze kdy je zachována stížnost Jiříka Uhlíka, svobodníka, kvůli požadavku zvýšené roboty. Spor mezi městem a vesnicemi neustal ani v následujícím 18. století, jak nás o tom informují prameny.¹¹⁸ Poddaní se sice snažili o zachování stávajících povinností, ale vrchnost byla neúprosná. Roku 1774 psali ostruženští a nezdičtí Josef Uhlík, Vít Matoušek a Josef Haipl další potvrzení, že budou poslušni své vrchnosti.¹¹⁹ O čtyři roky později se zavazuje Josef Uhlík a Matyáš Brabec z Nezdic spolu s ostruženským rychtářem Matyášem Kokšem a Vojtěchem Bejčkem, že budou plnit robotu dle kašperskohorské vrchnosti, za porušení tohoto slibu jsou připraveni býti potrestáni.¹²⁰

Nechci zde detailně popisovat veškeré tahanice mezi vrchnostmi a jejich poddanými, k tomu je bohatý materiál z krajské správy, který nebylo v mých silách celý zpracovat. Chtěl jsem jen ukázat na jeden z problémů v historii čtyř českých vsí. Je jasné, že nezdičtí byli nejaktivnější, také jich k Horám patřilo nejvíce. Zatím neznámý je důvod, proč se poddaný damíčský takřka vůbec neúčastnil revolty. Poddaní si stáli za svými starými právy a výhodami, avšak úspěchu se nedočkali. Nic jim nebyly platné přimluvy církevní vrchnosti. Z výše uvedených zkratkovitých uzlových bodů je také jasné, že se nejedná o rebelii, která by propukla a utichla, šlo o stálý konflikt, kterým se zabíralo několik generací. Šlo tedy o neurologický bod vztahu, jenž měl v podstatě sinusoidický průběh. Myslím, že sledováním i těchto drobných nedorozumění a sporů vyvstane před našima očima novověká společnost plastičtější a „živější“, než jsme si ji asi mnozí dokázali sami představit.

12. MAPA ŽICHOVICKÉHO PANSTVÍ

Současná historická věda si je vědoma, že doba, kdy základním pramenem bylo jediné písemné svědectví, je pryč. Historik by měl umět pracovat i s jinými druhy pramenů – s hmotnými památkami, s kartografickými zdroji, případně i s ústním svědectvím. Pro období novověké lze na sledovaném území využít právě jeden z těchto pramenů - v plzeňském

---

¹¹⁷ SOkA Klatovy, AM Kašperské Hory, inv. č. 950, skupina N, kat. č. 1031, karton 11.

¹¹⁸ NA Praha, ČG Publ., inv. č. 665, sign. A 2/107 - 109, karton 231. NA Praha, ČFP, inv. č. 1198, sign. 5/275, karton 242 a inv. č. 1198, sign. 5/350, karton 246.

¹¹⁹ SOA Třeboň, KÚ Prácheň, inv. č. 942, sign. Jud B, karton 174.

¹²⁰ SOkA Klatovy, AM Kašperské Hory, inv. č. 950, skupina N, kat. č. 1158, karton 11.

archivu uloženou mapu žichovického panství,¹²¹ které v polovině 18. století zahrnovalo tyto vesnice: Bešetín, Bílenice, Bojanovice, Budětice, Čepice, Čimice (část), Damětice, Damíč (část), Domoraz, Dražovice, Frymburk, Kejnice, Nezamylice, Nezdice (část), Ostružno (část), Pohorsko (část), Rabí, Rozsedly, Soběšice (část), Strádal, Strašín, Šimanov, Zaluží, Ždánov, Žihobce, Žichovice.¹²²

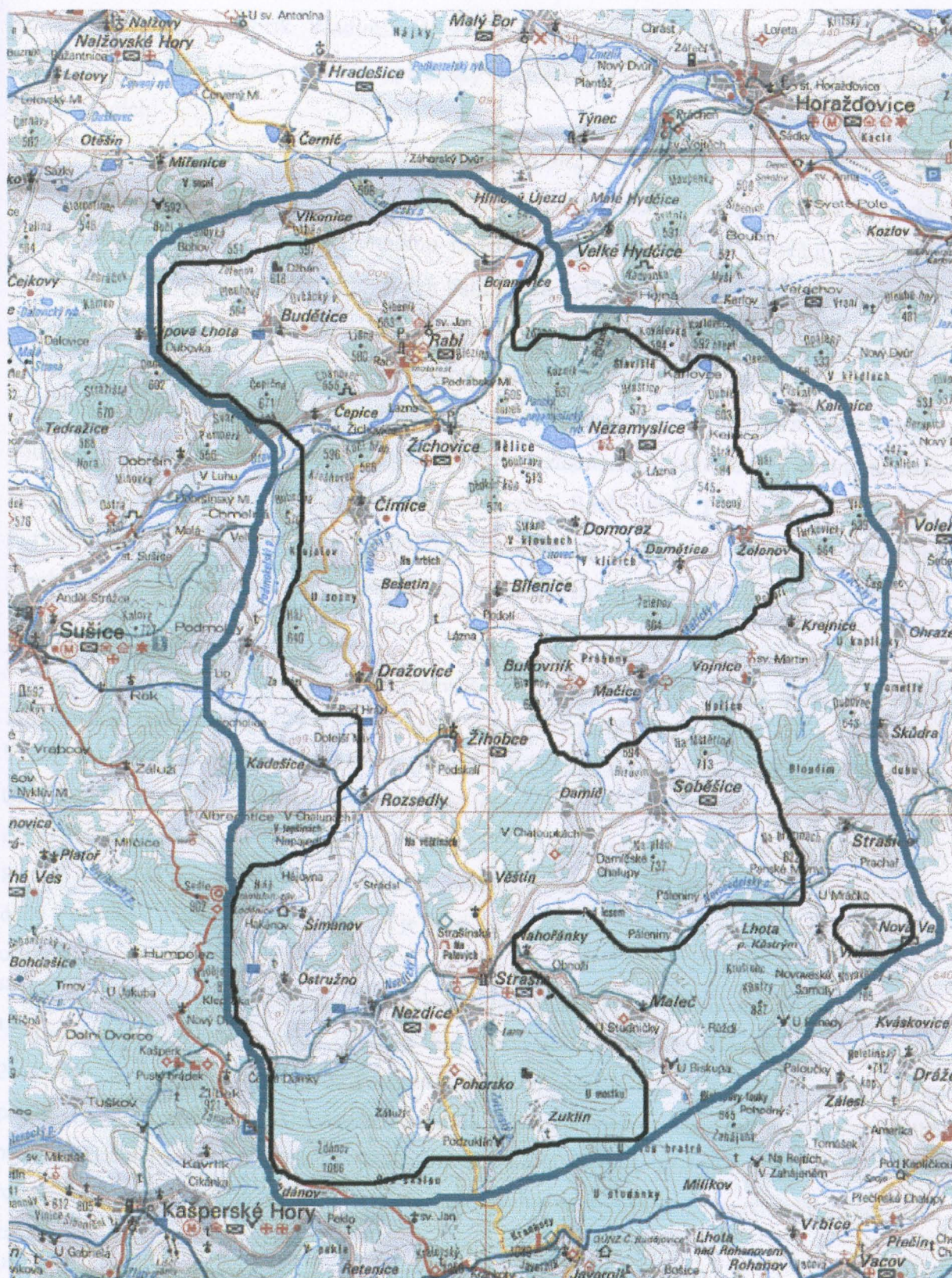
---

¹²¹ SOA Plzeň, Vs Žichovice, inv. č. 1712, číslo mapy M 1.

¹²² Výčet nutno doplnit drobnými samotami a mlýny: Domkařské mlýny u Lhoty pod Kůstrým, Dubovka u Budětic, Hůrka u Otavy za horou Kozník, Kakánov u Šimanova, Lomecký mlýn u Čimic, Napajedla u Rozsed, Panské mlýny u Vísky, Parezí u Nezdic, Podolí u Bílenic, Pol mlýny u Lhoty pod Kůstrým, Záblatský mlýn u Rozsed.

Mimo těchto sídelních jednotek jsou na mapě zachyceny i blízké cizipanské vsi a samoty: Bartlův mlýn u Pohorska, Benešův mlýn u Čimic, Biskup u Malče, Bohov u Budětic, Bukovník, Durmák u Šimanova, Hokův mlýn u Rozsed, Kadešice, Kalenice, Karlovce u Kejnic, Kotálový dvory u Podmok, Krejnice, Lhota pod Kůstrým, Mačice, Matoušovy mlýny u Lhoty pod Kůstrým, Nahořánky, němčická hájovna u Lhoty pod Kůstrým, Ohrazenice, Peklo u Ždánova, Podmokly, Prachař u Strašic, Strašice, Víška, Vlkonice, Vojnice, Zuklín.

Obr. 4: Zeleně – území, které zobrazuje mapa z roku 1755; černě - hranice zichovického panství.

Jelikož se v rámci regionu jedná o významný kartografický počín, dovoluji si o ní napsat několik řádek. Už i proto, že tento „plzeňský“ exemplář má své dvojce uložené v Městském muzeu Horažďovice. Jako první na tyto mapy a jejich význam v polovině 18. století

upozornil sušický historik Vladimír Holý.¹²³ „Horažďovický“ exemplář z roku 1754 se nacházel v hradním muzeu na Rabí, „plzeňský“, z roku 1755, pak v jedné místnosti na zámku v Žichovicích.

Obě mapy vynikají svými rozměry. „Plzeňská“ měří 342 x 242 cm¹²⁴ a „horažďovická“ 369 x 251 cm.¹²⁵ Vladimír Holý určil jejich měřítko v hodnotě 1:55317, resp. 1:50550. Mapy jsou ručně kreslené kombinovanou technikou (kresba tuší, inkoustem, kolorování akvarelem). Celek se skládá z jednotlivých papírových listů, které byly nalepeny na plátěnou podložku.¹²⁶ Obě mapy jsou orientovány JZ směrem, sever je tak nutno hledat v pravé dolní části mapy. Přesnou orientaci nám napoví i růžice nakreslená přibližně uprostřed mapy, jejíž hroty jsou zakončeny slovy: Aufgang, Mittag, Untergang a Mitternacht.¹²⁷ V pravé horní části mapy se pod znakem rodu Lamberků nachází páska, která zaznamenává, jaké území konkrétně mapa vyobrazuje: Herrschaft Schichowitz Schiobetz und Raabi Ihro Fürstlichen Durchleucht Fürsten von Lamberg.¹²⁸ Oním Lamberkem, majitelem spojeného panství žichovického, žihobeckého a rábského,¹²⁹ byl František Antonín (1678-1759) z Ortenegg-Ottensteinské

---

¹²³ Vladimír HOLÝ, *Hospodářské mapy žichovického panství z let 1754 a 1755*, Zprávy Sušicka 1, 1946, vydané 25. července, s. 2 a 3 a z téhož roku vydané 8. srpna, s. 2.

¹²⁴ Dle Holého. Dle Roubíka 342 x 249 cm (František ROUBÍK, *Soupis map českých zemí sv. 2*, nakl. ČSAV, Praha 1955, i. č. 1014, s. 151.). Dle inventárního záznamu 342 x 235 cm (Vladimír BYSTRICKÝ, *Velkostatek Žichovice 1428 – 1945 (1948). Inventář*, strojopis, Klatovy 1964, s. 83.). Rozdíly ve výšce mapy lze vysvětlit nepřesným měřením nebo dodatečným zalištováním z neznámé doby v její horní a dolní části. Od pohledu je jasné, že mapa byla minimálně z pravé strany dodatečně oříznuta.

¹²⁵ Zde se Holý shoduje s Roubíkem. Dle okrajových linií se zdá, že se jedná o původní velikost mapy.

¹²⁶ Restaurátorský záměr na mapu žichovického panství uloženou v SOA Plzeň vypracovaný v září 2008 Mgr. Art Veronikou Zimovou (vdanou Kopeckou), Ateliér restaurování uměleckých děl na papíru, Fakulta restaurování, Univerzita Pardubice a Restaurátorský záměr na mapu žichovického panství uloženou v Horažďovicích vypracovaný v lednu 2010 BcA. Radomírem Slovíkem, Ateliér restaurování papíru, knižní vazby a dokumentů, Fakulta restaurování, Univerzita Pardubice. Oba záměry jsou ve vlastnictví autora.

¹²⁷ Pokud nebude vysloveně uvedeno jinak, budu vycházet při popisu z lépe zachovaného „plzeňského“ exempláře, neboť „horažďovický“ je takřka nečitelný.

¹²⁸ U „horažďovické“ mapy je dle Roubíka nápis jazykově trochu odlišný: Herrschaft Žichowitz, Žiobetz und Raabi Ihro Fürstl. Durchl. Fürsten von Lamberg.

¹²⁹ Zajímavé je, že ačkoliv takto spojená panství jako celek existovala pod všeobecným označením žichovické panství již od roku 1709, stále se uvádí jako tři samostatná panství jednoho vlastníka.

větve rodu.¹³⁰ Zcela vpravo dole nalezneme německý zápis o vyhotovení mapy. Tato mapa je označena jako Mapa Geometrika českého panství Žichovice, Žihobce a Rabí. Objednavatelem byl roku 1755¹³¹ hejtman panství Jan Jakub Michalovic a kreslířem P. Isidor Peller z řádu menších bratří konventuálů (OFMConv. - Ordo Fratrum Minorum Conventualium).¹³² Pellerovo zázemí lze jistě hledat nejbližším sídle tohoto řádu v Horažďovicích u kostela sv. Michaela.¹³³

Pod tímto textem je zakreslena dnes značně poškozená legenda mapy. Zjistíme tak, že kromě budov a mlýnů zachycuje mapa i hranice celého panství s významnými hraničními kameny, nejcennější je ale barevné rozlišení cizopanských pozemků na území žichovického panství. Tmavě zelená území patří k panství strakonickému, sytě červená k městu Kašperské Hory a světle červená k statku Střelské Hoštice, dále tu jsou pozemky panství Mačice či Němčice. Domy, které patřily jiné vrchnosti jsou zakresleny jen půdorysně, jinak jsou všechny nadzemní objekty patřící žichovickému panství zachyceny z ptačí perspektivy a malířovou snahou bylo vystihnout i individuální charakter jednotlivých usedlostí. Název mapy i její legenda jsou vloženy do otevřeného okna ohraničeného dvěma sloupy. Kolem okna je perokresbou zachycena detailní podoba žichovického zámku, jednotlivé budovy jsou očíslovány a ve zvláštní legendě k této perokresbě vysvětleny. Vzhledem k tomu, že se zámek zachoval ve své původní dispozici dodnes, lze i dnes přesně lokalizovat například prostory bývalého archivu, panské kuchyně, stájí, různých zahrad či domku strážného. Vlevo od této

---

¹³⁰ František PROCHÁZKA, Karel Štěpán LAMBERK, *Kněžna Káča a Lamberské v Čechách*, Agentura Pankrác 2003, s. 249.

¹³¹ Místo pro přesnější datum zůstalo prázdné.

¹³² Detaily o tomto minoritovi se mi nepodařilo zjistit. Po mailovém dotazu jsem jen byl provinciálem br. Bogdanem Sikorou informován, že 5.3. 1794 zemřel R.P. Isidorus Beller Noricus, Egrensis Stříbro. K horažďovickému konventu je zachováno minimum archivního materiálu. Nalezl jsem jen NA Praha, ČG Publ., inv. č. 2651, sign. 126/21, karton 7881 – zrušení kláštera minoritů v Horažďovicích a NA Praha, ŘMi (=Archiv minoritského kláštera svatého Jakuba v Praze 1522 – 1925), karton 2, fasc. 10, kde je výpis osob kláštera ale až z roku 1799.

¹³³ V Horažďovicích se minoriti roku 1621 ujali zaniklého konventu františkánů (1590), kde sídlili až do svého zrušení roku 1814. Areál koupily roku 1853 chudé školské sestry de Notre Dame. K tomu blíže Tomáš V. BÍLEK, *Statky a jmění kolejí jesuitských, klášterů, kostelů, bratrstev a jiných ústavů v království Českém od císaře Josefa II. zrušených*, Praha 1893, s. 263 a Josef SVÁTEK, *Organizace řeholních institucí v českých zemích a péče o jejich archivy*, Sborník archivních prací XX 1970, číslo 2, s. 544-548 a z nich vycházející Pavel VLČEK, Petr SOMMER, Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Libri, Praha 1998, s. 143-145 a 227-229.

perokresby se nachází parergon, kde je stejnou kreslířskou technikou zobrazeno několik postav, zvířat a vápenná pec. Dle Vladimíra Holého se jedná o alegorie symbolizující hospodářské zázemí panství, tedy lov, chov dobytka, pastevectví a polní práce. Hospodářsky nejvýznamnější údaje ale nalezneme po levém dolním okraji mapy. Ten v sobě ukrývá veškerý soupis panských lesů s jejich popisem a velikostí a soupis panských dvorů s lokalizací jednotlivých polí a jejich velikostí. Bohužel právě umístění všech textů na okraji mapy má za následek jejich špatnou čitelnost. Naštěstí jsou ale veškeré údaje z postranní přehledné tabulky zaneseny i přímo v mapě,¹³⁴ vzájemným doplněním a využitím opisu Vladimíra Holého¹³⁵ lze získat jména lesů, dvorů a výměru jejich polí.¹³⁶

Vzájemným srovnáváním a dohledáváním jsem zjistil, že na panství se nacházelo 21 lesních celků a 16 dvorů. Lesní celky, v závorce uvádím současnou lokaci:¹³⁷ Ždánov (na kopci téhož jména, 1064 m n. m.), Kakánov (u Šimanova, stráň bezejmenné kóty nad částí obce zvané Kakánov), Napajedla (na sever od Šimanova na svahu hory Sedlo 902 m n. m.), Čepičná (na vrchu stejného jména, 671 m n. m.), Hora (bezejmenná kóta mezi Lipovou Lhotou a vrchem

---

¹³⁴ Číselné údaje se ovšem někdy liší, buď přímo chybí některá míra, nebo může být jen jinak zaznamenána konkrétní cifra.

¹³⁵ Vladimír Holý sice při výpisu dat pracoval s „horažd'ovickým“ exemplářem, jehož text je dnes hůře čitelnější než „plzeňský“, přesto jsou jeho data ke komparaci využitelná a jeho článek je tudíž svým způsobem již sám o sobě archivním pramenem. Vladimír HOLÝ, *Hospodářské mapy žichovického panství z let 1754 a 1755*, Zprávy Sušicka 1, 1946, vydané 25. července, s. 2 a 3 a z téhož roku vydané 8. srpna, s. 2.

¹³⁶ Údaje jsou uváděny v mírách dutých ssutých věcí, konkrétně pak v stryších (zkratka: str; odpovídá mu i označení korec český - sháněný), měřicích (zkratka: m = Metze; odpovídá jí i označení měřička či čtvrtka) a žejdlíciích (zkratka: s = Siedel; Holý jej označil za provazec a asi se domníval, že údaje vyjadřují plošné míry). Přičemž 1 strych (dnes přibližně 93 litrů) má 16 měřic (přibližně 5,8125 l), 1 měřice má 12 žejdlíků (přibližně 0,4844 l), tudíž 1 strych má 192 žejdlíků. Pravděpodobně se v mapě ještě neprojevalo, od 1. ledna 1765 platné, zavedení dolnorakouské (vídeňské) soustavy měr a vah v Čechách. August SEDLÁČEK, *Paměti a doklady o staročeských mírách a vahách* (=Rozpravy České akademie věd a umění, třída I., číslo 66), Česká akademie věd a umění 1923, s. 86-101 a 456nn. Čestmír HLADÍK, *Metrologický přehled*, Archivní časopis 3, 1953, s. 101-102 a 116. Miloslav BĚLOHLÁVEK, *Staré míry, váhy a peníze (Stručný přehled)*, bez roku a místa vydání, dle www.nkp.cz Plzeň 1983, s. 7-10. Ivan HLAVÁČEK, Jaroslav KAŠPAR, Rostislav NOVÝ, *Vademecum pomocných věd historických*, 3. vydání, H + H, Jinočany 2002, s. 167-168 a 172-173.

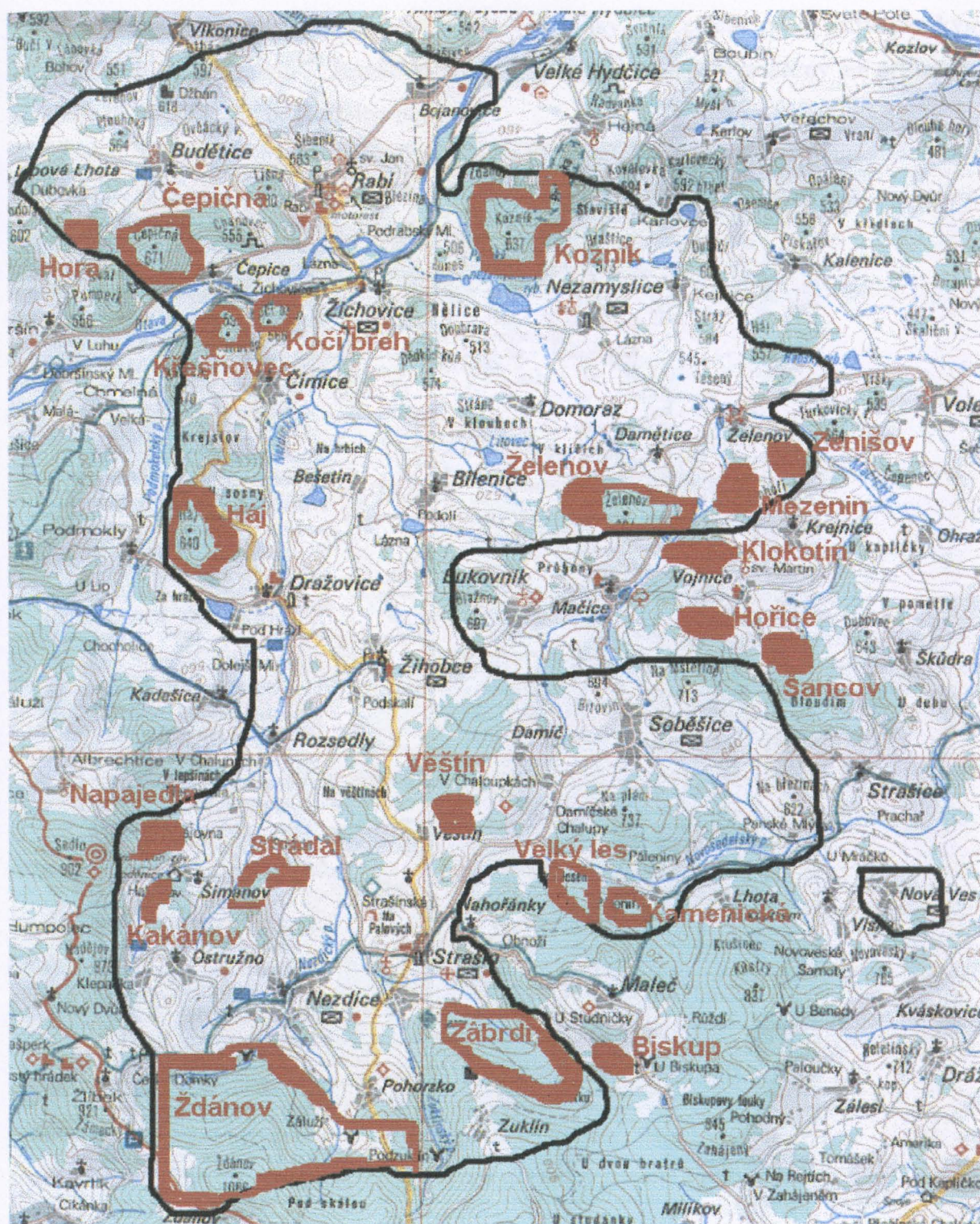
¹³⁷ S pomocí *Turistické mapy Edice KČT 65 Šumava Povydrří*, 2. vydání 1995, aktualizovaný dotisk 1997.

Čepičná), Strádal (mezi dvorem Strádal a obcí Nezdice na vrchu V Sedle 648 m n. m.), Křešňovec (na vrchu stejného jména severně od Čimic, 596 m n. m.), Kočí břeh (bezejmenná kóta mezi Žichovicemi a vrchem Křešňovec), Háj (na vrchu stejného jména mezi Dražovicemi a Podmokly, 640 m n. m.), Věštín (les východně od dvora Věštín), Ženišov (na vrchu jménem Pohoří mezi Frymburkem a Krejnicemi, 591 m n. m.), Mezenin (bezejmenná kóta severovýchodně od Krejnic), Želenov (vrch stejného jména u Mačic, 664 m n. m.), Hořice (bezejmenný vrch mezi Hořicemi a Mačicemi a vrchy Klokotín a Vojíkov), Šancov (bezejmenná kóta mezi Vojnicemi a Strašicemi), Klokotín (vrch stejného jména mezi Vojnicemi a vrchem Želenov, 636 m n. m.), Kamenická (mezi Malčí a Parýzkem), Velký les (mezi Malčí a Parýzkem, západně od lesa Kamenická), Biskup (les u samoty u Biskupa u Malče), Kozník (vrch stejného jména u Nezamyslic, 637 m n. m.), Zábrdí (les mezi Zuklínem a Malčí). Nejrozsáhlejší lesní teritorium se nacházelo v jižní části panství (v levé části mapy) na svazích hor Sedlo, Ždánov a Kůstrý.¹³⁸ Převládal porost z jedlového, smrkového a borovicového dřeva, objevuje se i buk, dub a ojediněle bříza. Celková výměra panských lesů byla 4104 str.

---

¹³⁸ Seřazení dle velikosti s uvedenou výměrou: 1) Ždánov 1158 str, 2) Zábrdí 558 str, 3) Kozník 413 str 15 m, 4) Čepičná 413 str, 5) Velký les 360 str, 6) Háj 265 str 9 ž, 7) Želenov 244 str 8 m, 8) Křešňovec 133 str 13 m, 9) Kamenická 70 str, 10) Kočí břeh 6 str 3 m, 11) Napajedla 62 str, 12) Mezenin 57 str 1 m, 13) Klokotín 44 str 9m, 14) Kakánov 42 str 5 m, 15) Věštín 41 str 15 m, 16) Šancov 40 str, 17) Biskup 39 str 7 m, 18) Strádal 36 str 11 m, 19) Ženišov 34 str 13m, 20) Hora 25 str 10m, 21) Hořice 14 str 7m.

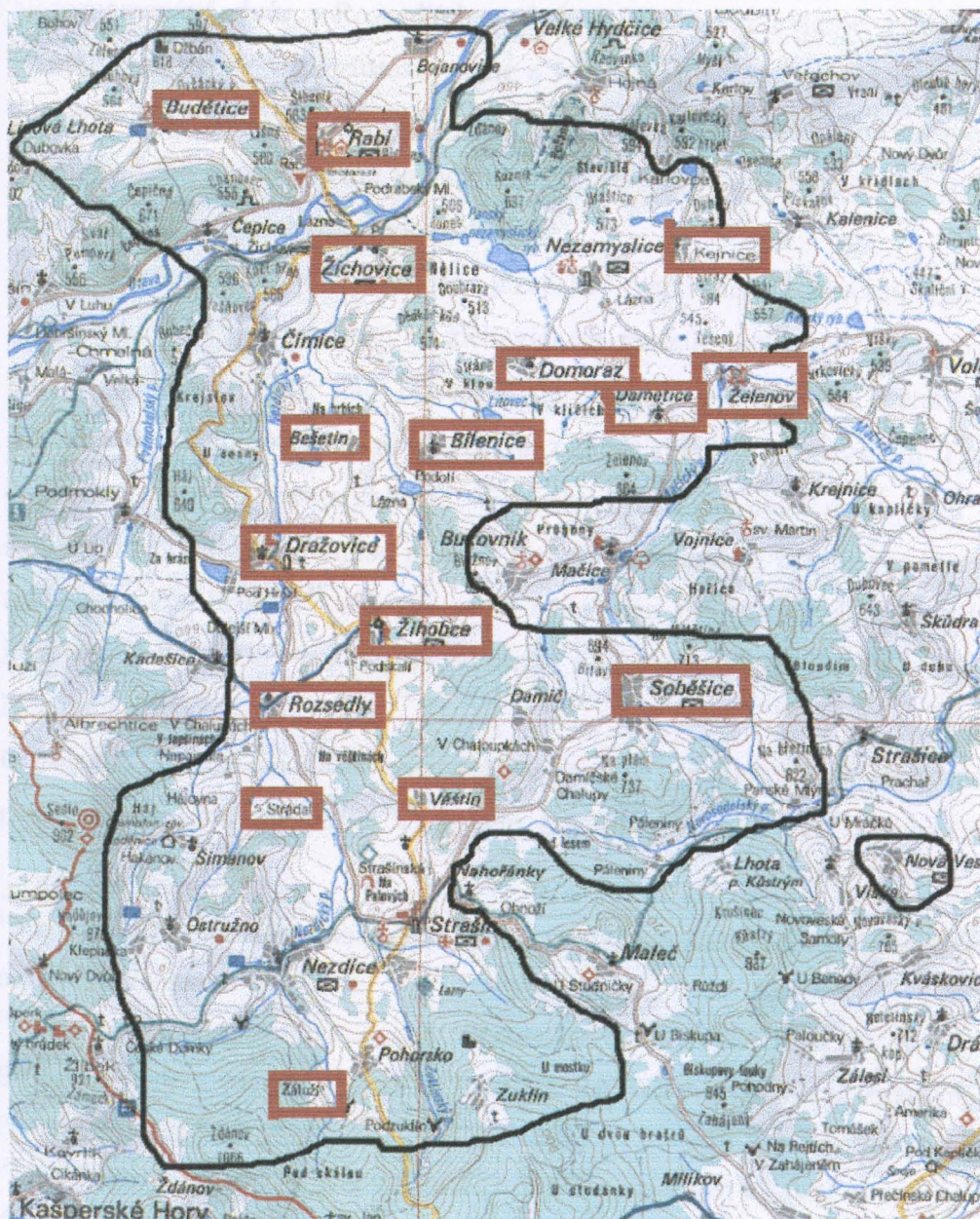

Obr. 5: Mapa panských lesů zakreslených v mapě panství z roku 1755.

Dvory se nacházely v Budčicích, Bešetíně, Bílenicích, Daměticích, Domorazu, Dražovicích, Frymburku, Kejnících, Rabí, Rozsedlích, Zaluží, Soběšicích, na Strádal, ve Věštině, Žichovicích a Žihobcích. Z těchto 16 dvorů byl největším ten v Žihobcích, na celkem deseti

polích obhospodařoval 452 strychů 10 měřic 4 žejdlíky.¹³⁹ Celkem mělo patřit panským dvorům 3590 str 14 m polí.¹⁴⁰ Panské louky a rybníky jsou v mapě vyznačeny jen příslušnou zkratkou (h. W. či h. T.) bez bližšího popisu.

Obr. 6: Mapa panských dvorů dle mapy panství z roku 1755.

¹³⁹ Další dvory seřazeny dle velikosti: 2) Žichovice (8 polí) 391 str 3 m 9 ž, 3) Frymburk (8) 308 str 11 m 9 ž, 4) Bílenice (6) 301 str 7 m 2 ž, 5) Rabí (9) 287 str 12 m, 6) Bešetín (4) 286 str 8 m, 7) Budětice (9) 260 str 13 m 7 ž, 8) Dražovice (8) 202 str 8 m 11 ž, 9) Domoraz (10) 191 str 13 m 6 ž, 10) Soběšice (6) 167 str 7 m 9 ž, 11) Věštin (4) 166 str 13 m 3 ž, 12) Damětice (5) 164 str 12 m 9 ž, 13) Kejnice (20) 116 str 1 m 3 ž, 14) Strádal (2) 112 str 15 m 1 ž, 15) Rozsedly (11) 75 str 9 m 3 ž, 16) Záluží (7) 52 str 9 m 2 ž.

¹⁴⁰ Oba součty uvedené v mapě jsou nepřesné.

Vladimír Holý ve svém článku porovnával tyto údaje s pramenem z roku 1764,¹⁴¹ ale nabízí se srovnání i s tereziánským katastrem,¹⁴² ten však udává údaje ve stryších a věřtelech. Nezaznamenává dvůr v Rozsedlích a dvůr v Buděticích eviduje zvlášť. Pořadí velikosti jednotlivých dvorů však zůstává stejné a řádově odpovídá i udaný počet strychů.¹⁴³ Výpis z tereziánského katastru nás upozorní ještě na jednu významnou hospodářskou činnost pošumavského panství, a tou je rybníkářství. 36 rybníků rozhodně není malý počet, většina z nich se však dnešních dnů nedočkala.

Z nejnovějších osudů je známo, že „plzeňská“ mapa zůstala součástí archivu žichovického velkostatku, který se nacházel na žichovickém zámku. Archiv po zániku panství roku 1945 převzal československý stát. Během dvou let, než byl archivní materiál 3. dubna 1947 odvezen do Státního oblastního archivu zemědělského v Horšovském Týně, se ztratily a dokonce i pálily některé archiválie. V Horšovském Týně našel mapu roku 1955 i František Roubík při pořizování soupisu map.¹⁴⁴ Rok 1959 znamenal převoz fondu i mapy do Klatov (pobočka SOA Plzeň),¹⁴⁵ aby zde mohl být v roce 1963 uspořádán a být k němu vytvořen inventář.¹⁴⁶ Rok 2009 pak znamenal zatím konečné umístění fondu v depozitáři Klášter u Nepomuku.¹⁴⁷

O osudech „horažďovického“ exempláře toho víme mnohem méně. Neznáme důvod, proč se mapa v roce 1946 nacházela v rabském hradním muzeu.¹⁴⁸ Při převozu výše zmíněného

---

¹⁴¹ Viech und Gewölb Rechnung bylo uloženo v hradním muzeu na Rabí. Tento pramen se mi však nepodařilo dohledat.

¹⁴² *Tereziánský katastr český, svazek 3 dominikál*, (edd.) Pavla BURDOVÁ, Dagmar CULKOVÁ, Eliška ČÁŇOVÁ, Marie LIŠKOVÁ, František RAJTORAL, Archivní správa ministerstva vnitra, Praha 1970, s. 388-389.

¹⁴³ Pro ilustraci má největší dvůr v Žihobcích 397,2 str, nejmenší v Zaluží 41 str.

¹⁴⁴ František ROUBÍK, *Soupis map českých zemí sv. 2*, nakl. ČSAV, Praha 1955, i. č. 1014, s. 151.

¹⁴⁵ Zemědělsko-lesnický archiv v Horšovském Týně byl založen roku 1947 a k Státnímu archivu Plzeň byl připojen roku 1956.

¹⁴⁶ Vladimír BYSTRICKÝ, *Velkostatek Žichovice 1428 – 1945 (1948). Inventář*, strojopis, Klatovy 1964.

¹⁴⁷ Kromě inventáře k fondu Vs Žichovice čerpám i z internetových stránek SOA Plzeň ze dne 6. března 2010. <http://www.soaplzen.cz/historie>

¹⁴⁸ Je možné přijmout Holého teorii, že šlo o dar Lamberků roku 1920 nově vzniklému hradnímu muzeu. Vladimír HOLÝ, *Hospodářské mapy žichovického panství z let 1754 a 1755*, Zprávy Sušicka 1, 1946, vydané 8. srpna, s. 2.

archivu panství z žichovického zámku do Horšovského Týna roku 1947 se uvádí tento exemplář mapy žichovického panství jako nezvěstný.¹⁴⁹ Jednalo se však asi jen o neinformovanost pracovníků, neboť o 8 let později jej stále v Hradním muzeu Rabí zaznamenává František Roubík.¹⁵⁰ Jak a kdy se dostala „horažďovická“ mapa do Městského muzea Horažďovice není zatím známo.¹⁵¹

Zatímco uložení a vůbec existence „plzeňské“ mapy bylo známým faktem i pro regionální badatele.¹⁵² O existenci „horažďovické“ věděli jen někteří z nich.¹⁵³ Obě mapy se nacházely donedávna ve špatném stavu. „Plzeňská“ mapa z žichovického zámku byla sice dříve srolovaná, takže relativně chráněná, ale byla postavena do vlhka, takže přesně její polovina nasákla neznámou látkou a „vytáhla“ z ní takřka veškerou barevnost. „Horažďovická“ na Rabí visela v špatně větrané místnosti, dnes jakákoliv manipulace s ní znamená její destrukci v podobě odpadávání jednotlivých částí. Díky finanční podpoře Michaela Švece a aktivnímu přístupu vedení SOA Plzeň mohla být „plzeňská“ mapa v roce 2009 restaurována paní Veronikou Kopeckou.¹⁵⁴ SOA Plzeň zajišťuje digitalizaci mapy a uvažuje se i o jejím zpřístupnění na webových stránkách.¹⁵⁵ Mapa bude uložena v klimatizovaném depozitáři v Plasech. V současné době se jedná o krátkodobé čtrnáctidenní výstavě mapy a archiválií z fondu Velkostatek Žichovice v Muzeu Šumavy v Sušici.

---

¹⁴⁹ Vladimír BYSTRICKÝ, *Velkostatek Žichovice 1428 – 1945 (1948). Inventář*, strojopis, Klatovy 1964, s. 10.

¹⁵⁰ František ROUBÍK, *Soupis map českých zemí sv. 2*, nakl. ČSAV, Praha 1955, i. č. 1013, s. 151.

¹⁵¹ Dle současné ředitelky horažďovického muzea Hany Smetanové neexistuje žádný záznam o získání této mapy. Zároveň se v horažďovickém muzeu nenachází žádné další archiválie související s panstvím Žichovice, muselo se tedy jednat o jednorázovou akci asi ve formě záchrany mapy před jejím úplným zánikem.

¹⁵² Zajímali se o ni například Karel Lamberk, Zdeněk Papeš či Zdeněk Ruda, kteří ji i fotografovali. Zdeněk RUDA, *Střípky z žichovické historie*, Obecní úřad Žichovice 2002, s. 28 – 30. Nejnověji ji bez bližšího komentáře užila Marcela WALDMANNOVÁ, *Doklad opevnění tzv. Dolního města v Rabí?*, Hláška. Zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka, ročník XXI, č. 1/2010, s. 3 - 4.

¹⁵³ Za informaci o jejím uložení děkuji Zdeňku Papešovi.

¹⁵⁴ Mgr. Art. Veronika Kopecká, Ateliér restaurování uměleckých děl na papíru, Fakulta restaurování se sídlem v Litomyšli, Univerzita Pardubice. <http://www.upce.cz/fr/arudp.html> k 6. březnu 2010. Paní Kopecká zpracovává v současné době i restaurátorskou zprávu.

¹⁵⁵ Snad se podobné pomoci dočká i mapa uložena v Horažďovicích.

12.1 Popis vsí

Při obdivování různých detailů mapy nás jistě napadne otázka, zda minorita Isidor Peller vycházel ze skutečného rozmístění budov v jednotlivých vsích. Čili, chcete-li, jak věrohodné je zobrazení v mapě. Důvěryhodnost mapy lze prověřit v kombinaci s informacemi z pozemkových knih jednotlivých vsí. Nejdříve jsem využil pozemkové knihy žichovického panství. Ty jsou vedeny od 20. let 18. století, první zápisy jsou z rozmezí let 1724-6. Existence starších pozemkových knih za Lambergů se zdá vyloučená.¹⁵⁶ V jedné knize se nachází zápisy z několika vsí. Využil jsem tři knihy se zápisy pro vsi Nezdice, Ostružno, Pohorsko, Strašín s Věštíнем, Šimanov a Ždánov.¹⁵⁷ Zápisy jsou vedeny dle jednotlivých usedlostí. Pro jasnou identifikaci gruntů uvádím číslo popisné ze stabilního katastru, v poznámkách pak aktuální stav v 2. polovině roku 2009 ze stránek www.cuzk.cz i s pomocí čísel stavebních parcel.

12.1.1 Nezdice na Šumavě

Již k roku 1722 se vztahují první zápisy v pozemkové knize vsi Nezdice, resp. její části náležející žichovickému panství. Pořadí zápisu jedenácti gruntů má opět svou logiku. Počátek je na severu obce, od cesty, která vede do Nezdic od statku Strádal. Grunt Oudesovský (čp. 53¹⁵⁸) po pravé straně cesty následuje grunt Hanusovský (čp. 56¹⁵⁹). Dále je grunt Žilovský (čp. 30¹⁶⁰), mlýn Mužíkovský (čp. 18¹⁶¹), grunt Trčkovský (čp. 19¹⁶²), Pešťákovský (čp. 12¹⁶³), Bohakovský neb Železný (čp. 10¹⁶⁴), Kojzarovský neb Moravcovský (čp. 9¹⁶⁵),

---

¹⁵⁶ Zápisy se neodvolávají na starší zápisy, jak bývá obvyklé. První zápisy mají jednotnou formu: „Léta páně ... při držení posudků vynašlo se, že držitelem tohoto gruntu jest...“

¹⁵⁷ SOA Plzeň, Vs Žichovice, K 1232 (KH 108) – PK Nová Ves, Šimanov, Pohorsko; K 1240 (KH 2) – PK Strašín, Věštín, Nezdice; K 1246 (KH 4) – PK Rozsedly, Ostružno, Šimanov. Za vsí Šimanov jsou v této knize od folia 216 ještě zápisy pro vesnici Ždánov.

Za zmínku stojí jistě fakt, že v pozemkových knihách jsou vsi, které byly dříve rozděleny do několika panství stále vedeny zvlášť, ačkoliv vrchnost byla již přes 15 let stejná. K tomu detailněji u jednotlivých vsí.

¹⁵⁸ Existuje stále jako čp. 53 na stavební parcele 3.

¹⁵⁹ Existuje stále jako čp. 56 na sp. 6/1.

¹⁶⁰ Grunt rozparcelován, čp. 30 patří jen jedné budově pod sp. 47.

¹⁶¹ Existuje stále jako čp. 18 na sp. 38/1.

¹⁶² Grunt rozparcelován, čp. 19 si udržela budova na sp. 36/1. Na sp. 36/2 je čp 74.

¹⁶³ Existuje stále jako čp. 12 na sp. 24/1.

¹⁶⁴ Stával na sp. 25. Dnes na sp. 25/2 stojí čp. 162. Čp. 10 má zcela jiná budova na parcele 101/2.

Bartošovský neb Skuhrovský (čp. 11¹⁶⁶), Kotyzovský (čp. 1¹⁶⁷) a Smolovský (čp. 24¹⁶⁸). Celkem tedy 11 gruntů odpovídá situaci v berní rule.¹⁶⁹ Pořadí dle berní ruly.¹⁷⁰

berní rula (jméno hospodáře)	pozemková kniha (jméno gruntu)
Jiří Hanuš / BR 1	Hanusovský / PK 2
Václav Audes / BR 2	Oudesovský / PK 1
Blažej Smola / BR 3	Smolovský / PK 11
Jan Kotyza / BR 4	Kotyzovský / PK 10
Pavel Scura / BR 5	Bartošovský neb Skuhrovský / PK 9
Jan Kočár / BR 6	Kojzarovský neb Moravcovský / PK 8
Havel Pešťák / BR 7	Pešťákovský / PK 6
Mikuláš Trčka / BR 8	Trčkovský / PK 5
Šebestián Mužík / BR 9	Mužíkovský mlejn / PK 4
Jan Bosák / (pohořalý)	Bohákovský neb Železný / PK 7
Žílovská / (chalupník)	Žílovský / PK 3

Raně novověká správa byla důsledná a měla svůj systém, jehož jednu část se mi podařilo odhalit právě tímto srovnáním. Nejen pořadí zápisů v pozemkových knihách, ale i pořadí hospodářů v berní rule mělo svou logiku. Pozemková kniha dělila obyvatele s majetkem, resp. jejich nemovitostí, na grunty a chalupy. Berní rula měla stratifikaci bohatší: rolník, chalupník, zahradník, případně pohořalý, pustý či vnově osedlý. V rámci těchto kategorií se však ve všech mnou zkoumaných vsí nalézala logika v pořadí zápisu, která byla dána polohou jednotlivých usedlostí. Výjimku tvoří první rolník Jiří Hanuš (čp. 56), který byl se svými 30 strychy největším hospodářem v Nezdicích a zastával pravděpodobně i významný správní post, proto je uveden jako první. Dále však již v rámci rolníků nerozhodovala velikost

---

¹⁶⁵ Existuje stále jako čp. 9 na sp. 21.

¹⁶⁶ Stál na sp. 22. Dnes rozparcelován jako čp. 11 na sp. 22/1, čp. 13 na sp. 22/2 a čp. 168 na sp. 22/3.

¹⁶⁷ Stál na sp. 11. Dnes rozparcelován jako čp. 1 na sp. 11/7, čp. 144 na sp. 11/3, čp. 142 na sp. 11/4 a čp. 143 na sp. 11/6.

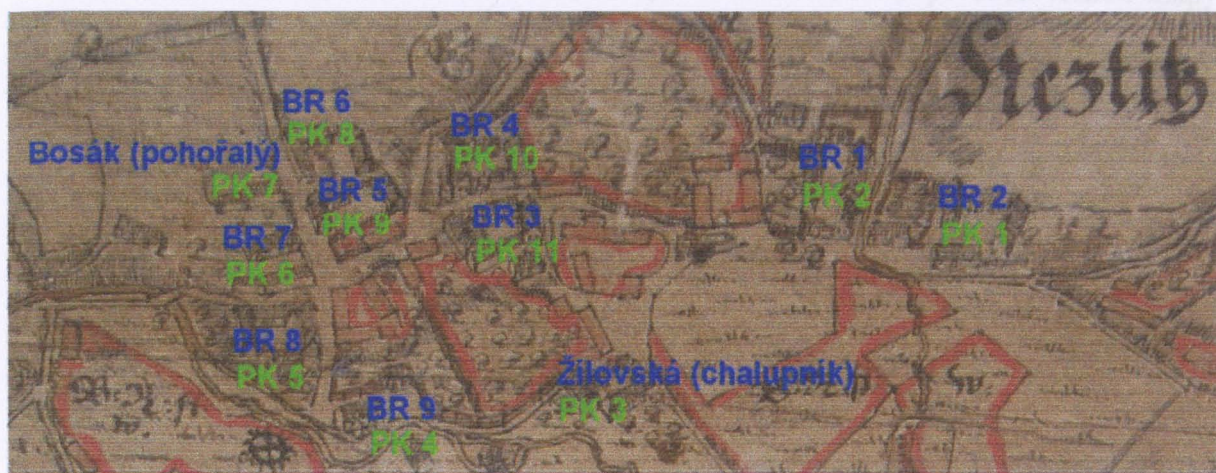
¹⁶⁸ Stál na sp. 41. Dnes rozparcelován jako čp. 24 na sp. 41/1, čp. 127 na sp. 41/2 a čp. 173 na sp. 41/3.

¹⁶⁹ NA Praha, Berní rula, inv. č. 22, fol. 1144r-1145. Vydáno též edičně Antonín HAAS, Berní rula sv. 28: *Kraj prácheňský II*, SPN, Praha 1954, s. 871.

¹⁷⁰ Identifikace Jana Václavíka, zahradníka z berní ruly, je zatím nejistá, pravděpodobně se bude jednat o chalupu Bláhovskou neb Václavíkovskou (čp. 43).

obhospodařovaných polí. Vždyť například Mikuláš Trčka (čp. 19) měl 27 strychů, přesto je veden až jako devátý rolník. Jak pozemkové knihy, tak výpis berní ruly se počínaly od hlavní příjezdové cesty, která do Nezdic vedla údolím Nezdeckého potoka kolem statku Strádaly. Situaci jsem zanesl do mapy žichovického panství.¹⁷¹

Obr. 7: Nezdice. Identifikace gruntů žichovického panství z berní ruly na mapě z roku 1755.

V nezdecké pozemkové knize jsou dále zaneseny tyto chalupy: Randákovská (čp. 32¹⁷²), Bláhovská neb Václavíkovská (čp. 42¹⁷³), Na gruntě Smolovském¹⁷⁴, Oudesovská (čp. 54¹⁷⁵), Žilovská (čp. 48¹⁷⁶), Lancovská (čp. 49¹⁷⁷), Zednická (čp. 39¹⁷⁸), Kojzarovská neb Flusárna (čp. 55¹⁷⁹), Kojzarovská neb Mužíkovská na Skalicích (čp. 36¹⁸⁰), Kotyzovská (čp. 33¹⁸¹), Železného na Hanusovském gruntě (čp. 5¹⁸²), Na Hanusovském gruntě (čp. 57¹⁸³),

¹⁷¹ BR – berní rula, PK – pozemková kniha. Číslo znamená pořadí v daném soupisu. Pohořalý Bosák a chalupník Žilovská jsou vedeny v berní rule ve vlastních kategoriích.

¹⁷² Existuje stále jako čp. 32 na sp. 49.

¹⁷³ Existuje stále jako čp. 42 na sp. 64.

¹⁷⁴ Zanikla ještě před vznikem čísel popisných.

¹⁷⁵ Existuje stále jako čp. 54 na sp. 4.

¹⁷⁶ Existuje stále jako čp. 48 na sp. 59.

¹⁷⁷ Existuje stále jako čp. 49 na sp. 57.

¹⁷⁸ Existuje stále jako čp. 39 na sp. 54.

¹⁷⁹ Její umístění nejasné. Buď se jedná o čp. 55 na sp. 17, či spíše o čp. 69 na sp. 5.

¹⁸⁰ Existuje stále jako čp. 36 na sp. 52.

¹⁸¹ Existuje stále jako čp. 33 na sp. 55.

¹⁸² Existuje stále jako čp. 5 na sp. 16.

¹⁸³ Zanikla, stála na sp. 7. Na tomto místě je nyní čp. 191 na sp. 211. Čp. 57 má dům na sp. 79.

Václavíkovská (čp. 43¹⁸⁴), Janoutovská (čp. 15¹⁸⁵), Na gruntě Skuhrovském Víta (čp. 8¹⁸⁶), Na gruntě Skuhrovském druhá¹⁸⁷, Na gruntě Pešťákovském¹⁸⁸, Na obci (čp. 14¹⁸⁹), Na Hanusovském gruntě (čp. 57¹⁹⁰), Kašparovská (čp. 28¹⁹¹), Mužíkovská na obci (čp. 37¹⁹²). Celkem bylo v Nezdicích 21 chalup, z nich dvě (Václavíkovská čp. 43 a Na Hanusovském gruntě čp. 57¹⁹³) byly bezpečně vystaveny až po roce 1755, tedy po roce vzniku mapy. S pomocí císařských otisků map stabilního katastru¹⁹⁴ se mi podařilo identifikovat všech 19 zobrazených chalup v mapě, které patřily žichovickému panství. Zápisy chalup ovšem nemají logické pořadí zápisu, mísí se zde geografická posloupnost i pořadí dle prvního zápisu chalupy. Po názvu chalupy, číslu popisném a číslu stavební parcely dle stabilního katastru uvádím i rok prvního zápisu v pozemkové knize.

---

¹⁸⁴ Zanikla, stála na sp. 63. Na jejím místě je čp. 110.

¹⁸⁵ Existuje stále jako čp. 15 na sp. 30.

¹⁸⁶ Existuje stále jako čp. 8 na sp. 19.

¹⁸⁷ Dnes pravděpodobně čp. 13 na sp. 22/2.

¹⁸⁸ Zanikla, stála na sp. 26 jako čp. 13.

¹⁸⁹ Existuje stále jako čp. 14 na sp. 28.

¹⁹⁰ Existuje stále jako čp. 57 na sp. 79.

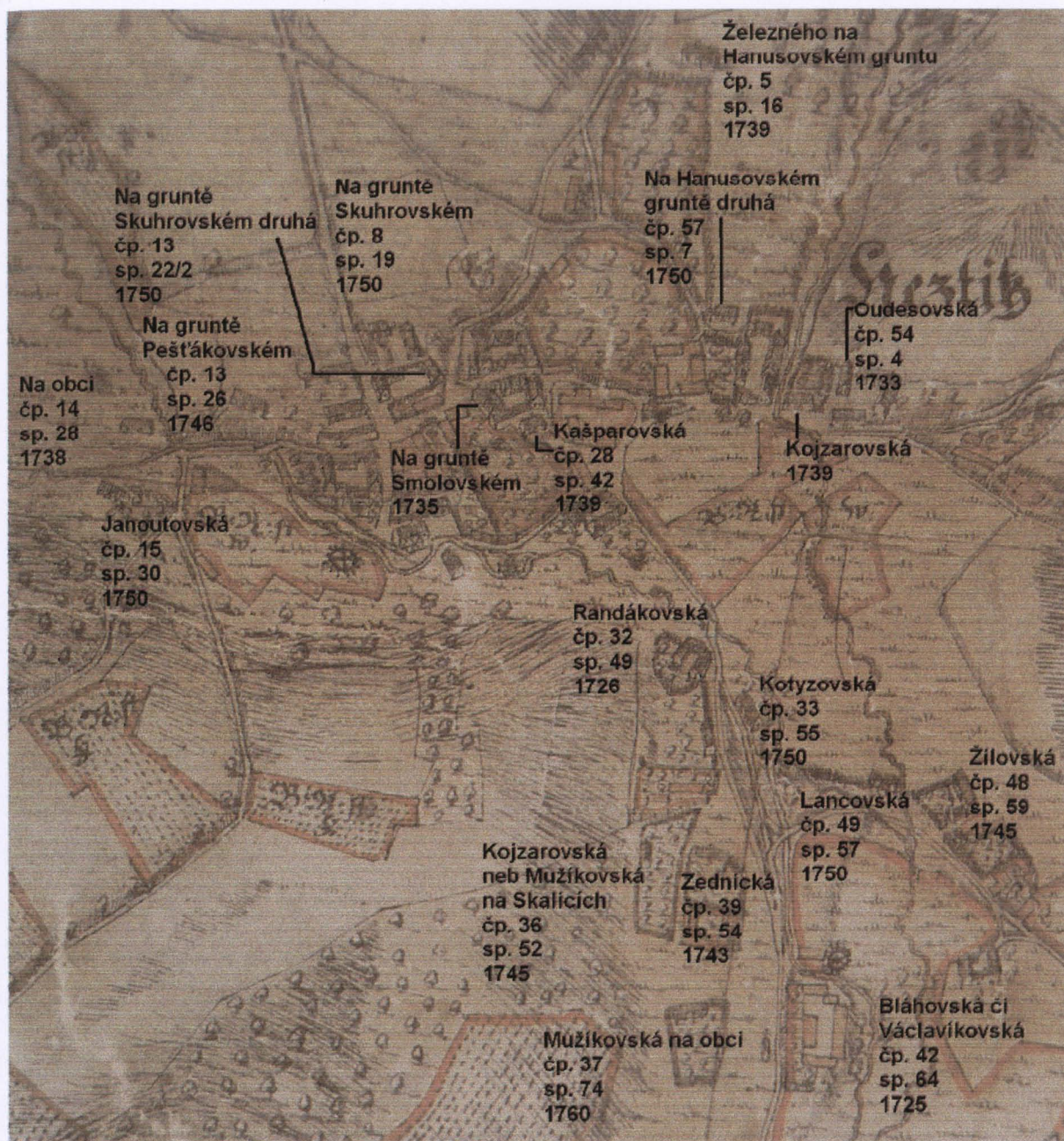
¹⁹¹ Stála na sp. 42, na jejím místě dnes čp. 23.

¹⁹² Zanikla, stála na sp. 74. Čp. 37 má chalupa na sp. 214.

¹⁹³ Obě mají první zápis až k roku 1782.

¹⁹⁴ <http://archivnimapy.cuzk.cz/> k prosinci 2009.

Obr. 8: Nezdice. Identifikace chalup z pozemkové knihy na mapě z roku 1755.

12.1.2 Ostružno

Zápisy gruntů v pozemkové knize kopírují polohu statků ve vsi. Začínají u cesty od Šimanova vlevo gruntěm Bečvářovským (čp. 16¹⁹⁵), pokračuje po téže straně gruntěm Lancovským (čp. 11¹⁹⁶), pak přes silnici grunty Jendelovským (čp. 6¹⁹⁷), Kořenským (čp. 4¹⁹⁸), Pinklovským

¹⁹⁵ Existuje stále jako čp. 16 na sp. 24.

¹⁹⁶ Existuje stále jako čp. 11 na sp. 30.

¹⁹⁷ Existuje stále jako čp. 6 na sp. 6.

¹⁹⁸ Existuje stále jako čp. 4 na sp. 7.

(čp. 3¹⁹⁹), pokračuje naproti kapličce stojícím gruntem Pretlovským (čp. 1²⁰⁰), dále Tůmovským (čp. 24²⁰¹), Prokopovským neb Přindovským (čp. 21²⁰²), Kolmanovským neb Jindřichovským (čp. 28²⁰³) a končí gruntem Rejkšovským neb Nového (čp. 18²⁰⁴), jenž stojí naproti prvně jmenovanému Bečvářovskému gruntu. Celkem 10 gruntů v polovině 18. století odpovídá situaci v berní rula z roku 1654,²⁰⁵ jejíž pořadí hospodářů zachovávám. Prvních šest jsou zařazením rolníci, další čtyři chalupníci.

berní rula (jméno hospodáře)

Jiří Lantz / BR 1

Adam Vondříčka / BR 2

Matěj Kořenský / BR 3

Matěj Pinkl / BR 4

Matouš Jindřich / BR 5

Jiřík Tůma / BR 6

Jiřík Pretl / BR 7

Jan Prokop / BR 8

Martin Novej / BR 9

Šimon Bubček / BR 10

pozemková kniha (jméno gruntu)

Lancovský / PK 2

Jendelovský / PK 3

Kořenského / PK 4

Pinklovský / PK 5

Kolmanovský neb Jindřichovský / PK 9

Tůmovský / PK 7

Pretlovský / PK 6

Prokopovský neb Přindovský / PK 8

Kejkšovský neb Nového / PK 10

Bečvářovský / PK 1

Tabulka zanesená do mapy panství vypadá takto:

¹⁹⁹ Existuje stále jako čp. 3 na sp. 10.

²⁰⁰ Existuje stále jako čp. 1 na sp. 13.

²⁰¹ Existuje stále jako čp. 24 na sp. 16/2.

²⁰² Existuje stále jako čp. 21 na sp. 19.

²⁰³ Existuje stále jako čp. 28 na sp. 14.

²⁰⁴ Existuje stále jako čp. 18 na sp. 22.

²⁰⁵ Berní rula eviduje ještě žihobeckého poddaného Martina Štěrbu s 10 strychy, jedná se ale o chybný zápis, jak nás informuje revisitace berní ruly NA Praha, Berní rula – revisitace, inv. č. 39, fol. 537r-538: „Jest per Errorem k tomutu panství připsán, neb k panství žichovickému náleží a z něho mnohá léta in debite placeno bylo.“

Obr. 9: Ostružno. Identifikace gruntů žichovického panství z berní ruly na mapě z roku 1755.

Dále následují chalupy: Jindřichovská (čp. 23²⁰⁶), Na gruntě Jendelovském (čp. 7²⁰⁷), Tkalcovská neb Struncovská (čp. 8²⁰⁸), Na gruntě Kořenském (čp. 5²⁰⁹), Na gruntě Jindřichovském (čp. 22²¹⁰), Na gruntě Přindovském (čp. 20²¹¹), Na obci (čp. 25²¹²), Na panském trávníce (čp. 17²¹³), Stojící na obci (čp. 26²¹⁴).²¹⁵ U chalup však nelze vypočítat konkrétní systém v pořadí zápisu. Je to dáno nejen jejich roztroušeností, ale i tím, že mnohé z nich teprve v průběhu 18. století vznikaly a byly tak do knihy dodatečně dopisovány. Z těchto devíti chalup jich v polovině 18. století stálo 8 (neexistovala jen chalupa Stojící na obci čp. 26) a všech těchto osm chalup lze z mapy identifikovat.

²⁰⁶ Existuje stále jako čp. 23 na sp. 17.

²⁰⁷ Existuje stále jako čp. 7 na sp. 5.

²⁰⁸ Existuje stále jako čp. 8 na sp. 4.

²⁰⁹ Existuje stále jako čp. 5 na sp. 8.

²¹⁰ Existuje stále jako čp. 22 na sp. 18.

²¹¹ Existuje stále jako čp. 20 na sp. 20.

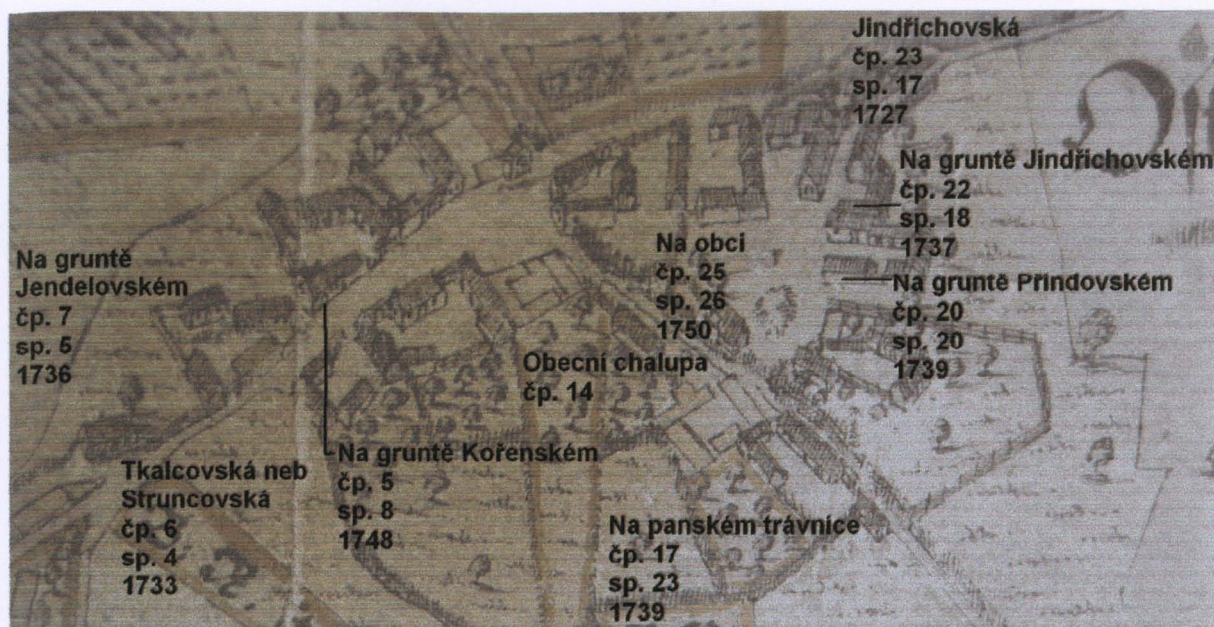
²¹² Existuje stále jako čp. 25 na sp. 26.

²¹³ Zanikla, stála na sp. 23. Čp. 17 je dnes jinde na sp. 81.

²¹⁴ Existuje stále jako čp. 26 na sp. 27.

²¹⁵ Dále je psána chalupa Hájkovská (čp. 9), jedná se však o chybný zápis, neboť náležela a ležela v obci Šimanov.

Obr. 10: Ostružno. Identifikace chalup z pozemkové knihy na mapě z roku 1755.

12.1.3 Pohorsko

V Pohorsku náležely žichovickému panství jen 2 grunty. Zapsány jsou v pořadí Průchovský grunt (čp. 15²¹⁶) a Šperlovský grunt (čp. 20²¹⁷). Dále je zaznamenán grunt Štěrbovský (čp. 12²¹⁸), který se nachází na Ostružně, a grunt Pařeského (čp. 59²¹⁹), jenž stojí u Nezdic. Proč se nachází v jedné knize u vsi Pohorsko tři různé lokality? Proč není Štěrbovský grunt veden v pozemkové knize Ostružna a Pařezského v knize Nezdic? Odpověď je poměrně jednoduchá, podíváme-li se na dřívější pozemkovou držbu. Tyto usedlosti totiž náležely statku Dražovice.²²⁰ A povědomí o jejich sounáležitosti se uchovalo až do třetího desetiletí 18. století. Oba pohorské grunty jsou také jedinými zakreslenými grunty patřícími žichovickému panství. Jejich identifikace z berní ruly není těžká:

berní rula (jméno hospodáře)

Matouš Šperl / BR 1

Ondřej Průcha / BR 2

pozemková kniha (jméno gruntu)

Šperlovský / PK 2

Průchovský / PK 1

²¹⁶ Existuje stále jako čp. 15 na sp. 8.

²¹⁷ Existuje stále jako čp. 20 na sp. 4.

²¹⁸ Existuje stále jako čp. 12 na sp. 29.

²¹⁹ Existuje stále jako čp. 59 na sp. 75.

²²⁰ Antonín HAAS, *Berní rula sv. 27: Kraj prácheňský I*, SPN, Praha 1954, s. 197-198.

Obr. 11: Pohorsko. Identifikace gruntů žichovického panství z berní ruly na mapě z roku 1755.

V pořadí chalup opět logika zápisů chybí: Šindelářská (čp. 16²²¹), Šperlovská (11²²²), Na obci Blahoutovská (čp. 6²²³), Průchovská (čp. 14²²⁴).²²⁵ Všechny 4 chalupy lze již v mapě identifikovat,²²⁶ ačkoliv se v pozemkové knize jejich první zápisy objevují poměrně pozdě. Je jasné, že zápisy byly dělány zpětně, ovšem na Pohorsku je tato doba obzvláště dlouhá, vždyť první zmínky jsou z let 1769 – 1784. Dle mého názoru to neznamena posunutí stáří mapy k dnešním dnům, ale spíše jen potvrzení nedůsledného vedení pozemkových knih, a to zvláště do roku 1784, kdy se pravděpodobně dělala kompletní vizitace dlouho nezapsaných hospodářů.

Pro část Pohorska, která náležela střelskohoštického panství se zachovala také mapa. Je ovšem až z roku 1778 a jde o mapu dominikálních pozemků statku Zuklín a vsí Maleč, Nahořánky, Damíč a Pohorsko.²²⁷ Autorem je Vavřinec Warta. Mapa je orientován

²²¹ Existuje stále jako čp. 16 na sp. 7.

²²² Existuje stále jako čp. 11 na sp. 12.

²²³ Zanikla, stála na sp. 10.

²²⁴ Zanikla, stála na sp. 9. Čp. 14 má chalupa na sp. 38.

²²⁵ Zaznamenán je i první zápis chalupy čp. 60 na sp. 76 Václava Pařeského, která se oddělila od gruntu Pařeského v Nezdicích.

²²⁶ Z důvodu malého počtu chalup zde nepřikládám zvláštní obrázek s jejich zakreslením.

²²⁷ SOA Třeboň, Vs Střelské Hoštice, inv. č. 118, číslo listu 8 – 9.

východním směrem a jednotlivé usedlosti jsou vyznačeny jen půdorysně s číslem popisným. Střelskohoštické pozemky mají čísla, která asi vznikla v rámci tohoto statku. Nevýhodou mapy je, že zobrazuje jen pozemky náležející k Střelským Hošticím. Pole, louky a lesy, které patří jiné vrchnosti nechává zcela bílá. V zobrazení budov mapa rozlišuje alespoň části určené k bydlení – červenou barvou – a části hospodářské – žlutou barvou. Tuto mapu ale nelze plně využít jako mapu žichovického panství,²²⁸ nicméně je zajímavým kartografickým pramenem, který si zaslouží naši pozornost.

Obr. 12: Pohorsko. Mapa střelskohoštického panství.

Další vesnice, které jsem vybral pro zjištění důvěryhodnosti mapy, již nepatří městu Kašperské Hory. Byly však vedeny ve stejných pozemkových knihách, proto jsem využil této konstelace, abych zjistil, jak důvěryhodná je mapa, co se týče vsí Strašín a Ždánov.

²²⁸ Nabízí se například Popis panství Střelské Hoštice a statku Zuklín asi z roku 1724. SOA Třeboň, Vs Střelské Hoštice, inv. č. 56, karton 1 (= Tamtéž, inv. č. 1, kniha 1.)

12.1.4 Strašín

Pod ves, která je dnes střediskovou obcí pro osady Maleč, Nahořánky, Věštín a Zuklín, patřil samotný Strašín, místní část Lazna, která sice stojí několik set metrů od strašínské návsi, ale vždy tvořily integrovanou část obce, a Věštín, dříve jen panský dvůr – ovčín, kolem něhož vyrostlo několik chalup. Věštín neměl vlastní katastrální území, přesto byla pro něj odděleně vedena čísla popisná. Čísla stavebních a pozemkových parcel má společná se Strašínem Rád bych se podíval na každou část zvlášť, neboť každá tvoří vlastní urbanistický celek.

Ve Strašínu stálo 15 gruntů a dva mlýny pod obcí u potoka. Výpis v pozemkové knize vypadá takto: grunt Kračkovský (čp. 42²²⁹), Babkovský (čp. 43²³⁰), Krčmářovský neb Trnka (čp. 47²³¹), Chalupnejch (čp. 20²³²), Jiříkovský (čp. 21²³³), Michalovský (čp. 22²³⁴), Petrovický (čp. 23²³⁵), Kojzarovský (čp. 24²³⁶), Janotovský (čp. 27²³⁷), Víchovský neb Jáchimovský (čp. 30²³⁸), Fraňkovský (čp. 31²³⁹), Vančurovský (čp. 32²⁴⁰), Kopovský (čp. 34²⁴¹), Vachouškovský (čp. 37²⁴²), Královský (čp. 38²⁴³), mlýn Šimkovský (čp. 3²⁴⁴), mlýn Netáhlů (čp. 5²⁴⁵).

---

²²⁹ Existuje stále jako čp. 42 na sp. 18.

²³⁰ Existuje stále jako čp. 43 na sp. 17.

²³¹ Existuje stále jako čp. 47 na sp. 12/1, sp. 12/2 je součástí čp. 67 na sp. 78.

²³² Stála na sp. 5, rozparcelován, hlavní část má čp. 25 na sp. 5/4.

²³³ Existuje stále jako čp. 21 na sp. 4/1. Na sp. 4/2 stojí čp. 10.

²³⁴ Existuje stále jako čp. 22 na sp. 3.

²³⁵ Existuje stále na sp. 2, vedena je jako čp. 8.

²³⁶ Zanikl, stával na sp. 1, čp. 24 dostal dům na sp. 9.

²³⁷ Rozparcelován, stával na sp. 32. Na sp. 32/2 stojí čp. 164. Na sp. 32/1 stávalo čp. 28 verkštat Janotovský.

²³⁸ Existuje stále jako čp. 30 na sp. 31/1 a 31/2.

²³⁹ Existuje stále jako čp. 31 na sp. 30.

²⁴⁰ Existuje stále jako čp. 32 na sp. 29/2.

²⁴¹ Existuje stále jako čp. 34 na sp. 24.

²⁴² Existuje stále jako čp. 37 na sp. 21.

²⁴³ Zanikl, rozparcelován, stával na místě dnešního čp. 38 na sp. 20. Identifikace tohoto gruntu je složitější, neboť na jeho místě stojí v dnešní době dvě stavby – čp. 38 na sp. 20 a čp. 93 na sp. 19/4. Na sp. 19 stála tzv. Nová chalupa Maškovská na gruntě Krále čp. 25, ta byla vystavena od Maškovské chalupy (čp. 39 na sp. 35). Nejspíše z důvodu stejného majitele došlo k přehození logického pořadí čísla popisného, čp. 25 by měla mít chalupa Maškovská na sp. 35, aby tak navazovala na vedle ní stojící grunt Kojzarovský (čp. 24 na sp. 1) a chalupu Kovářskou (čp. 26 na sp. 34). Čp. 39 by zase

Patnáct gruntů a dva mlýny zaznamenává i berní rula. Navíc ještě chalupníka Matěje Maška. Podívejme se, v jakém pořadí se v těchto pramenech strašínské grunty vyskytují.

berní rula (jméno hospodáře)	pozemková kniha (jméno gruntu)
Jiřík Král / BR 1	Královský / PK 15
Martin Kratika / BR 2	Kračkovský / PK 1
Havel Babka / BR 3	Babkovský / PK 2
Adam Krčmář / BR 4	Krčmářský neb Trnka / PK 3
Šimon Chalupník / BR 5	Chalupný / PK 4
Jakub Jiřík / BR 6	Jiříkovský / PK 5
Václav Michalec / BR 7	Michalovský / PK 6
Pavel Janota / BR 8	Janotovský / PK 9
Joachim Kovář / BR 9	Výchovský neb Jáchimovský / PK 10
Jiřík Franěk / BR 10	Fraňkovský / PK 11
Šimon Vančura / BR 11	Vančurovský / PK 12
Martin Kopa / BR 12	Kopovský / PK 13
Jiřík Vachoušek / BR 13	Vachouškovský / PK 14
Jakub Petrovic / BR 14	Petřovický / PK 7
Matěj Kejzarovic / BR 15	Kojzarovský / PK 8
Václav Netáhlo / BR 16	mlejn Netáhlů / PK 15
Petr Šimek / BR 17	mlejn Šimkovský / PK 14
Matěj Mašek / (chalupník) BR 18	chalupa Maškovská

---

měla mít Nová chalupa Maškovská na gruntě Krále, neboť vedle ní je čp. 38 a 40. S podobnými problémy při identifikaci stavení jsem se setkal takřka v každé vesnici a identifikace zabírá často více času než zpracování jedné celé „bezproblémové“ vesnice. Základem je vycházet nikoliv z čísel popisných, ale čísel stavebních parcel. K tomuto případu pomohlo zvláště: NA Praha, SK, sign. Prách 652; NA Praha, JK, inv. č. 3663; NA Praha, RS, sign. XIII / 91 / 23; NA Praha, US, sign. XIII-67, karta 279; NA Praha, MAr, inv. č. 3 155. Internetové stránky <http://archivnimapy.cuzk.cz/> a <http://nahliznidokn.cuzk.cz>. A výpisky z osobní pozůstalosti učitelky Anny Duškové, zvláště přehled obyvatel v roce 1977.

²⁴⁴ Existuje stále jako čp. 3 na sp. 48.

²⁴⁵ Existuje stále jako čp. 5 na sp. 55/1.

Obr. 12: Strašín. Identifikace gruntů žichovického panství z berní ruly na mapě z roku 1755.

Na obrázku nejsou zaneseny oba mlýny nacházející se při Zuklínském potoce východně od vsi. Šimkovský u křižovatky silnic Dražovice – Javorník a Strašín – Nezdice, Netáhlův pod kostelem u části obce Lazna. I u této vsi při porovnání výpisů z pozemkové knihy s mapou panství zjistíme, že mapa je opět zcela přesná. Zápisy v pozemkové knize obkrouží celou ves, proč ale začínají až gruntem Kračkovským (čp. 42) se mi zatím nepodařilo zjistit, pravděpodobně v něm opět v době vyhotovení sídlil významný představitel obce. Berní rula začíná největším hospodářstvím, které měl Jiřík Král (čp. 38), vynechání gruntů Petrovického (čp. 23) a Kojzarovského (čp. 24) a jejich zařazení až na konec seznamu si vysvětlují jejich umístěním v dolní části vsi a snad i jejich menší výměrou polností.

Kovářská (čp. 44²⁴⁶), Na gruntě Chalupnejch (čp. 48²⁴⁷), Jindrova (čp. 45²⁴⁸), Maškovská (čp. 39²⁴⁹), Nová chalupa Maškovská na gruntě Krále (čp. 25²⁵⁰), Na gruntě Kopovském (čp.

²⁴⁶ Existuje stále jako čp. 44 na sp. 16.

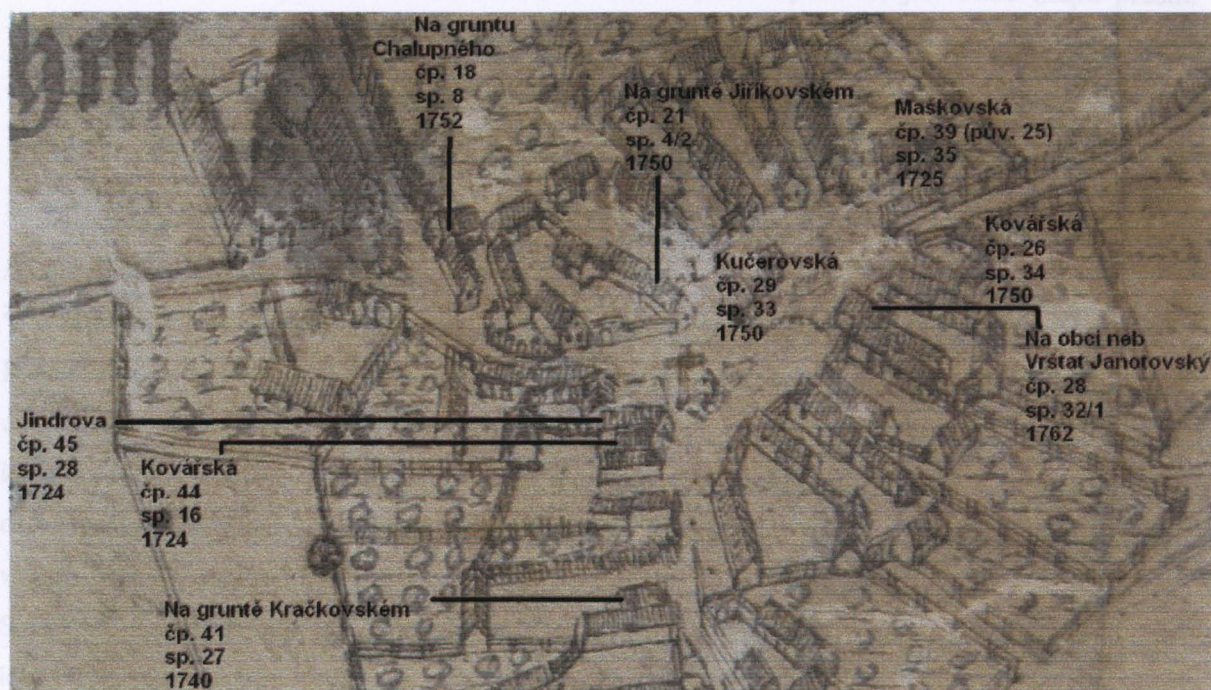
²⁴⁷ Zanikla, stála na sp. 7 a 9. Dnes na jejím místě čp. 18. Čp. 48 přeneseno na nový objekt.

²⁴⁸ Existuje stále jako čp. 45 na sp. 28.

²⁴⁹ Existuje stále jako čp. 39 na sp. 35.

35²⁵¹), Na obci aneb Vrštát Janotovský (čp. 28²⁵²), Kovářská (čp. 26²⁵³), Druhá chalupa na gruntě Kračkovským Kožešnická (čp. 40²⁵⁴), Kramářovská na gruntě Chalupného (čp. 19²⁵⁵), Kučerovská (čp. 29²⁵⁶), Na gruntě Vachouškovském (čp. 36²⁵⁷), Na gruntě Kračkovském (čp. 41²⁵⁸), Na gruntě Josefovském (čp. 46²⁵⁹), Na gruntě Chalupného (čp. 18²⁶⁰), Na gruntě Jiříkovském (čp. 21²⁶¹). Z těchto 16 chalup jich 7 k roku 1755 neexistovalo, zbylých 9 se mi podařilo bez problémů identifikovat. Lze tedy říci, že ve vsi Strašín počet zobrazených budov odpovídá porovnání s dalšími archivními prameny. Na obrázku uvádím i rok první písemné zmínky o chalupě.

Obr. 13: Strašín. Identifikace chalup z pozemkové knihy na mapě z roku 1755.

²⁵⁰ Zanikla, stála na sp. 19. Dnes na sp. 19/4 stojí čp. 93. Čp. 25 přeneseno na jiné stavení.

²⁵¹ Existuje stále jako čp. 35 na sp. 23.

²⁵² Zanikla, stála na sp. 32/1.

²⁵³ Existuje stále jako čp. 26 na sp. 34.

²⁵⁴ Existuje stále jako čp. 40 na sp. 26.

²⁵⁵ Zanikla, stála na sp. 10.

²⁵⁶ Existuje stále jako čp. 29 na sp. 33.

²⁵⁷ Existuje stále jako čp. 36 na sp. 22.

²⁵⁸ Existuje stále jako čp. 41 na sp. 27.

²⁵⁹ Existuje stále jako čp. 46 na sp. 11.

²⁶⁰ Existuje stále jako čp. 18 na sp. 8.

²⁶¹ Jako toto číslo popisné zaniklo, ale stojí stále jako čp. 10 na sp. 4/2.

Část obce Lazna leží asi 500 m jihovýchodně od návsi Strašína u cesty na Javorník. První stavbou v této oblasti pod strašínským kostelem Narození Panny Marie byl Netáhlův mlýn (čp. 5) na soutoku Zuklínského potoka s bezejmenným tokem ze Zábrdí. První chalupy ovšem nevznikaly přímo kolem či na pozemcích tohoto mlýna, ale na obecních pozemcích či odštěpením od hlavních strašínských gruntů. Lazna dostala své jméno údajně od svého umístění u lesa, který se musel pro stavbu domů vysekat,²⁶² náhled do mapy jasně dokazuje, že první chalupy zde stály již v 1. polovině 18. století,²⁶³ dle zápisu z pozemkové knihy se lze oprávněně domnívat, že první stavení zde mohlo vyvstat již ke konci 17. století.²⁶⁴ Samozřejmě zde nestály žádné grunty, proto bude jistě zajímavé, jak bude mapa přesná i v zakreslení takovéto drobné zástavby. Nikoliv ve vsi, kde by mohly některé chalupy splývat, ale volně v terénu, kde je každá bezpečně identifikovatelná. Bezejmenná chalupa (čp. 8²⁶⁵), V jalovci (čp. 13²⁶⁶), Netáhlovská (čp. 7²⁶⁷), Staňkovská pod Strašením (čp. 15²⁶⁸),

---

²⁶² Jaroslava SUCHÁČOVÁ, Jiřina HELÍŠKOVÁ, Ludmila HROMÁDKOVÁ, *Strašín ze starobylých končin Šumavy*, Obecní úřad Strašín 2004, s. 21.

²⁶³ Tamtéž, s. 22 kladou autorky vznik Lazen až po roce 1850.

Podobně mapa vyvrátila ústní tvrzení, že samota Durmák, která leží mezi Šimanovem a Humpolcem, dostala jméno po Slovákovi, který zde žil po druhé světové válce. Durmák, nikdy nepatřící k žichovickému panství, je zakreslen a označen v horní části mapy, „objevil“ se až po odstranění dřevěné lišty. Im *Lande der künischen Freibauern. Heimatbuch für den mittleren Böhmerwald*, 4. vydání, Verlag Morsak, Grafenau 1992, s. 351-352.

Stejně tak mapa odhalila, že je staršího data označení části Šimanova Kakánov dle jména panského lesa. V ústním podání (František Staněk (1928-2006) ze Šimanova čp. 10) se traduje, že název Kakánov vznikl jako odpověď na otázku knížeti Gustavu Jáchymu Lambergovi (1812-1862), co prý šimanovští dělají na této stráni. Zaznaménáno to prý bylo i ve staré šimanovské kronice, dnes bohužel nezvěstné. V Kronice obce Šimanova (vedené 1929 - 1939, naposledy byla roku 2004 uložena u rodiny Staňků - Šimanov čp. 10, poté nezvěstná) se nic o tomto neuvádí. Jiný zdroj (paní Trnková zvaná Lucina z Ostružna čp. 66) uvedl, že Kakánov dostal název po jednom zedníkovi při stavbě chalupy, který měl stále potřebu. Text na mapě také potvrzuje, že Kakánov je správné označení a později užívané Kokánov je jen snahou „zjemnit“ název tohoto místa. Donedávna se lišily i silniční ukazatele ze Sušice a z Ostružna, z jedné strany ukazovaly odbočení na Kakánov, z druhé na Kokánov.

²⁶⁴ PK Strašín, Věštín, Nezdice; K 1246 (KH 4) – PK Rozsedly, Ostružno, Šimanov, fol. 192 uvádí chalupu V jalovci (čp. 13) již mezi stojícími k roku 1724.

²⁶⁵ Existuje stále jako čp. 8 na sp. 63.

²⁶⁶ Existuje stále jako čp. 13 na sp. 71.

²⁶⁷ Existuje stále na sp. 61 jako čp. 7.

Vachouškovská neb Krejčovská v Lazně (čp. 12²⁶⁹), Jáchimovská (čp. 14²⁷⁰), Netáhlovská neb Philipovská (čp. 10²⁷¹), Královská (čp. 11²⁷²), Vavřince Ševce hajného (čp. 6²⁷³), Šimkovská (čp. 6²⁷⁴). Deset chalup se musí uspořádat do 8 nakreslených domečků. Z těchto lazenských chalup jistě nestála v roce 1755 bezejmenná chalupa čp. 8, která je prvně zmiňovaná až roku 1782. Problém je u Netáhlovské chalupy (čp. 7) a její zmínce k roku 1764 a Šimkovské chalupy (čp. 6) k roku 1765. Na mapě je v místě, kde by vedle sebe tyto chalupy měly stát zakreslena jen jedna. Oba zápisy jsou však zpětné, při promítnutí historické mapy do dnešního stavu se zdá, že na mapě je zobrazena spíše o rok později zmíněná chalupa Šimkovská (čp. 6). Lazenské chalupy jsou v pozemkové knize různě promíchány s „regulérními“ strašínskými chalupami, takže u nich nelze najít nějakou posloupnost zápisu, ani berní rula je samozřejmě neevidovala, přesto byla identifikace těchto chalup přínosem, neboť ukázala, že mapa je velice přesná i u malých osad a částí obcí a že ohledně určení stáří dané budovy k jednomu datu je mapa spolehlivějším pramenem než pozemková kniha.

V přiloženém obrázku jsem pro zajímavost k názvům chalup, číslům popisným a stavebních parcel přidal i první záznam o chalupě v pozemkové knize. Vpravo nahoře je pak zobrazen Netáhlův mlýn. Na obrázku není zaznamenána Netáhlovská neb Philipovská chalupa (čp. 10) s první zmínkou datovanou do roku 1759, která se nachází na samotě jižněji od Lazen (vlevo při pohledu na mapu) a do obrázku se tak nevejde.

---

²⁶⁸ Existuje stále jako čp. 15 na sp. 72.

²⁶⁹ Existuje stále jako čp. 12 na sp. 57.

²⁷⁰ Existuje stále jako čp. 14 na sp. 74.

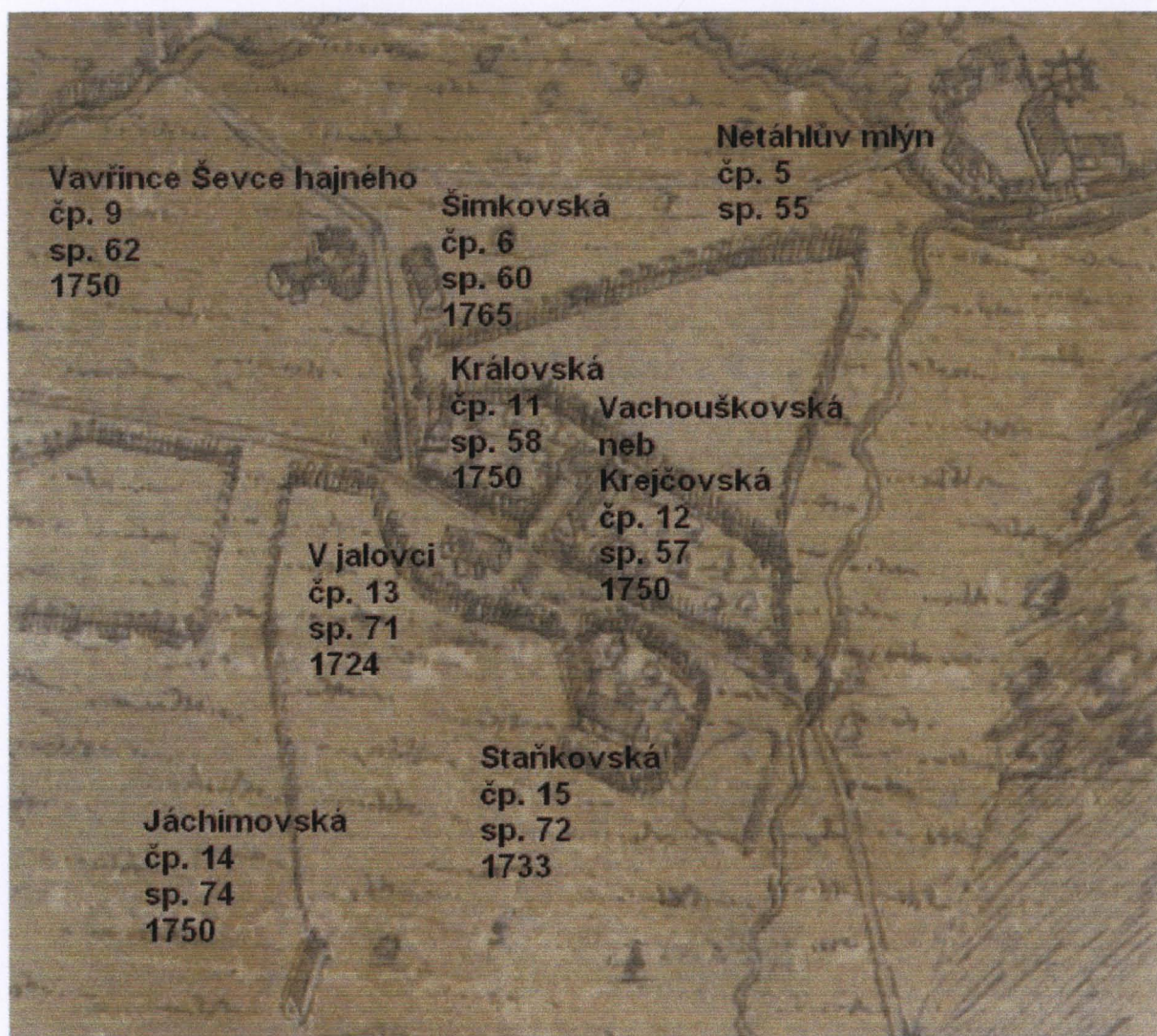
²⁷¹ Zanikla, blízko tohoto místa je čp. 72 na sp. 89.

²⁷² Existuje stále jako čp. 11 na sp. 58.

²⁷³ Existuje stále na sp. 62 jako č. 1.

²⁷⁴ Existuje stále jako čp. 6 na sp. 60.

Obr. 14: Strašín - Lazna. Identifikace chalup z pozemkové knihy na mapě z roku 1755.

Identifikaci gruntů z mapy žichovického panství z roku 1755 v obci Strašín zakončím osadou Věštín.²⁷⁵ Zde se nacházel dříve jen panský dvůr, později ovčín, od počátku 18. století se v jeho blízkosti začaly vystavovat první chalupy. Záznamy o nich se nachází v pozemkové knize za vsí Strašín.²⁷⁶ Chalupa Tkalcovská (čp. 8²⁷⁷), Hudovská (čp. 10²⁷⁸), Adamovská (čp. 5²⁷⁹), Více Adamovská (čp. 7²⁸⁰), Rambovská (čp. 4²⁸¹), Kovářská neb Nového na panské

²⁷⁵ Lidová paměť říká, že název je odvozen od věštců, kteří na tomto místě zapalovali ohně a chránili obchodní cestu, která vedle z Čech podél Nezdeckého potoka dále na Šumavu.

²⁷⁶ Pozdějšími přípisy se záznamy chalup z obou vsí prolnuly.

²⁷⁷ Existuje stále na sp. 39 jako č. 2.

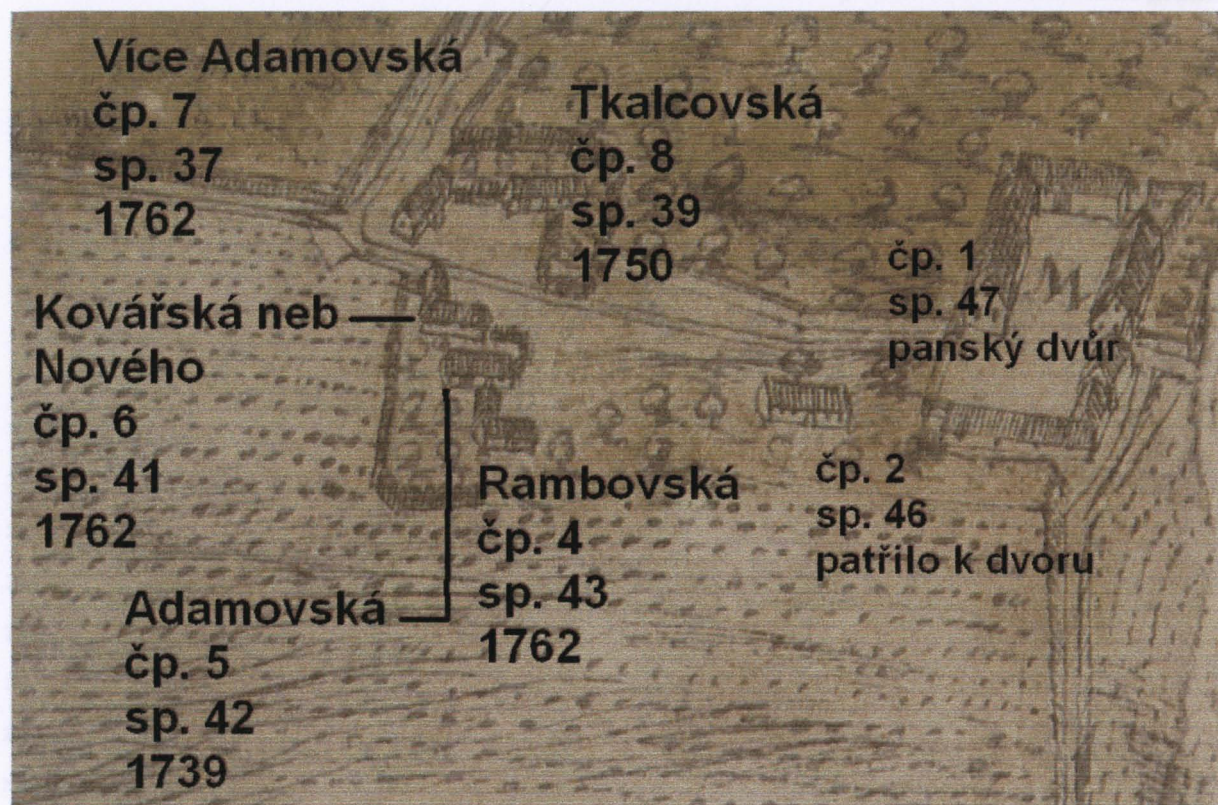
²⁷⁸ Existuje stále jako čp. 10 na sp. 36/1.

²⁷⁹ Existuje stále na sp. 42 jako č. 1.

²⁸⁰ Existuje stále jako čp. 7 na sp. 37.

půdě (čp. 6²⁸²), Tůmovská (čp. 3²⁸³), Fraňkovská (čp. 9²⁸⁴). Z těchto osmi chalup v polovině 18. století nestály tři, první zmínky o nich jsou z roku 1767 či 1782. Zbylých pět jsem zakreslil do mapy panství.

Obr. 15: Strašín - Věštín. Identifikace chalup z pozemkové knihy na mapě z roku 1755.

12.1.5 Šimanov

Tato ves náležela celá pod žichovické panství. Přesto jsou zápisy o jejích gruntech rozděleny do dvou knih. Je to dáno tím, že již od berní ruly patřila ves dvěma vrchnostem. Dva grunty náležely žihobeckému panství a 6 gruntů spadalo pod Dražovice. Jako sedmý patřil pod Dražovice v Šimanově i chalupník Vít Pařeský, nejedná se o nikoho jiného než majitele samoty Parezí, která je v pozemkových knihách vedena pod vsí Pohorsko, katastrálně leží ovšem v obci Nezdice na Šumavě.

V jedné knize je tak veden grunt Oudesovský (čp. 15²⁸⁵) a (grunt Duškovský (čp. 22²⁸⁶), ve druhé pak grunt Binkovský (čp. 20²⁸⁷), Taušovský (čp. 21²⁸⁸), Kojzarovský (čp. 16²⁸⁹),

²⁸¹ Existuje stále jako čp. 4 na sp. 43.

²⁸² Existuje stále jako čp. 6 na sp. 41.

²⁸³ Existuje stále jako čp. 3 na sp. 44.

²⁸⁴ Zanikla, stála na sp. 40.

Řáhovský (čp. 19²⁹⁰), Lihanovský (čp. 18²⁹¹) a grunt Kožnara neb hospoda šimanovská (čp. 23²⁹²).

Jedenáct chalup náleželo dříve žihobeckému zboží, z nich tři – Duškovská (čp. 12²⁹³), Na gruntě Jindřichovském (čp. 10²⁹⁴), Tkalcovská (čp. 14²⁹⁵) - ležely blízko dvou hlavních gruntů a devět – Hrádecká (čp. 7²⁹⁶), Taušovská neb Kožnarovská (čp. 2²⁹⁷), Na samotě u lesa,²⁹⁸ Ševcovská (čp. 6²⁹⁹), Lancovská (čp. 8³⁰⁰), Binkovská na panské půdě (čp. 5³⁰¹), Sklenářská (čp. 4³⁰²), Průchovská,³⁰³ Na Kořenském gruntě Vojáková (čp. 1³⁰⁴) - se rozprostíralo v Dolním Šimanově, jak byla zvana oblast, které se nyní říká Kakánov. Naopak od šesti dříve dražovických gruntů se oddělily jen čtyři chalupy: Kojzarovská (čp. 13³⁰⁵), Řáhovská (čp. 11³⁰⁶), Průchovská (čp. 3³⁰⁷) a Hájkovská (čp. 9³⁰⁸).

---

²⁸⁵ Existuje stále jako čp. 15 na sp. 9.

²⁸⁶ Existuje stále jako čp. 22 na sp. 5.

²⁸⁷ Existuje stále jako čp. 20 na sp. 8.

²⁸⁸ Existuje stále jako čp. 21 na sp. 2.

²⁸⁹ Existuje stále jako čp. 16 na sp. 11.

²⁹⁰ Existuje stále jako čp. 19 na sp. 6.

²⁹¹ Stojí na stejné sp. 7 s če. 1. Čp. 18 neexistuje.

²⁹² Nestojí, byla na sp. 1.

²⁹³ Existuje stále jako čp. 12 na sp. 14.

²⁹⁴ Zanikla, stála na sp. 19. Čp. 10 má dům na sp. 43.

²⁹⁵ Existuje stále jako čp. 14 na sp. 13.

²⁹⁶ Existuje stále jako čp. 7 na sp. 23.

²⁹⁷ Existuje stále jako čp. 2 na sp. 27.

²⁹⁸ Zatím neidentifikovaná, pravděpodobně zanikla.

²⁹⁹ Existuje stále jako čp. 6 na sp. 22.

³⁰⁰ Zanikla, stála na sp. 24.

³⁰¹ Existuje stále jako čp. 5 na sp. 26.

³⁰² Existuje stále jako čp. 4 na sp. 30.

³⁰³ Jen nadepsaný list bez dalšího zápisu. Nejspíše zaměněna za chalupu Průchovskou (čp. 3) patřící původně pod statek Dražovice.

³⁰⁴ Existuje stále jako čp. 1 na sp. 28.

³⁰⁵ Existuje stále na sp. 12 jako če. 7.

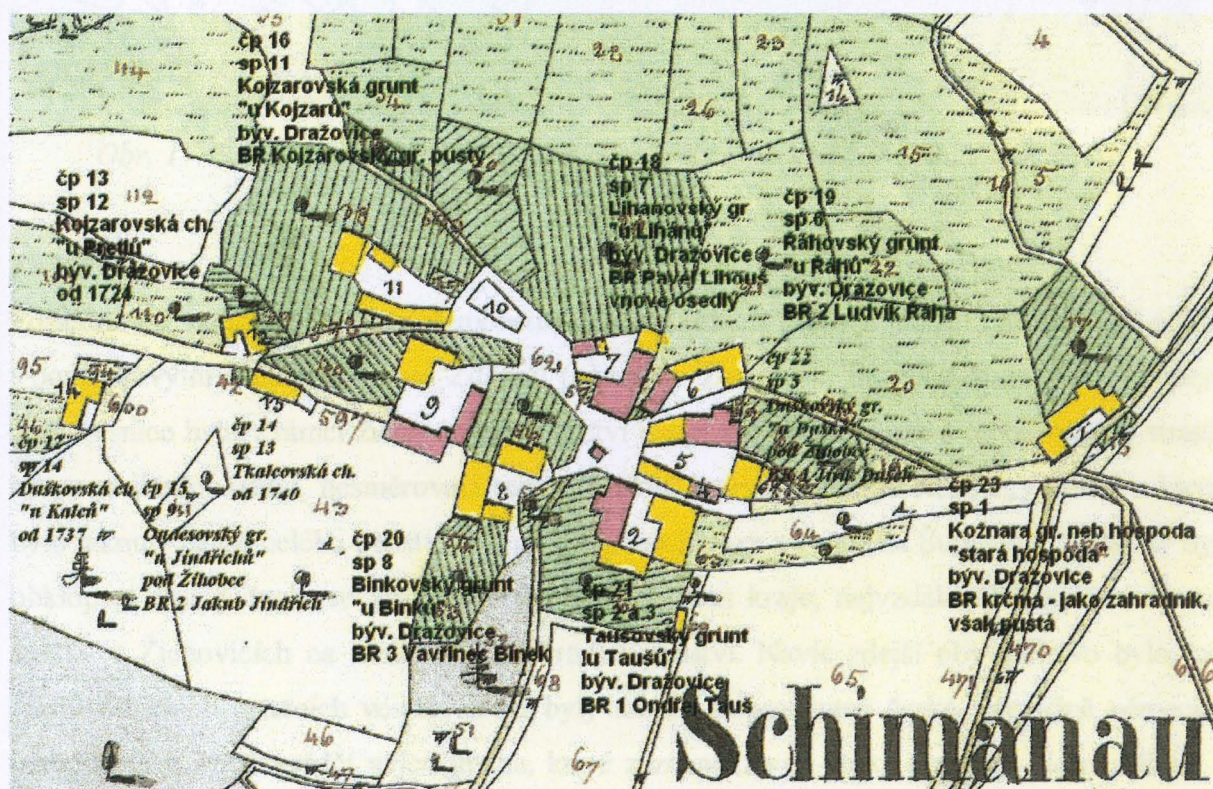
³⁰⁶ Existuje stále jako čp. 11 na sp. 15.

³⁰⁷ Existuje stále jako čp. 3 na sp. 29.

³⁰⁸ Zanikla, stála na sp. 20.

Bohužel mapa byla kdysi přehnuta a dlouhodobým tlakem se na jejím místě podélně papír roztrhl a právě na tomto lemu leží i vesnice Šimanov. Lze sice rekognoskovat některá okrajová stavení, ovšem zveřejnit zde poškozenou část by bylo bez potřebného efektu. Údaje jsem proto zakreslil do císařského otisku - měřického operátu stabilního katastru.³⁰⁹ Po čísle popisném a čísle stavební parcely následuje jméno domu dle pozemkové knihy a jméno dle obecní kroniky³¹⁰ a příslušnost k panství dle berní ruly (ta je rozlišena i jiným stylem písma). U gruntů následuje pořadí a majitel u berní ruly, u chalup datum první zmínky v pozemkové knize.

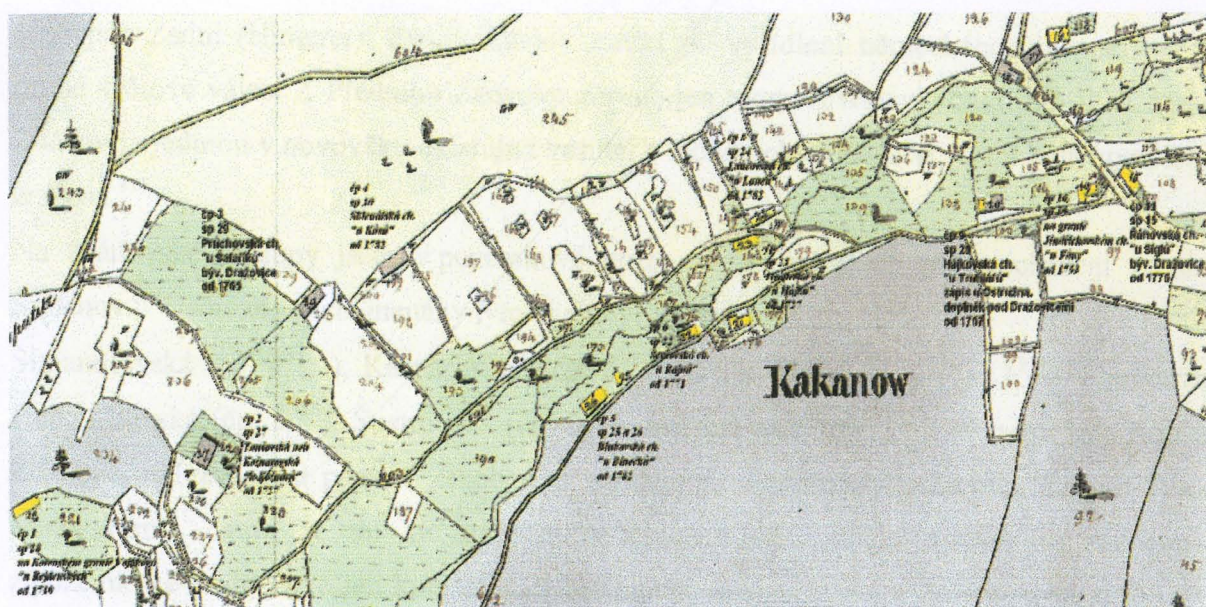

Obr. 16: Šimanov. Výpis z berní ruly a pozemkové knihy na mapě SK.

³⁰⁹ Císařské otisky jsou uloženy v Ústřední archiv zeměměřictví a katastru v Praze 8, Pod Sídlištěm 9. Digitálně zpřístupněny na <http://archivnimapy.cuzk.cz/>.

³¹⁰ Kronika obce Šimanova (vedená 1929-1939, naposledy byla roku 2004 uložena u rodiny Staňků Šimanov čp. 10, poté nezvěstná).

Obr. 17: Šimanov – Kakanov. Výpis z berní ruly a pozemkové knihy na mapě SK.

12.1.6 Ždánov

Poslední vsí, na které bych rád demonstroval věrohodnost mapy a ukázal možnost její práce s pozemkovými knihami, je ves Ždánov (německy Zosum)³¹¹ na úpatí stejnojmenné hory. Tato vesnice byla v rámci Žichovického panství jistou kuriozitou. Ležela na odvrácené straně hory, na jižním svahu, nesměrovala tedy do údolí, kterým protékal Nezdicí potok a které bylo jakousi páteří celého panství, ale na Kašperské Hory a centrální Šumavu.³¹² Ždánov byl obklopen lesy, jednalo se vskutku o zapomenutý kus kraje, nejvzdálenější bod od centra správy v Žichovicích na samotné jižní hranici panství. Navíc zdejší obyvatelstvo bylo, na rozdíl od všech ostatních vesnic, které byly takřka stoprocentně české, převážně německé národnosti, o čemž svědčí nejen jména, které zaznamenávají české katastry, ale například i německé zápisy chalup v jinak české pozemkové knize.³¹³ Jazyková hranice totiž probíhala po hřebeni vrchů Sedlo, Ždánov a Javorník. Ves Ždánov patřila katastrálně k Nezdicím na Šumavě, farností pod Kašperské Hory.³¹⁴ V 19. století bylo postaveno několik chalup východněji od samotného Ždánova, této části se začal říkat Přední (Vorder) Ždánov, původní

³¹¹ *Im Lande der künischen Freibauern. Heimatbuch für den mittleren Böhmerwald*, 4. vydání, Verlag Morsak, Grafenau 1992, s. 426–434.

³¹² K tomu lze srovnat historickou fotografii v Maria FRANK, *Land und Leut im mittleren Böhmerwald in alten Fotos*, Morsak Verlag, Grafenau, bez data vydání (1985), s. 14.

³¹³ 1 český, 2 německé, 3 smíšené. Detaily z pozdější doby lze nalézt v Vladimír ZÁRUBA, Pavel KOBLASA, *Šumava. Místopisný slovník*, vydáno vlastním nákladem, České Budějovice 2000, s. 132.

³¹⁴ *Topographisches Lexikon von Böhmens*, Praha 1852, 488.

části pak Zadní (Hinterer). Zadní Ždánov zanikl po vysídlení německého obyvatelstva po druhé světové válce. Z Předního Ždánova zůstala jen torza obvodových zdí několika domů. Ždánov je jedinou v novověku existující vesnicí v žichovickém panství, která byla kompletně zničena.³¹⁵

Na ždánovské chalupy jsem v pozemkové knize narazil náhodou při procházení vesnice Šimanov.³¹⁶ Jsou zde zaznamenány tyto chalupy:

Šimandlovská (čp. 4³¹⁷), Kašparovská (čp. 6³¹⁸), Winkelbauerovská (čp. 1³¹⁹), Starodávná Hadouškovská (čp. 5³²⁰), Šustrovská (čp. 3³²¹), Polaufovská (čp. 2³²²). V berní rule jsou na Ždánově, náležejícímu panství Žihobce, 3 zahradníci: Apolena Meisnerová, Kašpar Žíla a Matěj Heisl. Zatím se mi ale nepodařilo ztotožnit tato jména s některým záznamem z pozemkové knihy. Lze jen konstatovat, že chalupy Kašparovská a Polaufovská ještě v 50. letech 18. století nestály, takže nemohou být v přiloženém přehledu zakresleny.

---

³¹⁵ <http://www.zanikleobce.cz/index.php?obec=5343> k 12. lednu 2010.

³¹⁶ SOA Plzeň, Vs Žichovice, K 1246 (KH 4) – PK Rozsedly, Ostružno, Šimanov, od folia 216.

³¹⁷ Zanikla, stála na sp. 97, na křižovatce cest zachován sklepní oblouk.

³¹⁸ Zanikla, stála na sp. 100.

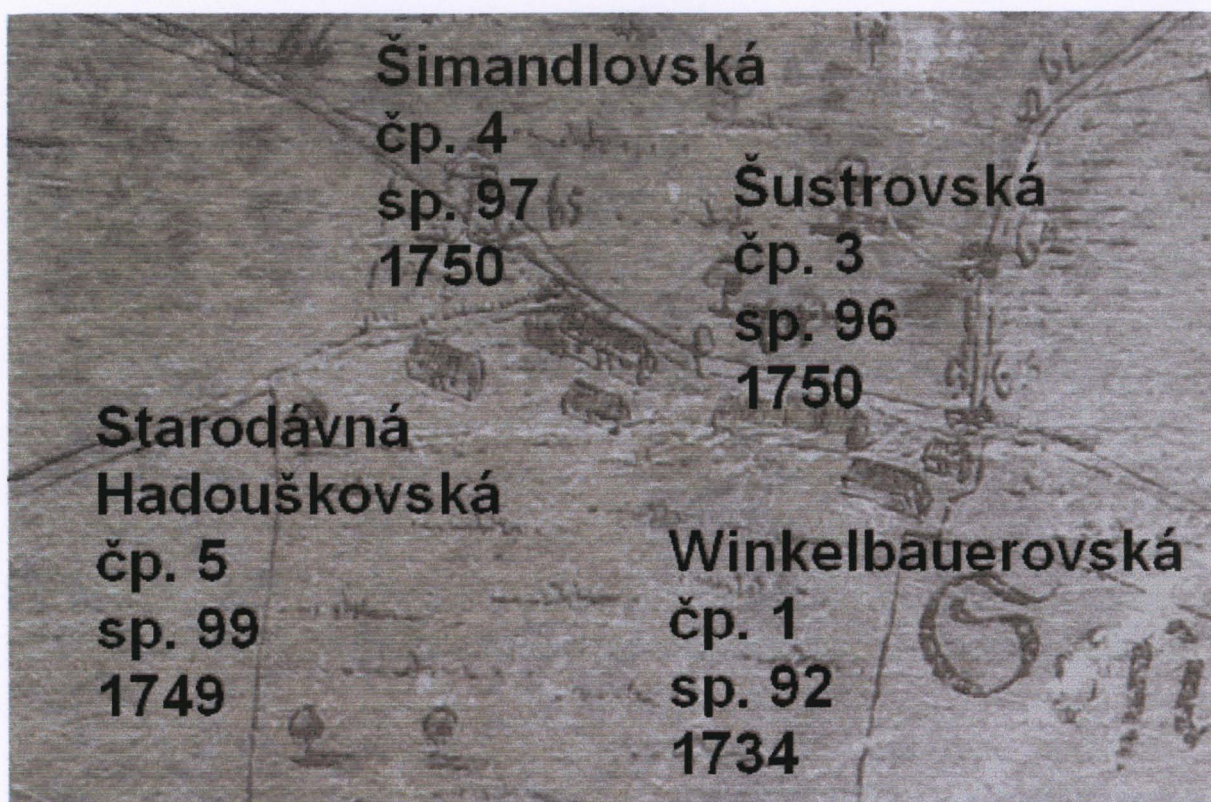
³¹⁹ Zanikla, stála na sp. 92.

³²⁰ Zanikla, stála na sp. 99.

³²¹ Zanikla, stála na sp. 96.

³²² Zanikla, stála na sp. 95.

Obr. 18: Ždánov. Identifikace chalup z pozemkové knihy na mapě z roku 1755.

12.1.7 Zhodnocení

Lze tedy jednoznačně říci, že i v této lokalitě je mapa žichovického panství přesná a bezchybná. Komparací výpisů z pozemkových knih a grafického podkladu mapy panství jsem zjistil, že mapa je vedena velice pečlivě. Lze předpokládat, že její autor P. Isidor Peller osobně objel celé panství a musel si dělat dílčí nákresy podob jednotlivých stavení. Nejedná se tedy o mapu dělanou od stolu, ale o precizní práci na níž se dá maximálně spolehnout. Ačkoliv mapa asi nebyla určena právě proto, aby evidovala všechny stavby světské i církevní na pozemcích panství, nebyla, myslím si, vytvořena jen čistě z hospodářských důvodů. Proč by hospodářská mapa obsahovala na jedné straně pochopitelný výčet panských polí a lesů, na druhé straně by však byly vynaloženy prostředky a čas na detailní zakreslení celého panství? Který hejtman by pracoval s materiálem, který má rozměry stěny zámeckého pokoje? Řekl bych, že v této (těchto) mapě se snoubí účelnost a praktickou stránkou. Mapa vznikla jako reprezentativní projekt, který měl ukázat bohatství majetku Lambergů po všech stránkách. Myslím, že byla určena do nějaké zámecké místnosti, kde by se s ní knížecí vrchnost mohla chlubit svým návštěvám. Jistě by bylo zajímavé zjistit, zda byla vytvořena i nějaká mapa lamberského majetku v rakouských zemích, zda se mělo jednat o větší kartografický počín. Vzhledem k autorství minority Pellera a zmínce o hejtmanu Michalovic v textu mapy si však myslím, že žádné další mapy nevznikly. Škoda, že se do dnešních dnů nezachovalo více

archiválií, z nichž mnohé nepochybně zmizely teprve za posledních 60 let. Fond Velkostatek Žichovice je na starší materiál chudý a ani v centrálních archivech se zatím nepodařilo nic najít. Možná by se nová fakta objevila v bohatém a dosud, pokud je mi známo, českými historiky neprobádaném fondu panství Steyr, které také dlouho dobu patřilo Lambergům, v hornorakouském zemském archivu v Linzi.³²³ Záhadou zůstává existence dvou exemplářů, které od sebe dělí jen jeden rok vzniku. Srovnáním se zjistilo, že rozdíly v zobrazení v podstatě nejsou, menší rozdíly ve výměře některých panských polí mohou být lehce vysvětlitelnou změnou v hranicích či míře výsevky. Lze snad věřit zprávě Vladimíra Holého, který citoval z dnes nezvěstného pramene, v němž se k roku 1764 zmiňuje, že bylo vydáno 100 hřebíků na zhotovení bednění pro mapu panství. Jedna mapa tak mohla být určena pro centrální správu v rakouském Steyru. Ovšem důvod vzniku nám to neobjasňuje. Osobně si myslím, že mohlo jít o dar hejtmána panství Jana Jakuba Michalovic jeho knížecí vrchnosti.

13. JMÉNA PO CHALUPĚ

Díky identifikaci gruntů na mapě a též ze starých katastrů lze přistoupit i ke sledování změny a vývoje vytváření jmen po chalupě. Tento prvek, který není jen záležitostí oblasti jižních Čech, ale je pro ni velmi signifikantní, vypovídá o konstantnosti lidské paměti. Jméno gruntu totiž bylo důležitější než jméno hospodáře, který na příslušném gruntu seděl. Jak níže popíši, některá jména po chalupě mají dlouhou životnost, některá jsou již dávno zapomenuta.

13.1 Ostružno

Konkrétní situaci ukáži na třech vybraných vsích s dostatkem materiálu ke komparaci. První lokalitou je vesnice Ostružno. K určení jmen po chalupě využiji zápis z ostruženské kroniky³²⁴ a můj vlastní výzkum,³²⁵ který porovnam s berní rulou.

---

³²³ Oberösterreichisches Landesarchiv, 4020 Linz, Anzengruberstraße 19. K fondu internetové stránky http://www.landesarchiv-ooe.at/xchg/SID-839F546A-527A2059/hs.xsl/795_DEU_HTML.htm k 12. dubnu 2010. I když i zde z přiloženého inventáře se zdá, že převažují archiválie hospodářského rázu z 19. století.

³²⁴ SOkA Klatovy, Obecní kronika obce Ostružno I (cca 1920-1982). s. 192 - 200. Záznam z roku 1983.

³²⁵ Provedený roku 2006 zpovědí rodačky z Ostružna Ludmily Staňkové (nar. 1926), rozené Přindové, z Ostružna čp. 21. Dříve bydliště Šimanov čp. 10, dnes Sušice.

čp.	L. Staňková (2006)	Kronika (1983)	čp.	L. Staňková	Kronika
1	u Pretlů		36	u Selvičků	těž u Kozáků
2	u Kokšů		37	u Šenkýřů	hostinec u Pretlů
3	u Prosserů	u Pinklů	38	u Zábranskejch	
4	u Kořenskejch		39	u Vohradskejch	
5	u Petříků		40	v Chalupě	
6	u Jendelů	těž u Vítovců	41	u Pucíků	v nové chalupě
7	u Pfeifrů	těž u Horů	42	u Trnků	těž u Biskupů
7	u Eignerů	nově vystaven	43	neznala	ze shora, u Majorů
8	u Mašků		44	u Holých	v lukách
9	u Peperků		45	u Petra	
10	u Ševců	těž u Drndáků	46	u Lenerů	
11	u Lanců		47	u Jáchymů	
12	u Štěrbů		48	u Mottlů	
13	u Harantů		49	u Franců	
14	škola		50	u Šimona	
15	u Býčků		51	u Švíků	
16	u Bečvářů		52	u Rusů	
17	u Hajnejch		53	chudobinec	
17	u Potužníků	nově vystaven	54	u Madly	
18	u Nových		55	u Vrhů	u Perníkářů
19	u Adolfů	u Lišku, u Tománů	56	u Čamrdářů	
20	u Mařánů		57	u Franty Kokše	
21	u Přindů	u Mistrů	58	u Chmelenskejch	
22	u Pavlů		59	u Prchlíků	
23	u Peperků	těž u tety Anny	60	u Šimonů	těž na Vyšehradě
24	u Tůmů		61	neznala	ve vagonu
25	u Švíků		62	u Barušky	
26	u Tománů		63	neznala	u Tondíků
27	u Polačky		64	u Bauerů	
28	u Jindřichů	těž u Motlů, u Mandáků	65	trafika	
29	u Luciny, u Prokopa		66	u Tomše, u Luciny	
30	u Potužníků, Na pavlači		67	u Myslíků	
31	u Kameníků		68	u Tomše Mašků	
32	u Cestařů		69	u Pavlíků	
33	Na pazderně		70	u Hartlů	
34	u Filomeny			obchod,	
35	neznala	u Lucků	71	knihovna	
			72	u Hartlů	

Hospodáře z berní ruly, ježž grunty jsem identifikoval již výše, mohu přiřadit ke jménům po chalupě z 20. století.

BR – jméno po chalupě v současnosti – čp.

Vít Šterba – u Štěrbů - 12

Jiřík Lantz – u Lanců - 11

Adam Vondříčka – u Jendelů, u Vítovců - 6

Matěj Kořenský – u Kořenských - 4

Matěj Pinkl – u Pinklů, u Prosserů - 3

Matouš Jindřich – u Jindřichů, u Motlů, u Mandáků - 28

Jiřík Tůma – u Tůmů - 24

Jiřík Pretl – u Pretlů - 1

Jan Prokop – u Přindů, u Mistrů - 21

Martin Nový – u Nových – 18

Šimon Bubček – u Bečvářů – 16

Jan Vrabec – u Bejčků – 15

Havel Harant – u Harantů – 13

Šimon Bejček – u Kokšů – 2

Po čtrnácti osedlých v roce 1654 si zachovaly do současné doby jména devíti chalup. Pro detailnější informace lze využít další katastry (tereziánský, josefský, stabilní, modré aršky) a jména gruntů se změny hospodářů z již využitých pozemkové knihy.³²⁶

Čp. 12 u Štěrbů. Dle všech katastrů a převodů v pozemkové knize se zde toto jméno udrželo stále.

Čp. 11 u Lanců. Prvně je jméno zmíněno v berní rule. Pozemková kniha zmiňuje roku 1724 Ondřeje Lance neb Haypl, zdá se, že Ondřej Haypl přijal jméno po chalupě. Od roku 1770 byl na grunt krátce dosazen Tomáš Štěrba, za několik let se vrací Josef Lanc, který grunt prodává roku 1791 Josefu Duškovi. Na konci 19. století je majitelem Vilém Šebesta. Přestože Lancové z gruntu odešly na konci 18. století, grunt si jméno po nich, asi i díky častému střídání dalších majitelů, ~~jméno po nich~~ udržel.

Čp. 6 u Jendelů, u Vítovců. Dle katastrů byli na tomto gruntu Vondříčkové až do roku 1773, ale pozemková kniha již ve svém prvním zápisu roku 1725 uvádí za majitele Václava Jendeleho. Jméno Jendele je na gruntu do roku 1797, kdy se k dceři Václava Jendeleho přiženil Ondřej Pinkas. V roce 1840 získal grunt další nápadník Jan Vítovec, jehož rodina se zde udržela do počátku 20. století. Jelikož rodina Vítovcova držela často rychtářovský úřad, ujalo se asi podle jejich jména i označení gruntu, přičemž staré pojmenování nezmizelo.

Čp. 4 u Kořenských. Rodina Kořenských vlastní tento grunt dle katastrů i pozemkové knihy až do roku 1786, kdy se sem přiženil František Bejček. K Bejčkově dceři se přiženil Vojtěch Kokeš, který získal roku 1808 i grunt, jeho potomci zde žily celé 19. století. I proto, že jméno

---

³²⁶ Kromě již citovaných archiválií navíc SOA Plzeň, Vs Žichovice, K 1247, Sušice 109. Gruntovní kniha Ostružno I 1790.

Kokeš již jeden grunt na Ostružně měl, neujalo se, i když na něm Kokešové žili po více jak 100 let. Jméno si nechal grunt po majitelích z berní ruly.

Čp. 3 u Prosserů, u Pinklů. Pinklové byli na gruntu až do poloviny 18. století, roku 1755 poslední z nich z gruntu sešel a místo něj byl dosazen Ondřej Trnka. Roku 1843 grunt po Trncích kupuje rodina Prosserova, která na něm seděla až do konce 20. století. Rod Prosserů, který přišel na Ostružno z Humpolce dal jméno tomuto gruntu a v současném vědomí zcela zastínil jméno Pinkl.

Čp. 28 u Jindřichů, u Motlů, u Mandáků. Na tomto gruntu, který je v pozemkové knize zván i Kolmanovským, seděl rod Jindřichů přibližně do roku 1750, kdy dokázal Daniel Kotál, že se na toto hospodářství přiznal. Tuto změnu jména ovšem katastry vůbec neregistrují. Na počátku 19. století se na grunt přiznal Josef Mottl. Označení u Mandáků je tajemné a nebylo mi vysvětleno.

Čp. 24 u Tůmů. Tůmovi vlastnili tento grunt až do první poloviny 19. století, kdy se sem přiznali Životovi a hned v další generaci Kotálovi, kteří měli grunt do konce 19. století.

Čp. 1 u Pretlů. Dle katastrů měli být na tomto gruntu Pretlové do poloviny 18. století, ovšem pozemková kniha již v roce 1725 zmiňuje Františka Šimka. On i Ondřej Marek však na něm špatně hospodařili, takže se na něj dostal Josef Mottl. Rod Mottlů byl často poctěn vedením rychtářského úřadu. V první polovině 19. století se na grunt přiznala rodina Býčkova, která zde sedí dodnes. Je zajímavé, že se jméno u Pretlů udrželo stále jako jediné, i když na něm hospodář toho jména není jistě přes 290 let.

Čp. 21 u Přindů, u Mistrů. Z pozemkové knihy se dozvíme, že se nazývá i Prokopovským gruntem. Prvním hospodářem je již Bartoloměj Přinda, jehož rod jej získal od Prokopů asi mezi léty 1713 – 1725. Rod Přindů zde hospodařil do poloviny 20. století a jeho potomci po ženské linii mají toto stavení dodnes ve vlastnictví. Označení u Mistrů odpovídá povolání rodiny na přelomu 19. a 20. století, byli to tesařští mistři.

Čp. 18 u Nových. Pohled do katastrů nám řekne, že rod Nových je na tomto gruntu stále od berní ruly, ovšem pozemková kniha znamená, že grunt se nazýval též Kejkšovským, ale především, že roku 1726 na něm byl Jakub Vančura dle dvora Novej, tedy podobná situace jako u čp. 11. Jakub Vančura se sem přiznal, bohužel nevíme ke komu, k jakému jménu. Dle zápisu z roku 1782 hospodaří na gruntu již od roku 1762 syn Jakuba Vančury Josef Vančura. Ovšem při další změně majitele roku 1785 se výše jmenovaný Josef Vančura jmenuje již Josef Nový a grunt předává svému synovi Josefovi Novému. Je tedy jasné, že Vančurovi zcela přijali jméno po chalupě.

Osudy následujících tří gruntů nelze sledovat s takovou přesností jako předchozí, neb náležely kašperskohorskému panství a nezachovaly se k nim pozemkové knihy.³²⁷

Čp. 15 u Bejčků. Majitel Jan Vrabec z berní ruly a jeho potomci zde seděli do druhé poloviny 18. století. někdy mezi léty 1757 – 1773 se na grunt dostala rodina Bejčkova, která na něm seděla do poloviny 19. století, kdy ji nahradila rodina Uhlířova, která je zde v ženské linii dodnes.

Čp. 13 u Harantů. Rodina Harantů je na tomto gruntě stále, jen josefský katastr zmiňuje roku 1788 Alžbětu Žilkovou. Zda nějaký ženich převzal jméno gruntu nelze z pramenů vyčíst.

Čp. 2 u Kokšů. Berní rula je jediným katastrem, kde je uveden Šimon Bejček.³²⁸ Ve všech ostatních je zmiňován rod Kokšů, jehož potomci po ženské linii vlastní usedlost stále.

Máme ale možnost podívat se i na situaci před berní rulu, a to díky rozepsání děleného majetku Koců z Dobrše roku 1609,³²⁹ kterým v té době patřil i statek Žihobce (Žihobce, Věštín, Rozsedly, Kadešice, Šimanov, Ostružno, Ždánov, Nezdice, Strašín, Maleč). Sledujme pozorně poddané ve vsi Ostružno:

1) Matěj Bečvář, 2) Šimon Lanc, 3) Pan Václav Košan, 4) Matouš Šperl, 5) Jakub Pinkl, 6) Pan Václav Košan z druhého dvoru, 7) Matěj Kolman, 8) Adam Michalovic – víceji týž Adam platí z chalupy, 9) Prokop na Hadouškově, 10) Pan Václav Košan na Šinkovském. Deset gruntů, stejný počet patřil žihobeckému panství o 44 let později, nacházíme i shodná jména. Vezmeme-li v potaz, že každý výčet má nějakou logiku, a podíváme-li se na tento výpis znovu, uvidíme, že pořadí gruntů začíná tam, kde začínají zápisy v pozemkové knize. 1)

---

³²⁷ Použít lze knihu z roku 1785 SOkA Klatovy, AM Kašperské Hory, inv. č. 67, ev. č. K 14. Jedná se o zajímavý pramen na pomezí urbáře, popisu panství. Název knihy zní: Beschreibung aller Gränzen und Marchungen mit der anliegenden Nachbarschaft aller Dorfschaften und in selben befindlichen Häusern mit uhren Haus-Numern, Feldern, Wismathen, Waydenschaften und ihren Umkreis mit eines jeden Unterthans Genus und Beschwernis aller Stadtgebäuden, Kirchen-, Pfarr-Schul und Spittalrealitäten deren Mühlen, Mayerhöfen, allen Dominical Häuslern, einzelnen Grundstücken, all andern Zugehörungen und Gerechtsamen der königl. Stadt Bergreichenstein aus den alten Stadtbüchern, Contracten und andere Verschreibungen, denkwürdigen Urkunden atc. atc. zum Gebrauch eines Urbarii in dieses Buch zusemgetragen vom Andreas Distler der Zeit Primator bestellten im Jahre 1785 geschrieben von Franz Maria Schullehrern.

³²⁸ Jsou zachována Registra pozůstalosti po Janu Bejčkovi z let 1632-1647. Jan Bejček by měl být otcem Šimonovým, který měl ještě bratry Jiřího a Jakuba. SOkA Klatovy, AM Kašperské Hory, inv. č. 950, skupina N, kat. č. 1027, karton 11.

³²⁹ NA Praha, DZV 183, fol. C 30 – D 23.

Matěj Bečvář – čp. 16. Zdá se, že jméno Bubček z berní ruly bylo jen špatným zaznamenáním tohoto jména. 2) Šimon Lanc – čp. 11. Druhý zápis po Bečvářovi, Lancovský grunt. 3) Pan Václav Košan – čp. 6. Označení pan napovídá, že by se mohlo jednat o více než prostého sedláka. 4) Matouš Šperl – čp. 5. Šperl je jméno neznáme, ale jeho umístění před Pinklem grunt jasně lokalizuje. 5) Jakub Pinkl – čp. 3. Grunt Pinklovský, později Prosserovský. 6) Pan Václav Košan z druhého dvoru – čp. 1. Již druhé stavení tohoto muže. 7) Matěj Kolman – čp. 28. Zde napoví opět zápis z pozemkové knihy: grunt Kolmanovský neb Jindřichovský. 8) Adam Michalovic – víceji týž Adam platí z chalupy – čp. 24. O jakou chalupu se jedná, není jasné, musela během následujících let zaniknout. 9) Prokop na Hadouškově – čp. 21. Prokopa nalezneme v berní rule. 10) Pan Václav Košan na Šinkovském – čp. 18. Logické zakončení, poté, co výpis obkroužil celou ves.

Teorii o geografickém pořadí zápisu podporuje skutečnost, že grunty nejsou seřazeny ani podle velikosti jejich platů, ani tři grunty jednoho Václava Košana nejsou zapsány u sebe. Navíc jsem podobné srovnání udělal i pro vsi Strašín a Šimanov se stejným výsledkem.

Nížeji jsou zapsáni cizopanští, kteří dávají příplatek: Martin Kojzar, Jakub Kokeš a Jan Harant, tito jsou, dle mého názoru seřazeni dle výše příspěvku, kromě. Kojzar tak bude čp. 15, Kokeš čp. 2 a Harant čp. 13. Nenajdeme zde však zmínku o cizopanském Šterbovi z čp. 12.

V roce 1609 nalézáme některá jména, jenž se nám objeví i o 46 let později. Jména gruntů čp. 11 u Lanců a čp. 16 u Bečvářů jsou v Ostružně nejstarší. A v loňském roce 2009 tak oslavily drobné jubileum – 400 let své prokazatelné existence.

13.2 Nezdice na Šumavě

Obdobné srovnání jsem se pokusil i u Nezdic. Ovšem vzhledem k jejich velikosti a složitému spletní změn čísel popisných jsem rezignoval na sepsání jmen po chalupě u všech stavení. Zkusil jsem jen porovnat identifikované usedlosti z berní ruly s vydaným seznamem jmen po chalupě,³³⁰ který je ovšem podrobován značné kritice, sám jsem neměl možnost jeho pravdivost plně ověřit.

jméno z BR (1654)	čp.	dle H. Mottla (1996)
Jiří Hanuš	56	u Skuhrů
Václav Audes	53	u Oudesů
Blažej Smola	24	u Žílů
Jan Kotyza	1	u Křížů, u Kotyzů
Pavel Scura	11	u Růžičků, u Matějků
Jan Kočár	9	u Nováků

³³⁰ Hynek MOTTLE, *Nezdice na Šumavě – 600 let*, Obecní úřad Nezdice na Šumavě 1996, s. 8 – 14.

Havel Pešťák	12	u Robů
Mikuláš Trčka	19	u Ševců
Šebestián Mužík	18	u Chalupnejch
Jan Bosák	10	u Václavíků
Žilovská	30	u Michálků
Jan Václavík	42	u Oudesů
Jakub Matoušek	27	u Strakonického dudáka
Matěj Vehel	41	u Haisů
Václav Kotal	58	u Kotálů ve dvoře
Matěj Kotal	22	u Tejmalů
Matěj Uhlík	20	u Bernardů, u Kovaříků
Matěj Kolčí	3	u Císařů
Matouš Marek	52	u Marků, u Koralů
Václav Pešek	nezjištěn	
Tomáš Matoušek	35	u Pařichlupů

Z dvaceti jedna jmen v berní ruli jich do dnešních dnů ve formě jmen stavení přežily jen čtyři. Je to dáno nejen rozparcelováním většiny velkých gruntů, takováto věc Ostružno nepotkala, ale též střídáním majitelů, jak se ukáže při nahlédnutí do pozemkových knih.

Čp. 56 u Skuhrů. Jedná se pravděpodobně o špatný zápis Hynka Mottla. Jméno Hanus, které zde nalezneme již od berní ruly, mizí přiřazením Matěje Pešťáka roku 1743. Ovšem již roku 1777 se přiřekl nový majitel – Antonín Žíla. Jméno Žíla zůstává na gruntu až do konce 19. století.

Čp. 53 u Oudesů. Toto příjmení se táhne od berní ruly všemi katastry i zápisy z pozemkové knihy až do 20. století.

Čp. 24 u Žílů. Ještě roku 1722 je znamenáno jméno Smola z berní ruly. Od roku 1748 sedí na gruntu krátce Jan Němeček. V roce 1777 zde má Antonín Korál hospodu, kterou jeho syn roku 1780 prodal rodině Trčků. Stabilní katastr již zde zná jméno Žíla, které je zde usazeno až do 20. století.

Čp. 1 u Křížů, u Kotyzů. Ve čtyřicátých letech 18. století střídají rod Kotyzů Korálové hospodařící zde do 20. století. Jméno u Křížu je odvozeno pravděpodobně novodobě od křížku, který stojí v zatáčce při usedlosti.

Čp. 11 u Růžičků, u Matějků. Skuhrové z berní ruly jsou na gruntu do roku 1743, kdy na něj přichází rodina Václavíků. Roku 1777 je náhle zmíněn Skuhra, ale později opět Václavík. Stabilní katastr zmiňuje Václava Oudese, modré aršky Františka Zárazu.

Čp. 9 u Nováků. Jan Kočár je pravděpodobně záměna jména Kojzar, bývá uváděn i jako Kožnar či Kaiser. V roce 1725 zde nacházíme Vavřina Mužíka po dvoru Kojzar, že jméno přijal dosvědčuje další zápis Jakuba Kojzara, který byl Mužíkův bratr. Na přelomu 18. a 19. století se na dvůr dostalo jméno Tejml. Na konci 19. století Novák.

Čp. 12 u Robů. Pešťák je po berní rule zmíněn až v roce 1777, mezitím zde hospodařili Oudesové. Roku 1879 je zde veden Žíla. Jméno Rob je po obchodníkovi z první poloviny 20. století.

Čp. 19 u Ševců. Rod Trčků figuruje na tomto dvoře do poloviny 19. století. Jen roku 1725 je zmíněn Pavel Trčka neb Janota. Po Trčcích zde bydlel Mottl.

Čp. 18 u Chalupnejch. Mlýn Mužíků měl mnoho majitelů, do roku 1742 to byli Mužíkovi, kteří jej prodali Jiříku Harantovi z Bohdašic. Roku 1771 se přizemil Jan Bárta, roku 1785 Matěj Voldřich. V roce 1837 je zde František Majer, v roce 1879 František Jiřík. Jméno po chalupě má mlýn po majiteli z první poloviny 20. století.

Čp. 10 u Václavíků. Takto se nazývá chalupa, která stojí na místě Bosákovského neb Železného gruntu, který zanikl. Roku 1726 je vlastnil Kašpar Železný neb dle gruntu Bosák. Rodinu Železných vystřídala roku 1777 rodina Průchova. Stabilní katastr a modré aršky znají majitele Václavíka.

Čp. 30 u Micháleků. Žílové z berní ruly zde jsou do konce 19. století. Pak obsadili část rozparcelovaného gruntu Michálkovi, z jejichž středu pocházel známý pošumavský muzikant.

Čp. 42 u Oudesů. Původní rod Václavíků vystřídali roku 1739 Průchovi. V 19. století zde žili Čečelovští, Mottlovi a Oudesovi, podle nichž se chalupa nazývá.

Následují poddaní kašperskohorští. Absencí pozemkových knih nelze podrobněji sledovat změnu hospodářů.

Čp. 27 u Strakonického dudáka. Rod Matoušků vystřídali v tereziánském katastru Harantovi, kteří byli vystřídáni v 19. století rodem Korálů. Zdejší hospoda U Strakonického dudáka zanikla a na místě dvora byl postaven v 2. polovině 20. století konzum. Místo u silnice, kde stál původní grunt Matoušků, je vlastně dnešní náves před kapličkou.

Čp. 41 u Haisů. Tento mlýn dlouho, i dávno před berní rulou, držela rodina Vrhelů, jenž ovšem prohospodařila své jmění. Roku 1837 zde nalezneme Jana Jáchima, roku 1879 Josefa Haise.

Čp. 58 u Kotálů ve dvoře. Kotály z berní ruly vystřídali již při její revizitaci Uhlíkové. 1785 Harant, 1837 Janota roku 1879 Korál. Ve dvoře se říkalo, aby se odlišilo od jiných Kotálů, kterých bylo v Nezdicích mnoho či snad protože tento grunt byl uzavřen – jako dvůr. Jméno Korál a Kotál v mluvě splívá. Lidé se jménem Korál se většinou pojmenovávali jako Kotálové.

Čp. 22 u Tejmalů. Kotálové se na tomto čísle drželi od berní ruly minimálně do roku 1757. V roce 1785 zde nacházíme Mottla. V roce 1879 Oudese.

Čp. 20 u Bernardů, u Kovaříků. Do stabilního katastru je zmiňováno jen jméno Uhlík, pak Zíka. Jméno Bernard je podle obchodníka z první poloviny 20. století.

Čp. 3 u Císařů. Z Kolčího v berní rule se při její revizitaci stal Kolář, tereziánský katastr zaznamenává Peška. 1785 Harant, 1837 a 1879 Pešťák.

Čp. 52 u Marků, u Koralů. Při revizitaci se z Marka stane Matoušek, tereziánský katastr zná opět Marka stejně jako stabilní a modré aršky. Korál zde bydlel až ve 20. století.

Čp. 35 u Pařichlupů. V berní rule Tomáš Matoušek, 1757 Bartoloměj Bejček, 1785 Jiří Matoušek, 1837 Vojtěch Matoušek, 1879 František Matoušek.

Roku 1609 při dělení majetku patřili Kocům z Dobrše tyto sedláci:

1) Matouš Uhlík – čp. 53. První jméno začíná prvním nezdickým gruntem. 2) Michal rychtář – čp. 56. I v 18. století býval nejčastěji hospodář na tomto gruntu zároveň rychtářem. 3) Jiřík Krčmář – čp. 1. I v pozemkových knihách je v tomto gruntu vedena krčma. 4) Bartoš Kotaun – čp. 11. Na počátku 18. století je grunt označován jako Bartošovský neb Skuhrovský. 5) Vavřinec Moravec – čp. 9. Kojzarovský aneb Moravcovský grunt. 6) Tomáš Bosák – čp. 10. I tento grunt měl dvě jména Bosákovský neb Železný. 7) Jan Pešťák – čp. 12. Označení Pešťákovský grunt nalezneme v berní rule i pozemkové knize. 8) Petr Trčka – čp. 19. Jméno Trčka se také zachovalo až do konce 18. století. 9) Adam Mlynář – čp. 18. Nepochybně se jedná o pozdější mlýn u Mužíků. 10) Václav Smola – čp. 24. Pořadí gruntů se vrací po levé straně silnice ke kapličky. 11) Jan Žíla – čp. 30. Jméno Žíla se dlouho zachovalo na tomto stavení. 12) Jan Seník – bude se asi jednat o čp. 32. 13) Bláha Trčka na chalupě – čp. 42. Usuzuji tak dle jména chalupy Bláhovská neb Václavíkovská. 14) Václav Krejčí – neidentifikovaný hospodář. 15) Matouš Stach na chalupě obecní – čp. 34. Tento dům byl vždy označován jako obecní, proto Matouše Stacha kladu na něj.

Jako cizopanští jsou uvedeni poddaní kašperskohorští:

Jan Vrhel mlynář – čp. 41, Havel Krčmář – čp. 27, Prokop Kotál – čp. 58, Martin Harant mlynář – pravděpodobně jde o tzv. Bártlův mlýn, který je později veden pod vsí Pohorsko čp. 24. Další chalupníky nelze přesněji určit, proto jen jejich jména: Matouš Špedl, Jakub Kokeš, Jan Harant, Adam Tůmovic, Martin Bejček, Matěj Tauš, Jakub Tauš, Vondra Krčmář.

Z uvedených jmen se do dnešního dne od roku 1609 zachovalo jen jméno gruntu čp. 58 u Kotálů, která spadal pod kašperskohorské panství. Ostatní grunty si svá jména přes třicetiletou válku většinou udržely až do 18. století, ale osudným se jim stalo rozparcelovávání velkých gruntů, minimálně na dvě, někdy i na čtyři menší chalupnická hospodářství. V 19. století tak vznikala jména zcela nová, která se navíc i poměrně často měnila díky střídání majitelů.

13.3 Strašín

Nezdice na Šumavě mají tohoto pohledu přetřhanější posloupnost než Ostružno či Strašín, který jsem si zvolil jako příklad navíc, na kterém bych chtěl ukázat, jak se drželo jméno gruntu dle hospodáře z berní ruly. Strašín jsem si vybral nejen proto, abych si na další vsi potvrdil mé předchozí závěry o logickém pořadí novověkých zápisů usedlostí, ale také proto, že se jedná sice o větší ves jako jsou například Nezdice, ale pravidelně rozprostřenou kolem návsi jako je tomu u Ostružna. Navíc ke Strašínu mohu použít zápisy jmen gruntů, které v 70. letech 20. století pořídila místní učitelka Anna Dušková, rozená Císařová. Údaje z desk zemských k roku 1609,³³¹ z berní ruly k roku 1654, z pozemkové knihy z období prvních zápisů, tj. kolem roku 1724,³³² a ze Seznamu osob v obci Strašín a v Nahořánkách, v osadách Věštíně, Zuklíně a Malči z roku 1977³³³ doplňuji identifikací pomocí čísel popisných dle stabilního katastru.³³⁴ Zachovávám pořadí dle berní ruly.

---

³³¹ NA Praha, DZV 183, fol. D 11r – D 13.

³³² SOA Plzeň, Vs Žichovice, K 1240 (KH 2) – PK Strašín, Věštín, Nezdice, fol. 1 – 187 a 237.

³³³ Osobní pozůstalost učitelky Anny Duškové, v majetku její dcery Jaroslavy Sucháčové, Strašín čp. 18. Fotokopie v majetku autora.

³³⁴ NA Praha, SK, sign. Prách 652.

DZ (1609)	BR (1654)	PK (1724)	jméno (1977)	čp (1837)
Václav Král na Boudově	Jiřík Král	Královský	zaniklo	25
Josef na Kračkově	Martin Kratika	Kračkovský	u Kračků	42
Havel Babka	Havel Babka	Babkovský	u Babků	43
Jiřík Krčmář na Duškově	Adam Krčmář	Krčmářovský neb Trnka	u Matoušků	47
Jan Rychtář na Šebestově	Šimon Chalupník	Chalupný	zaniklo	20
Jakub na Vackově	Jakub Jiřík	Jiříkovský	u Jiříků	21
Urban na Michalově	Václav Michalec	Michalovský	u Dolejšů	22
Jiřík Jonátovic	Pavel Janota	Janotovský	u Janoutů	27
Václav Píchal	Joachim Kovář	Výchovský neb Jáchimovský	u Jáchimů	30
Václav na Frankově	Jiřík Franěk	Frankovský	u Fraňků	31
Matěj na Vančurově	Šimon Vančura	Vančurovský	u Vančurů	32
Tomáš na Peškově	Martin Kopa	Kopovský	u Kopů	34
Pavel na Vachouškově	Jiřík Vachoušek	Vachouškovský	u Vachoušků	37
Pavel na Šustrově	Jakub Petrovic	Petrovický	u Petřů	23
Jan Kojzar ma Lžešíkově	Matěj Kejzarovic	Kojzarovský	Proslojc	24
Tomáš Netáhlo mlynář	Václav Netáhlo	mlejn Netáhlů	u Netáhlů	5
Adam Mlynář na Bartošově	Petr Šimek	mlejn Šimovský	u Šimků	3
Václav Chalupník	Matěj Mašek	Maškovská	u Mašků	39

Tab. 3: Strašín. Výpis majitelů gruntů z berní ruly (1609 – 1977).

Čp. 25 u Králů. V tomto gruntě byl asi v době berní ruly sídlo rychtáře, neboť je uveden jako první. Roli mohlo hrát i množství dobytka, které se zde chovalo,³³⁵ tím se odlišoval od dalších usedlostí s 24 strychy. Jméno Král se udrželo až do zběhnutí Matěje Krále, po němž se v roce 1759 ujal hospodářství Vít Kojzar. Grunt ovšem někdy na počátku 19. století zanikl a na jeho místě vznikly dvě chalupy, v jedné z nich se udržel i rod Kojzarů. Označení Král se zde však na žádnou z nich nepřeneslo.

Čp. 42 u Kračků. Kračkové jsou zde psáni do roku 1736, kdy Tomáš Kračka postoupil grunt Matyášovi Lejskovi, jehož rod tu vydržel do počátku 20. století, kdy je vystřídal rod Brabců.

Čp. 43 u Babků. Na gruntě se vystřídalo hodně jmen, přesto si grunt udržel svůj název stejný dodnes. Roku 1724 tu byli Jáchimové, 1738 Josefové, 1741 Janoutové, od roku 1778 Vachouškové, které na počátku 20. století vystřídali opět Jáchimové.

Čp. 47 u Matoušků. „Ve vsi jest krčma výstavní,“ píše se v deskách zemských. Nepochybně byla situována sem, kde je zmiňováno jméno, resp. přízvisko, Krčmář. Mezi léty 1678 – 1720 se na krčmu dostal rod Trnků. V prvním desetiletí zakoupil grunt Matoušek z Nezdic, jenž zde pokračoval ve vedení hostince a jenž dal gruntu nové jméno, které se zachovává, ačkoliv majitelem je již více než 50 let rodina Kopova.

Čp. 20 zaniklo u Chalupných. Tento grunt, v němž dle pozemkové knihy často sídlil rychtář, nezanikl doslova. Rod Chalupných, který je zde zaznamenán zde sídlil i poté, co se od gruntu nejdříve vystavily tři chalupy, i poté, co se postupem doby v druhé polovici 19. století rozparceloval. Původní označení celého gruntu však nepřešlo na žádnou z nově vystavených či oddělených chalup.

Čp. 21 u Jiříků. Z Jakuba na Vackově se stal za 45 let Jakub Jiřík a jméno gruntu zůstalo dodnes ačkoliv se zde toto jméno nevyskytuje od roku 1778, kdy se na něj přiženil Václav Motl. Jeho potomci grunt prodali Františku Jáchimovi. Ke konci 19. století byl grunt oddělen na dvě části. Majitelé se na nich mnohokrát proměnili, ale jméno Jiříkovský jedné části stále zůstává.

Čp. 22 u Dolejšů. Ještě revizitace berní ruly zde jmenuje Michalovce, ale roku 1726 je zde Petlička, zeť Jana Němečka, předchozího majitele. 1739 nový majitel Václav Vaněk, 1654 se objevuje Vít Michalec, jde však o Vaňkova syna, kterému bylo dáno jméno gruntu. Rodinu Vaňkovu vystřídala na přelomu 19. a 20. století rodina Vachouškova. Zajímavé je, že jméno u Michalců vůbec není v lidské paměti. Proč se dvůr jmenuje u Dolejšů se mi nepodařilo vypátrat.

---

³³⁵ Měl největší jednoznačně počet jalovic (6), ovcí (12) i sviní (6). V počtu potahů a strychů patřil mezi šest největších, v podstatě sobě si rovných, gruntů.

Čp. 27 u Janoutů. Janoutem či Janotou se zde setkáme od první zmínky po konec 19. století, kdy se objevuje jméno Brabec.

Čp. 30 u Jáchimů. Jméno Píchal z roku 1609 má dle mého zvukovou podobu z označením Víchovský grunt z roku 1724. Jméno stavení se však drží nejspíše dle křestního jména Joachima Kováře. 1724 je zmiňován Jáchim již jako příjmení. Kolem roku 1879 se na grunt dostal Josef Kašák.

Čp. 31 u Fraňků. Teprve stabilní katastr jmenuje někoho jiného než Fraňka, jistého Selnera, modré aršky znají Randáka, v první polovici 20. století zde žili, tak jako ve vedlejším gruntu, Kašákové.

Čp. 32 u Vančurů. Vančura z usedlosti mizí v roce 1724, kdy je tu jistý Švec. 1746 se přiženil Vít Kopa. 20 let před koncem 19. století zde již hospodařil Kašák.

Čp. 34 u Kopů. Kromě Tomáše na Peškově a Choulíka ze stabilního katastru nezná tento grunt jiná jméno než Kopa.

Čp. 37 u Vachoušků. Teprve záznamy učitelky Anny Duškové zmiňují jméno Kopa, jinak zde stále byl rod Vachoušků.

Čp. 23 u Petřů. Václav Petrovic a jeho předci Petrovi měli grunt do roku 1750, kdy se přiženil k jeho dceři Matěj Václavík. Až ve 20. století jsou Václavíkovi vystřídáni Kostelníkovci.

Čp. 24 Proslojc. Grunt Kojzarovský koupil roku 1724 Matěj Chalupný, jeho syn je zmiňován opět jako Tomáš Kojzar. Ovšem syn Tomášův je zmíněn zpět jako Chalupný. Kolem roku 1888 grunt koupil Prosser z Ostružna, někdy kolem roku 1920 grunt vyhořel a zachovalo se jméno dle posledního majitele.

Čp. 5 u Netáhlů. Baronka de Lanau odňala Netáhlům jejich mlýn, Lamberkové jim jej roku 1728 vrátili.³³⁶ Kromě několika mužů, kteří si vzali pozůstalé vdovy Netáhlové je vždy uváděn jako majitel Netáhlo. Ovšem na konci 19. století je zde Matulka a o několik let později Milota, který se sem dostal z čp. 62. Rod Milotů vlastní mlýn dodnes.

Čp. 3 u Šimků. Od roku 1774 na mlýnu hospodaří Pavel Malý, který se na mlýn k rodině Šimkově přiženil. Od stabilního katastru je zde uváděno do dnešních dnů jméno Nový.

Čp. 39 u Mašků. Příjmení Václava Chalupníka roku 1609 označuje jeho status, ne skutečné jméno. V roce 1725 je zmíněna Ludmila Korálová. Její syn je zapsán jako František Kolár. Zhandloval údajně tuto chalupu s Tomášem Trčkou za hospodu v Nezdicích.³³⁷ Vdova po Trčkovci Ludmila pak chalupu odprodala Kojzarům. Roku 1879 je zde zmiňována Josefa

---

³³⁶ K tomu též NA Praha, TK, spisy, inv. č. 2391, karton 727.

³³⁷ Jedná se v Nezdicích o grunt Kotyzovská čp. 1.

Jáchimová. Rodina Jáchimova se musela v 50. letech vystěhovat, neboť chalupa se stala majetkem JZD.

Kromě výše přiřazených gruntů se desky zemské zmiňují ještě o Jakubovi Tkadelcovi, ten koupil chalupu vystavenou na gruntu Havla Babky, a o Ondřeji Stachovi, ten koupil chalupu vystavenou na gruntu Krčmáře. Ani jedna z těchto chalup však není zmíněna v berní rule, předpokládám, že do té doby zanikly či majetkově splynuly s grunty, od kterých byly vystaveny. Z osmnácti strašínských gruntů si jich sedm zachovalo po celé sledované období své jméno. Podíváme-li se na situaci od berní ruly, je počet zachovaných kmen ještě větší. Jen čp. 47 u Matoušků a čp. 22 u Dolejšů si neudržely své názvy do 20. století, nepočítáme-li zaniklý grunt čp. 25 u Králů.

13.4 Zhodnocení

Porovnáním dat z roku 1609 a 1654 ze tří vesnic vyplývá, že během třicetileté války nezanikl žádný grunt. Jen Bosákovský grunt se stal pustým. Zanikly, pravděpodobně však nikoliv z válečných důvodů, jen chalupy, na Ostružně jedna, v Nezdicích a ve Strašíně dvě. Nejvíce kompaktní ve svém vývoji zůstalo Ostružno. Žádný z gruntů nebyl rozparcelován ani nezanikl. První změna v struktuře vsi se udála v první polovině 18. století, kdy byla vystavena většina chalup. Obdobný nárůst se opakoval až ve dvacátých a třicátých letech 20. století. Od této doby je počet domů ve vsi, až na tři novostavby z poslední doby, konstantní. V Nezdicích byla situace do 19. století obdobná, pak ovšem přišlo zchudnutí usedlostí a jejich dělení. V dnešní době je pro laika složité orientovat se v původním rozvržení jednotlivých gruntů. Výstavba zde kontinuálně pokračovala celé 19. i 20. století, což bylo dáno střediskovým charakterem obce. Osud Strašína je prostřední cestou mezi Ostružnem a Nezdicemi. I zde se hodně stavělo v 19. a 20. století, výstavba ale probíhala mimo starou náves, hlavně v místní části Lazna a podél páteřní komunikace. Díky tomu zůstaly podoby starých gruntů takřka intaktně zachovány. Případné rozparcelování nebylo provedeno na tolik drobných dílů jako v Nezdicích. Ostružno i Strašín se tak především ve svých centrech zachovaly ve své novověké podobě.

Provedenou analýzou jsem zjistil, že jména gruntů byla ve většině případů odvozena od dávných majitelů, nezáleží při tom, jak moc dlouho na ní příslušný sedlák seděl. Časté střídání majitelů v novější době pomohlo k udržení starého jména, naopak takřka jistou smrt jinak hojně užívanému a stabilnímu označení usedlosti znamenalo její rozparcelování. Jména sedláků nebyla až na čestné výjimky odvozena od jejich další živnosti (Krčmář), od nějakého fyziognomického znaku majitele ani od geografické polohy gruntu. Jednalo se většinou o

„normální“ příjmení. Naopak chalupy dostávaly svá jména původně od gruntu, od kterého vznikly, později především od živnosti majitele, podle geografické polohy či nějaké zajímavé odlišující se záležitosti, která se mohla týkat nejen majitele, ale i chalupy samotné.

Ve zkoumané oblasti se více než skutečných jmen užívalo až do poloviny 20. století tzv. jmen po chalupě.³³⁸ Zatímco v novější době bylo skutečné jméno alespoň známo, i když se neužívalo, do konce 18. století nehrálo skutečné jméno sedláka roli, důležitější byl je status, tedy osoba, která je zodpovědná za daný grunt, za to, že budou pravidelně odváděny vrchnostenské dávky, že se z gruntu bude zajišťovat robota. Sedlák byl vlastně garantem, vystupoval za celou rodinu i čeleď, nikoliv za sebe jako soukromou osobu, z tohoto pohledu byl nezajímavý. I proto jsou časté rozpory mezi prameny, nejvíce mezi tereziánským katastrem a pozemkovou knihou. Pro berní soupisy nebylo podstatné, jak se sedlák jmenuje, ale zda grunt plní svou funkci. Pozemkové knihy se naopak snažili postihnout i posloupnost majitelů. Především vzhledem k placení vejruňků rodinným příslušníkům či dluhů ostatním sedlákům. Zde byla důležitější osobní zodpovědnost, i když se dluhy dědily s gruntem. Klasickou záležitostí bylo přiřazení se muže na grunt. Muž přijal jméno předešlého hospodáře, resp. případně jeho gruntu. Lze tak sice říci, že na daném gruntu je zachycena po celých čtyři sta let jen jedna rodina, ale správně by se mělo říci jen jedno jméno. Zvláště pro období, kdy neexistovaly pozemkové knihy je těžké dělat zpětné soudy. Samozřejmě že více by se dalo zjistit detailním studiem matrik,³³⁹ které se a vytvořením všech rodinných vazeb, ale to nebyl hlavní záměr této sondy.

---

³³⁸ Místní většinou říkají: „Jmenoval se Vančura, ale podepisoval se Kašák.“

³³⁹ Ty jsou uloženy v oblastním archivu Plzeň. Ves Ostružno a dříve částečně i Nezdice spadají farností do Albrechtic u Sušice, kde jsou matriky narozených, oddaných i zemřelých od roku 1654. Větší část obce Nezdice, v novější době v podstatě celá, a Strašín náleží k farnímu kostelu Narození Panny Marie ve Strašíně, ke kterému jsou zachovány matriky od roku 1668. Průvodce po archivních fondech SOA v Plzni, AS MV, Praha 1976, s. 165 a 168.

14. ZÁVĚR

Mým cílem bylo zmapovat s použitím vybraných pramenů několik pošumavských vesnic. Odrazovým můstkem se mi stala příslušnost několik z nich královského hornímu městu Kašperské Hory. Zcela cíleně jsem použil unikátní pramen, který se pro tuto oblast zachoval – mapu žichovického panství. V podstatě její studium mi bylo vodítkem k dalším pramenům a jejich rozkrývání. Kombinace suchých zápisů z knih a katastrů s tímto kartografickým dokumentem oživila jednotlivá stavení ve všech zmíněných vesnicích. Zkoumal jsem důvěryhodnost nejen mapy, ale i daňových soupisů a evidenčních knih. Výsledkem sice není na jedné straně objevené zjištění, že čím místu bližší pramen, tím přesnější, na druhé straně je ovšem velická úcta k raně novověké správě, k její evidenci a schopnostem, ačkoliv by se na první pohled mohlo zdát, že tehdy vládl spíše chaos, než systematická práce. Srovnáním různých pramenů mi umožnilo sledovat přes více než 300 let osudy jednotlivých gruntů. Novým zjištěním pak byla skutečnost, že jakýkoliv soupis měl vždy svou logickou strukturu. Naším úkolem je jen pokusit se vžít do myšlení raně novověkého úředníka a ze spletnice nejasných zápisů se nám stane jasná záležitost. Trochu nahlédnout do venkovské společnosti jsem se snažil i v části věnované poddanským povstáním v jihozápadních Čechách. Ač se dnes toto téma může zdát vyčerpané, stále existuje mnoho neznámých či málo zmapovaných sporů. A i v těch již prozkoumaných lze nalézat nové souvislosti kladením nových otázek či komparací s jiným druhem pramenů. V závěru jsem se pokusil poodhalit tajemství tzv. jmen po chalupě. Zjistil jsem stálost této tradice, ovšem nejasná je její budoucnost, zvláště při současné migraci obyvatelstva, kdy už málo rodin zůstat věrných jedné vesnici či chalupě. Dovolím si prohlásit, že se mi tvorba předložené práce stala potěšením, a doufám, že to z její četby bylo i trochu poznat.

15. PRAMENY A LITERATURA

PRAMENY

Národní archiv Praha (NA Praha)

Archiv minoritského kláštera svatého Jakuba v Praze 1522 – 1925 (ŘMi)

- karton 2, fasc. 10

Archiv pražského arcibiskupství I

- inv. č. 1799, sign. B 47/10
- sign. B 11/16

Berní rula

- inv. č. 22

Berní rula – revisitace

- inv. č. 39

České Gubernium Contribucionale (ČG Contr.)

- 1748 – 1755, sign. B 15/10, karton 72
- 1756 – 1783, inv. č. 143, sign. B 8/48, karton 207
- 1756 - 1783, inv. č. 328, sign. G 7/6, karton 397

České Gubernium Publicum (ČG Publ.)

- 1764 - 1773, inv. č. 665, sign. A 2/107 - 109, karton 231
- 1774 – 1783, inv. č. 1265, sign. A2/159, karton 497
- inv. č. 2651, sign. 126/21, karton 7881

Desky zemské větší (DZV)

- 183, C 30 – D 23r
- 278, K 11 - L 6
- 407, F 6 – F 10r
- 407, K 19r – K 28r
- 412, P 18 – P 24

Josefský katastr (JK)

- inv. č. 3659, karton 1746 (Pohorsko)
- inv. č. 3660, karton 1746 (Damič)
- inv. č. 3657 (Ostružno)
- inv. č. 3663 (Strašín)

Modré aršky (MAr)

- inv. č. 3115. Nezdice
- inv. č. 3149. Pohorsko
- inv. č. 3 155. (Strašín)
- inv. č. 3147, č. kartonu 419. - Ostružno

Robotní seznamy (RS) - Prácheňsko

- sign. XIII / 3 / 7 (Nezdice)
- sign. XIII / 91 / 17 (Nezdice)
- sign. XIII/ 3/ 12 (Pohorsko)
- sign. XIII / I / I
- sign. XIII/ 3/ 10 (Ostružno)
- sign. XIII / 91 / 19 (Ostružno)
- sign. XIII / 91 / 23 (Strašín)

Sbírka Dobřenského (Sb. Dobřenského)

- sign. 539, v. Lamberg

Stabilní katastr (SK)

- sign. Prach 462 (Nezdice)
- sign. Prach 473 (Ostružno)
- sign. Prach 584 (Šimanov)
- sign. Prach 652 (Strašín)

Stará manipulace (SM)

- inv. č. 110, sign. A 29/1 – 2, karton 41.

- inv. č. 2083, sign. L 132/1, karton 1431

Staré katastrální mapy

- řada A, Ostružno

Tereziánský katastr (TK)

- inv. č. 2446
- inv. č. 2391, karton 727

NA Praha (Chodovec – II. oddělení)

Česká finanční prokuratura (ČFP)

- inv. č. 1198, sign. 5/275, karton 242
- inv. č. 1198, sign. 5/350, karton 246

Fideikomisní spisy (FDK)

- inv. č. 154, karton 1151, 1152, 1153
- inv. č. 69, karton 567

Archiv Pražského Hradu

Archiv metropolitní kapituly (AMK)

- inv. č. 4931, sign. cod III/6
- inv. č. 1101, sign. cod II/9

Státní oblastní archiv Plzeň (SOA Plzeň)

Velkostatek Žichovice (Vs Žichovice)

- inv. č. 1712, číslo mapy M 1.
- K 1232 (KH 108) - (PK Nová Ves, Šimanov, Pohorsko)
- K 1240 (KH 2) – (PK Strašín, Věštín, Nezdice)
- K 1246 (KH 4) – (PK Rozsedly, Ostružno, Šimanov)
- K 1247, Sušice 109 - (Gruntovní kniha Ostružno I, 1790)
- K 1224, inv. č. 67 – (Pozemková kniha panství Žichovice, 1649-1726)

Státní oblastní archiv Třeboň (SOA Třeboň)

Krajský úřad Prácheň (KÚ Prácheň)

- inv. č. 486, sign. Publ. A, karton 44.
- inv. č. 942, sign. Jud B, karton 174.
- inv. č. 1771, karton 1386.

Velkostatek Střelské Hoštice (Vs Střelské Hoštice)

- inv. č. 118, číslo listu 8 – 9
- inv. č. 56, karton 1
- inv. č. 1, kniha 1

Státní okresní archiv Klatovy (SOkA Klatovy)

Archiv města Kašperské Hory (AM Kašperské Hory)

- skupina A, kat. č. 28, karton 1
- inv. č. 6, ev. č. L6
- inv. č. 67, ev. č. K 14.
- inv. č. 950, skupina N, karton 11
- inv. č. 952, skupina P, karton 12.
- Obecní kronika obce Ostružno I (cca 1920-1982)

PRAMENY NEULOŽENÉ V ARCHIVECH

- Osobní pozůstalost učitelky Anny Duškové, v majetku její dcery Jaroslavy Sucháčové, Strašín čp. 18
- Kronika obce Šimanova (vedená 1929-1939, naposledy byla roku 2004 uložena u rodiny Staňků Šimanov čp. 10, poté nezvěstná)
- Liber Memorabilium Parochie et Ecclesiae Strassinensis
- Restaurátorský záměr na mapu žichovického panství uloženou v SOA Plzeň vypracovaný v září 2008 Mgr. Art Veronikou Zimovou (vdanou Kopeckou), Ateliér restaurování uměleckých děl na papíru, Fakulta restaurování, Univerzita Pardubice (též v majetku autora)
- Restaurátorský záměr na mapu žichovického panství uloženou v Horažďovicích vypracovaný v lednu 2010 BcA. Radomírem Slovíkem, Ateliér restaurování papíru, knižní vazby a dokumentů, Fakulta restaurování, Univerzita Pardubice (též v majetku autora)

VYDANÉ PRAMENY

- *Tereziánský katastr český, svazek 3 dominikál*, (edd.) Pavla BURDOVÁ, Dagmar CULKOVÁ, Eliška ČÁŇOVÁ, Marie LIŠKOVÁ, František RAJTORAL, Archivní správa ministerstva vnitra, Praha 1970.
- *Prameny k nevolnickému povstání v roce 1680*, (ed.) Eliška ČÁŇOVÁ, Archivní správa MV ČSR, Praha 1986
- *Prameny k nevolnickému povstání v Čechách a na Moravě v roce 1775*, (edd.) Miroslav TOEGEL, Josef PETRÁŇ, Jindřich OBRŠLÍK, Academia, Praha 1975.
- Antonín HAAS, *Berní rula sv. 27: Kraj prácheňský I*, SPN, Praha 1954.
- Antonín HAAS, *Berní rula sv. 28: Kraj prácheňský II*, SPN, Praha 1954.
- *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu, VI. 1581 – 1585*, Praha 1890.
- *Libri erectionum IV. 1390 - 1397*, (ed.) Clemens Borový, Praha 1883 – volně přístupné k lednu 2010 na <http://cms.flu.cas.cz>.
- Josef KALOUSEK, *Archiv český XXIX.*, Praha 1913.
- *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars I. 600 - 1253*, (ed.) Karel Jaromír Erben, bez data vydání.
- *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars II 1253 - 1310*, (ed.) Josef Emler, Praha 1882.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- <http://kramerius.nkp.cz> k lednu 2010
- <http://www.soaplzen.cz/historie> k 6. březnu 2010
- <http://www.upce.cz/fr/arudp.html> k 6. březnu 2010
- <http://www.nkp.cz> k 8. dubnu 2010
- <http://nahlizenidokn.cuzk.cz/> k 8. dubnu 2010
- <http://archivnimapy.cuzk.cz/> k prosinci 2009
- <http://www.zanikleobce.cz/index.php?obec=5343> k 12. lednu 2010
- http://www.landesarchiv-ooe.at/xchg/SID-839F546A-527A2059/hs.xsl/795_DEU_HTML.htm k 12. dubnu 2010
- <http://www.psp.cz/cgi-bin/ascii/eknih/snemy/> k lednu 2010
- <http://www.monasterium.net> k lednu 2010

- I. vojenské mapování © 1st Military Survey, Section No. 230, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna
  - © Laboratoř geoinformatiky Univerzita J.E. Purkyně - <http://www.geolab.cz>
  - © Ministerstvo životního prostředí ČR - <http://www.env.cz> <http://oldmaps.geolab.cz/>
- k lednu 2010

LITERATURA

- ANDERLE, Jan, *Nedostavěný hrad u Strašína*, in: *Castellologica Bohemica* 2/1991, s. 327 – 330.
- BACKMUND, Norbert, *Kloster Windberg. Studien zu seiner Geschichte*, Windberg 1977.
- BĚLOHLÁVEK, Miloslav, *Staré míry, váhy a peníze (Stručný přehled)*, bez roku a místa vydání, dle www.nkp.cz Plzeň 1983.
- BÍLEK, Tomáš V., *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618*, František Řivnáč, Praha 1882.
- BÍLEK, Tomáš V., *Statky a jmění kollejí jesuitských, klášterů, kostelů, bratrstev a jiných ústavů v království Českém od císaře Josefa II. zrušených*, Praha 1893.
- BRACHTEL, O., ROŽMERSKÝ, P., ŠVÁBEK, V., *Náhrobní kameny na Sušicku*, Muzeum Šumavy v Sušici 1990.
- BYSTRICKÝ, Vladimír, *Velkostatek Žichovice 1428 – 1945 (1948). Inventář*, strojopis, Klatovy 1964.
- ČECHURA, Jaroslav, *Broumovská rebelie* (= 3. svazek knižnice Dějin a současnosti), Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1997.
- ČECHURA, Jaroslav, *Kriminalita a každodennost v raném novověku. Jižní Čechy 1650-1770*, Argo, Praha 2008.
- ČECHURA, Jaroslav, *Selské rebelie roku 1680. Sociální konflikty v barokních Čechách a jejich každodenní souvislosti*, Libri, Praha 2001.
- ČEPELÁK, Václav, *Povstání rolníků v západních Čechách r. 1680*, Krajské nakladatelství, Plzeň, 1956.
- DURDÍK, Tomáš, *Zříceniny hradů, tvrzí a zámků - Západní Čechy*. Agentura Pankrác, Praha 2005, s. 172 – 177.
- DURDÍK, Tomáš, CHOTĚBOR, Petr, KAŠPAR, Vojtěch, *Dům č. p. 1 v Nezdicích, okr. Klatovy*, in: *Castellologica Bohemica* 7, Praha 2000, s. 255 – 270.

- FABŠIC, Jiří, *K postavení poddaných na kašperskohorském panství před r. 1680*, Vlastivědné zprávy horního Pootaví 1960-1961, Sušice 1962, s. 5-9.
- FLEGL, Michal, *Hrad Rábí a Žižkovy válečné akce na Prácheňsku*, MZK 7/1970, s. 289 – 298.
- FLEGL, Michal, *K problematice regionálních pověstí a tradic (Žižka před hradem Rábí)*, Acta regionalia. Sborník vlastivědných prací 1965, s. 84 – 90.
- FOUD, Karel, *Příspěvek k nálezu renesanční výzdoby špýcharového domu č. 1 v obci Nezdice, okres Klatovy*, in: České památky, ročník 6, I/1995, s. 8.
- FRANK, Maria, *Land und Leut im mittleren Böhmerwald in alten Fotos*, Morsak Verlag, Grafenau, bez data vydání (1985).
- GABRIEL, Josef Ambrož, *Královské město Sušice a jeho okolí*, nákladem vlastním, Sušice 1868.
- GRULICH, Josef, *Venkovan*, in: (edd.) Václav BŮŽEK, Pavel KRÁL, *Člověk českého raného novověku*, Argo, Praha 2007, s. 166-189.
- HALADA, Jan, *Lexikon české šlechty. Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti*, Akropolis, Praha 1999.
- HAVLIC, Vladimír, *Pohorsko. 605 let pohorské obce na Šumavě*, Plzeň 2001.
- HLADÍK, Čestmír, *Metrologický přehled*, Archivní časopis 3, 1953, s. 87 - 114.
- HLAVÁČEK, Ivan, KAŠPAR, Jaroslav, NOVÝ, Rostislav, *Vademecum pomocných věd historických*, 3. vydání, H + H, Jinočany 2002.
- HOLÁ, Věra, *Dodatek k článku J. Fabšice*, Vlastivědné zprávy horního Pootaví 1960-1961, Sušice 1962, s. 10.
- HOLÝ, Vladimír, *Hospodářské mapy žichovického panství z let 1754 a 1755*, Zprávy Sušicka 1, 1946, vydané 25. července, s. 2 a 3 a z téhož roku vydané 8. srpna, s. 2.
- HOLÝ, Vladimír, *Růst a rozklad rodového majetku Švihovských z Rýzmburka a pánů z Rožmitálu*, Minulosti Plzně a Plzeňska 3, Krajské nakladatelství, Plzeň 1960, s. 45 – 79.
- HOSTAŠ, Karel, VANĚK, Ferdinand, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu Sušickém*, Praha 1900.
- HORPENIAK, Vladimír, *Kašperské Hory a okolí*, Muzeum Šumavy 1990.
- *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku – V Jižní Čechy*, Svoboda, Praha 1986.

- HRACHOVCOVÁ, Eva, *Šlechtické sňatky v druhé polovině 19. století*. Diplomová práce, Historický ústav Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích 2007.
- HROCH, Miroslav, *Příspěvek k rolnickému povstání na Žluticku a Toužimsku roku 1680*, Minulostí Plzně a Plzeňska 3, Krajské nakladatelství, Plzeň 1960.
- *Im Lande der künischen Freibauern. Heimatbuch für den mittleren Böhmerwald*, 4. vydání, Verlag Morsak, Grafenau 1992.
- JANOUŠKOVEC, Jiří, *Majitelé hradu Kašperku*. in: Vlastivědný sborník Muzea Šumavy V., Sušice – Kašperské Hory 2001, s. 3 – 11.
- *Jubilejní sborník*, MNV a OB v Žihobcích 1971.
- KALISTA, Zdeněk, *Česká barokní pout'. K religiozitě českého lidu v době barokní*, Cisterciána Sarensis, Žďár nad Sázavou 2001.
- KAŠPAR, Jaroslav, *Nevolnické povstání v Čechách roku 1980* (=Acta Universitatis Carolinae - Philosophica et historica, Monographia 8), SPN, Praha 1985.
- KNOFLÍČEK, Zdeněk, *Zapomenutý hrad Strašín*, Hláška 4/1997, s. 56 – 59.
- KOŠNÁŘ, Julius, *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*, Praha 1903.
- KRAJÍCOVÁ, Hana, *K úloze Bavorů ze Strakonice a rytířského řádu johanitů ve výtvarném umění Strakonicka vrcholného středověku*. Bakalářská práce, Historický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích 2009.
- KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku, II. díl*, Libri, Praha 1997.
- KŮRKA, Pavel B., „Urozenost, ctnost, krása i umění. Za nic nestojí, když peněz není.“ *Správa a majetek záduší kostela sv. Valentina na Starém Městě pražském v raném novověku*, Pražský sborník historický 34/2006, s. 93 – 126.
- LEIDL, August, *Das Bistum Passau zwischen Wiener Konkordat und Gegenwart*, Pasov 1993.
- LHOTÁK, Jan, *Hrad Kašperk a jeho panství*, Castellologica Bohemica 11/2008, s. 325-352.
- LHOTÁK, Jan, *Spory o příslušnost Kašperských Hor k šumavskému komornímu panství Kašperk*, Jihočeský sborník historický 77-78/2008-2009, s. 61-84.
- LHOTÁK, Jan, *Spory městečka Janovic nad Úhlavou o privilegia v 18. století. Příspěvek k dějinám poddanského protestu v období pozdního feudalismu*, Časopis Národního muzea – řada historická 3-4/2008, s. 162-193.

- MARTÍNEK, Jiří, *Sušicko – bylo či nebylo?*, Historická geografie 30, Praha 1999, s. 85 – 100.
- MAŠEK, Petr, *Modrá krev. Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*, Mladá fronta, Praha 1999.
- MAŠEK, Petr, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*, I. díl A – M, Argo, Praha 2008.
- MAUR, Eduard, *Paměť hor*, Havran, Praha 2006.
- MAUR, Eduard, *Západočeské protirobotní bouře za bavorské vlády 1741-1742*, Minulostí západočeského kraje 7/1970, s. 106-122.
- MENCL, Václav, *Lidová architektura v Československu*, Academia, Praha 1980.
- MIKULEC, Jiří, *Poddanská otázka v barokních Čechách* (= Práce Historického ústavu ČAV, řada A – Monographia, sv. 8), Historický ústav, Praha 1993.
- MOTTL, Hynek, *Nezdice na Šumavě – 600 let*, Obecní úřad Nezdice na Šumavě 1996.
- MOTTL, Jan, *Poutní chrám nejblahoslavenější Panny Marie ve Strašíně*, 2. vydání, Vodňany 2003.
- MUK, Jan, *Nástin urbanisticko-architektonického vývoje města Kašperské Hory*, Vlastivědný sborník Muzea Šumavy VI. Sušice – Kašperské Hory 2001, s. 3-14.
- *Ottův slovník naučný*, 27. díl, 1908, heslo záduší, s. 366 – 367.
- PEŠTA, Jan, *Encyklopedie českých vesnic. Vesnické památkové rezervace, zóny a ostatní památkově hodnotná vesnická sídla v Čechách, díl III. Západní Čechy*, Libri, Praha 2005.
- PETRÁŇ, Josef, *Nevolnické povstání 1775. Prolegomena edice pramenů* (=Acta Universitatis Carolinae - Philosophica et historica. Monographia 42), Univerzita Karlova, Praha 1972.
- PETRÁŇ, Josef, *Rebelie. Příběh jednoho týdne a dvou dní v březnu roku 1775*, Československý spisovatel, Praha 1975.
- PETRÁŇ, Josef, *Matouš Ulický a poddanské povstání na Kouřimsku a Čáslavsku roku 1627. Příspěvek k dějinám pobělohorských třídních bojů v Čechách*, Acta Universitatis Carolinae – Philologica et Historica 7/1954, s. 43-66.
- PODLAHA, Antonín, *Dějiny arcidiecése pražské od konce století XVII. do počátku století XIX., I. díl Doba arcibiskupa Jana Josefa hraběte Breunera (1694 – 1710)*, Praha 1917. (k 13. lednu 2010 digitálně volně přístupné na <http://kramerus.mlp.cz/kramerus/Welcome.do>)

- POKORNÝ, Milan, *Čtení o Podmoklech. Kde země voní chlebem 1045 – 1995*, Obecní úřad Podmokly 1995.
- POKORNÝ, Milan, *O legendě Pošumaví kněžně Černé Káce*, Česko bavorské výhledy, 5. ročník, číslo 20, týden 43/44 1994, s. 4 – 5.
- PROCHÁZKA, František, LAMBERK, Karel Štěpán, *Kněžna Káča a Lamberské v Čechách*, Agentura Pankrác 2003.
- *Průvodce po archivních fondech SOA v Plzni*, AS MV, Praha 1976, s. 165 a 168.
- PUMPR, Pavel, *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách na příkladu panství Třeboň na přelomu 17. a 18. století*. Disertační práce, Historický ústav Filozofické fakulty Masarykovy univerzity 2008.
- ROUBÍK, František, *Soupis map a zaniklých osad v Čechách*, ČSAV, Praha 1959.
- ROUBÍK, František, *Soupis map českých zemí sv. 2*, nakl. ČSAV, Praha 1955.
- ROUBÍK, František, *Spor domazlických zádušních vsí s městem o roboty v letech 1652-1696*, Minulostí západočeského kraje 4/1966, s. 149-158.
- ROUBÍK, František, *Dějiny Chodů u Domažlic*, Ministerstvo vnitra, Praha 1931.
- ROUČKA, Bohuslav, *Špitály, jejich majetek, správa a postavení v daňovém systému českého feudalismu*, Právněhistorické studie 12, 1966, s. 41-90.
- ROYT, Jan, *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*, Karolinum, Praha 1999.
- RUDA, Zdeněk, *Strípky z žichovické historie*, Obecní úřad Žichovice 2002.
- ŘEZNÍČEK, Michal, *Záduší a jeho správa v Ledečském vikariátu v 17. a první čtvrtině 18. století*, Časopis Národního muzea. Řada historická, ročník CLXXIII, číslo 1 - 2/2004, s. 51 – 82.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze království českého. 11 Prácheňsko*, Praha 1936.
- SEDLÁČEK, August, *Místopisný slovník historický království českého*, 2. vydání, Argo, Praha 1998. – zpřístupněno digitálně na <http://kramerius.nkp.cz> k lednu 2010.
- SEDLÁČEK, August, *Paměti a doklady o staročeských mírách a vahách* (=Rozpravy České akademie věd a umění, třída I., číslo 66), Česká akademie věd a umění 1923.
- SEDLÁČEK, August, *Páně Jindřichovo z Ryžemberka pojednání o rodě pánův Švihovských*, Věstník Královské české společnosti nauk, ročník 1886, Praha 1887, s. 76 – 83.
- SCHALLER, Jaroslav, *Topographie des königreichs Böhmen, Dritter Theil Prachiner Kreis*, Praha 1786.

- SOUKUP, Lubomír, *Jak se na Sušicku vesnice škádlí*, Český lid, ročník 3, 7 – 8/1948, s. 178 – 181.
- *Strípky vzpomínek. F. D. Merth očima přátel*, (ed.) Ivan NIKL, Obecní úřad Strašín, bez datace, vyšlo roku 2000.
- STUHLÁ, Pavla, *Prachatický vikariát 1676 – 1750. Vybrané otázky církevní správy*, Filosofická fakulta University Karlovy v Praze, Praha 2004.
- SUCHÁČOVÁ, Jaroslava, HELÍŠKOVÁ, Jiřina, HROMÁDKOVÁ, Ludmila, *Strašín ze starobylých končin Šumavy*, Obecní úřad Strašín 2004.
- SVÁTEK, Josef, *Organizace řeholních institucí v českých zemích a péče o jejich archivy*, Sborník archivních prací XX 1970, číslo 2, s. 544-548.
- SVÁTEK, Josef, *Povstání lidu selského v Čechách roku 1680*, I. L. Kober, Praha 1894. – zpřístupněno digitálně na <http://kramerius.nkp.cz> k lednu 2010.
- SVOBODA, Jiří, *Čeští skláři v 18. století*, Dějiny a současnost 6/1965, ročník 7, s. 16-17.
- SVOBODA, Jiří, *K třídním bojům na jihočeském venkově v době nevolnického povstání roku 1775*, Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et Historica 3/1962, s. 239-256.
- SVOBODA, Jiří, *Protifeudální a sociální hnutí v Čechách na konci doby temna (1750-1774)* (= Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et Historica Monographia XVIII, Univerzita Karlova, Praha 1967).
- SVOBODA, Miroslav, *Hospodaření strakonické komendy johanitů do poloviny 15. století*, ČNM – řada historická, ročník CLXX, 1 – 2/2001, s. 1 – 21.
- SVOBODA, Miroslav, *Postavení a správa patronátních kostelů johanitského řádu v předhusitských Čechách*, ČNM – řada historická, ročník CLXXIV, 1 – 2/2005, s. 1 – 21.
- SÝKOROVÁ, Lenka, *Archiv města Kašperské Hory 1345 – 1945 II. (inventář)*, Spisy 1516 – 1786, Katalog, Klatovy 2005.
- *Soubor turistických map. Šumava – Klatovsko*, 4. vydání, Geodetický a kartografický podnik, Praha 1978.
- ŠKABRADA, Jiří, *Lidové stavby. Architektura českého venkova*, Argo, Praha 1999.
- TEPLÝ, František, *Martin Rezek ze Strakonice. Farář ve Strašeni, tuláček boží na Prácheňsku (1550 – 1589)*, Strakonice 1941.
- *Topographisches Lexikon von Böhmen*, Praha 1852.

- TRAJER, Johann, *Historisch-statistische Beschreibung der Diöcese Budweis*, České Budějovice 1862.
- *Turistické mapy Edice KČT 65 Šumava Povydrí*, 2. vydání 1995, aktualizovaný dotisk 1997.
- *Umělecké památky Čech 2 (K – O)*, (ed.) Emanuel POCHE, Academia, Praha 1978.
- VAŘEKA, Josef, FROLEC, Václav, *Lidová architektura*, 2. vydání, Grada, Praha 2007.
- VAŠICA, Josef, *Muž apoštolský aneb Život a ctnosti ctihodného pátera Albrechta Chanovského*, Ladislav Kuncíř, Praha 1932.
- VLČEK, Pavel, SOMMER, Petr, FOLTÝN, Dušan, *Encyklopedie českých klášterů*, Libri, Praha 1998.
- WALDMANNOVÁ, Marcela, *Doklad opevnění tzv. Dolního města v Rabí?*, Hláska. Zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka, ročník XXI, č. 1/2010, s. 3 - 4.
- ZÁRUBA, Vladimír, KOBLASA, Pavel, *Šumava. Místopisný slovník*, vydáno vlastním nákladem, České Budějovice 2000.
- ZILYNSKÁ, Blanka, *Poddanské městečko Kozojedy v letech 1610-1630 ve světle kostelních počtů*, in: Gryspekové a předbělohorská šlechta, Kralovice a poddanská města. Sborník příspěvků ze semináře konaného ve dnech 21.-23. května 1997 v Mariánské Týnici, Muzeum a galerie severního Plzeňska 1998, s. 102-114.
- ZILYNSKÁ, Blanka, *Záduší*, in: Facta probant homines (Sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. dr. Zdeňky Hledíkové), (edd.) Ivan Hlaváček, Jan Hrdina, Scriptorium, Praha 1998, s. 535 – 548.

16. SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

SEZNAM OBRÁZKŮ

- Obr. 1: Vesnice města Kašperské Hory roku 1654. s. 16*
- Obr. 2: Nezdice. Poddaní náležející Kašperským Horám na mapě SK. s. 33*
- Obr. 3: Ostružno. Poddaní náležející K. Horám na mapě SK. s. 35*
- Obr. 4: Zeleně – území, které zobrazuje mapa z roku 1755; černě - hranice žichovického panství. s. 40*
- Obr. 5: Mapa panských lesů zakreslených v mapě panství z roku 1755. s. 45*
- Obr. 6: Mapa panských dvorů dle mapy panství z roku 1755. s. 46*
- Obr. 7: Nezdice. Identifikace gruntů žichovického panství z berní ruly na mapě z roku 1755. s. 51*
- Obr. 8: Nezdice. Identifikace chalup z pozemkové knihy na mapě z roku 1755. s. 53*
- Obr. 9: Ostružno. Identifikace gruntů žichovického panství z berní ruly na mapě z roku 1755. s. 55*
- Obr. 10: Ostružno. Identifikace chalup z pozemkové knihy na mapě z roku 1755. s. 56*
- Obr. 11: Pohorsko. Identifikace gruntů žichovického panství z berní ruly na mapě z roku 1755. s. 57*
- Obr. 12: Pohorsko. Mapa střelskohošťického panství. s. 57*
- Obr. 12: Strašín. Identifikace gruntů žichovického panství z berní ruly na mapě z roku 1755. s. 61*
- Obr. 13: Strašín. Identifikace chalup z pozemkové knihy na mapě z roku 1755. s. 62*
- Obr. 14: Strašín - Lazna. Identifikace chalup z pozemkové knihy na mapě z roku 1755. s. 65*
- Obr. 15: Strašín - Věštín. Identifikace chalup z pozemkové knihy na mapě z roku 1755. s. 66*
- Obr. 16: Šimanov. Výpis z berní ruly a pozemkové knihy na mapě SK. s. 68*
- Obr. 17: Šimanov – Kakánov. Výpis z berní ruly a pozemkové knihy na mapě SK. s. 69*
- Obr. 18: Ždánov. Identifikace chalup z pozemkové knihy na mapě z roku 1755. s. 71*

SEZNAM TABULEK

- Tab. 1: Poddaní z Nezdic a Pohorska, kteří náleží dle berní ruly městu Kašperské Hory. s. 31*
- Tab. 2: Poddaní Damíče a Ostružna, kteří náleží dle berní ruly městu Kašperské Hory. s. 34*
- Tab. 3: Strašín. Výpis majitelů gruntů z berní ruly (1609 – 1977). s. 82*